

Siina Vieri
Aah, kimochi!

Seksuaalisäلتöisen mangan valinnasta, sijainnista
ja luetteloinnista yleisissä kirjastoissa

Tampereen yliopisto

Informaatiotieteiden yksikkö

Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media

Pro gradu-tutkielma

Kesäkuu 2011

TAMPEREEN YLIOPISTO

Informaatiotieteiden yksikkö

VIERI, SIINA: Aah, kimochi!: Seksuaalisältöisen mangan valinnasta, sijainnista ja luetteloinnista yleisissä kirjastoissa

Pro gradu -tutkielma, 109 s. + 6 liitesivua

Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media

Kesäkuu 2011

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella seksuaalisältöistä mangaa, mitä se on ja kuinka sitä kirjastoissa käsitellään. Tutkimuksessa avattiin mangan ”kääntöpuolta” ja verrattiin sitä muuhun seksuaalisältöiseen sarjakuvaan, kirjallisuuteen ja taiteeseen. Pääpaino oli pyrkiä tarjoamaan toimivia käytäntöjä kirjastoille siitä, miten materiaalin valinta, sijainti ja luettelointi olisi suoritettava, jotta kirjastot kantaisivat vastuunsa ja palvelisivat asiakkaita parhaalla mahdollisella tavalla. Lopuksi pohdittiin myös vuoden 2003 Dragon Ball -pedofiliakohua ja sitä kuinka uusi moraalinen paniikki voidaan välttää, kun huomioidaan seksuaalisältöisen mangan valinta, sijainti ja luettelointi kirjastoissa.

Tutkimuksen aineistona oli PIKI- ja HelMet-verkkokirjastojen tietokannat ja niistä erityisesti luettelointitiedot ja asiasanoitus. Näiden lisäksi tutkimuksen menetelmänä oli fyysinen havainnointi miten seksuaalisältöinen manga on järjestetty eri kirjastoissa pääasiassa Tampereella. Havainnoinnin kesto oli pari vuotta. Näin välttyttiin hetkellisiltä vääriltä hyllysjainneilta ja samalla nähtiin kuinka uudet sarjat suhteutettiin jo hyllyissä oleviin. Tukiaineistona oli seksuaalisältöisiä manga-pokkareita ja -sarjoja, joilla havainnollistettiin millainen materiaali on kyseessä. Samalla listattiin mitä seksuaalisältöisiä manga-pokkareita tai -sarjoja kirjastoista löytyy.

Seksuaalisältöisen mangan valinnassa on huomioitava sisältö ja mitä tietoa siitä on tarjolla. Mikäli kirjastoissa riittää kysyntää tämän tyyppiselle materiaalille, ei ole olemassa lakia, joka kieltäisi sen hankinnan. Sen sijaan, että hankinnat tehdään ilman suunnitelmaa, olisi seksuaalisältöisen mangan suhteen kehitettävä hankintapolitiikka sen sijaan, että hankinnan tekevät yksittäiset työntekijät omista tai pelkistä asiakkaiden intresseistä. Kirjaston ei itse sovi harrastaa sensuuria - tarjolla on seksuaalisältöistä kirjallisuutta ja siksi manga ei voi olla poikkeus.

Hyllysjainneissa on suuria eroja kirjastojen välillä. On tärkeä suhteuttaa mangan sijainti muun sarjakuvan sijaintiin sekä tarkistaa mangan ikäraja tai -suositus. Manga-pokkareilla on nykyisin ikärajat tai -suositukset painettuina niiden takakanteen. Ne antavat vihjeen siitä kenelle manga on suunnattu ja millaista sen sisältö on. Seksuaalisältöisestä mangasta löytyy useita pokkareita, joiden ikärajat tai -suositukset ilmaisevat, että manga ei sovi alle 16- tai 18-vuotiaille. Vaikka kyseessä ei olekaan laki, sillä pitäisi silti olla merkitystä kirjastoille.

Luettelointitiedoissa ja asiasanoituksessa ei usein huomioida mangan seksuaalisältöisyyttä. Kaunokin asiasanat eivät riitä kuvaamaan mangan maailmaa, jonka kulttuuriperinne on meille vieras. Jotta seksuaalisältöinen manga ei päädy väärin käsiin, olisi materiaalin sisältö huomioitava myös luettelointitiedoissa, kuten huomautuskentässä ja asiasanoissa, jolloin lukija tietäisi ennakkoon mitä on lainaamassa.

On hyvin mahdollista, että uusi Dragon Ball -kohu on tuloillaan, kun sarjakuvat koetaan taas vaarallisiksi. Mikäli kirjastot toimivat valinnan, sijainnin ja luetteloinnin kanssa oikein, voivat ne todeta, että ovat kantaneet vastuunsa ja käsitelleet materiaalia oikein.

Avainsanat: manga, seksuaalisältöisyys, kirjastot, valinta, sijainti, luettelointi

ESIPUHE

Haluaisin kiittää Ida Lindholmia, joka kiireistään huolimatta ehti kuvittaa työn kannen. Tämä tutkimus ei olisi valmistunut ilman Katja Valaskiven (Tampereen yliopisto), Cathy Camperin (Multnomah County Library, Oregon), Otto Sinisalon (Suomen Sarjakuvaseura), Jenny Kangasvuon (Oulun yliopisto) ja Leeni Lehtiön (Tampereen yliopisto) apua ja kiinnostusta tätä työtä kohtaan. Suuri kiitos myös kaikille muille, jotka antoivat neuvojaan ja mielipiteitään – mitään niistä ei ole unohdettu!

Tampereella 01.06.2011

Siina Vieri

1 JOHDANTO	6
2 MANGA, NOUSEVAN AURINGON MAAN PERINTÖ	13
2.1 HISTORIA	13
2.2 MANGAN SAAPUMINEN LÄNSIMAIHIN	17
2.3 MUUNMAALAINEN MANGA?.....	18
3 SEKSUAALISISÄLTÖINEN MANGA	20
3.1 SEKSUAALISISÄLTÖINEN MANGA TERMINÄ	20
3.2 SEKSUAALISISÄLTÖINEN TAIDE JAPANISSA	21
3.3 SEKSUAALISISÄLTÖINEN JA PORNOGRAFINEN MANGA.....	23
3.4 SEKSUAALISISÄLTÖISEN MANGAN ELEMENTIT	26
3.4.1 <i>Kauneus ja sukupuolen vaihtaminen</i>	26
3.4.1.1 Bishoonenit ja transgender-ihmiset.....	26
3.4.1.2 Futanarit.....	28
3.4.2 <i>Mystiset lonkerot ja antropomorfiset olennot</i>	29
3.5 SEKSUAALISISÄLTÖISEN MANGAN ALA-GENRET.....	30
3.5.1 <i>Miehille ja naisille suunnattu pornografinen manga</i>	30
3.5.1.1 Ero-manga, seijin ja hentai	30
3.5.1.2 Redikomi.....	32
3.5.2 <i>Poikien- ja miestenvälisestä rakkaudesta</i>	33
3.5.2.1 Shoonen-ai, yaoi ja BL	33
3.5.2.2 Seme ja uke	36
3.5.2.3 Bara.....	38
3.5.3 <i>Tyttöjen- ja naistenvälisestä rakkaudesta</i>	39
3.5.3.1 Yuri	39
3.5.3.2 Shoojo-ai	40
3.5.4 <i>Tuhmat lapset</i>	41
3.5.4.1 Kawaii ja nuoruus.....	42
3.5.4.2 Lolicon.....	43
3.5.4.3 Shotacon	44
4 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AINEISTO	46
5 MANGA SUOMESSA JA KIRJASTOISSA	52
5.1 MANGA-MARKKINAT	52
5.2 MANGA LAINATTAVANA	54
6 MANGAN JA SEKSUAALISISÄLTÖISEN MANGAN KÄSITTELY	56
6.1 MANGAN ONGELMASISÄLTÖ	56
6.1.1 <i>Seksuaalisältöisyys mangassa</i>	56
6.1.2 <i>Seksuaalisältöisyyden rajoittaminen</i>	59
6.1.3 <i>Seksuaalisältöinen manga Suomessa ja kirjastoissa</i>	61
6.2 VALINTA	65
6.2.1 <i>Kokoelmapolitiikka</i>	65
6.2.2 <i>Seksuaalisuus, erotiikka ja pornografia</i>	68
6.2.3 <i>Seksuaalisältöinen manga esimerkkikirjastoissa</i>	70
6.2.3 <i>Hankinta</i>	71
6.3 SIJAINTI.....	74
6.3.1 <i>Ikäraajat tai -suositukset</i>	74

6.3.2 Hyllytys esimerkkikirjastoissa.....	77
6.4 LUETTELOINTI.....	81
6.4.1 Luettelointitiedot.....	81
6.4.2 Luettelointitiedot PIKI:ssä ja HelMet:ssä.....	82
6.4.3 Asiasanoitus.....	86
6.4.4 Asiasanoitus PIKI:ssä ja HelMet:ssä.....	88
7 TULOSTEN TARKASTELUA JA TOIMINTAEHDOTUKSIA	95
7.1 SEKSUAALISISÄLTÖISEN MANGAN VALINTA.....	95
7.2 SEKSUAALISISÄLTÖISEN MANGAN SIJAINTI	97
7.3 SEKSUAALISISÄLTÖISEN MANGAN LUETTELOINTI	99
7.4 LOPPUPÄÄTELMIÄ.....	101
7.4.1 Tutkimusmenetelmien arviointia.....	101
7.4.2 Jatkotutkimuksesta.....	103
LÄHTEET:.....	105
LIITE 1.....	110

1 JOHDANTO

”Väitetään, että sarjakuvaa pidetään harmittomana taidemuotona. Väitetään, että sarjakuva on suuren yleisön silmissä viihteellistä, lapsille ja nuorille suunnattua ajanvietettä. Tämä ei pidä paikkaansa. Piirretty kuva on vaarallinen ja kiihottava väline, varsinkin siksi, että suuri yleisö ei osaa lukea kuvia.”

- Otto Sinisalo (Sarjainfo 4/2009, 10)

Sarjakuvalla ja sen esimuodoilla on pitkä historia ympäri maailman. Itsenäisenä ilmiönä, jollaisena me sen tunnemme, se on ollut olemassa jo yli sata vuotta. Pekka A. Manninen (1995, 9) ihmettelee väitöskirjassaan ”Vastarinnan välineistö: sarjakuvaharrastuksen merkityksiä” sitä, kuinka vähän sarjakuvista on tehty tieteellistä tutkimusta esimerkiksi verrattaessa elokuviin, vaikka ilmiönä ne ovat lähes yhtä vanhoja. Viidessätoista vuodessa asiat eivät ole juuri muuttuneet - elokuvateoretisointi kukoistaa, mutta sarjakuva on yhä kummajainen tiedepiireissä. Tämä on mielenkiintoista, sillä sekä sarjakuvat että elokuvat ovat aloittaneet taipaleensa halpana viihteenä ja matalakulttuurina. Sarjakuvalla on halpaviihteenä olemisen lisäksi myös toinen piirre, joka lienee osasy syy tieteellisen tutkimuksen puuttumiseen. Sarjakuvat nähdään lapsille suunnatuksi viestinnäksi, mikä on aiheuttanut sen, että tutkimuksissa on lähinnä painotettu sarjakuvien mahdollista vaikutusta lukijaan (Manninen 1995, 9). Kautta aikojen aikuiset ovat kokeneet, että lapsille suunnattua viestintää tulisi kontrolloida ja valvoa. Tästä syystä sarjakuvat ovat olleet kaikkialla vainojen kohteena.

Sarjakuvan historia on dokumentoitu perusteellisesti, mutta itse kehitystä ei ole juuri tutkittu ja usein historia on keskittynyt Yhdysvalloissa julkaistuihin sarjakuviin. Vähemmällä huomiolla on ollut Aasia, vaikka Japani ja Etelä-Korea ovat maailman suurimpia sarjakuvatuottajamaita. Suurin osa sarjakuvatutkimuksesta kohdistuu sanomalehtisarjakuviin, sillä ne nähdään aikuisille suunnattuna siinä missä sarjakuvalehdet koetaan lasten ja nuorten lukemistoiksi (Manninen 1995, 9.) Sarjakuva terminä ei sekään ole selvä ja moni on yrittänyt avata sitä mahdollisimman tarkasti, joskaan universaalia selitystä ei yhä ole olemassa. Sarjakuvan määrittäminen on vaikeaa, koska sarjakuva on koko ajan muutoksen alla. Voimme puhua kuvasarjan avulla kerrotusta tarinasta, jossa

voi olla dialogia tai onomatopoeettisia symboleja, mutta Mannisen (1995, 10) mainitsema painettu muoto ensisijaisena julkaisukanavana ei tänä päivänä enää välttämättä pidä paikkaansa. Sarjakuva on siirtynyt osaltaan internetiin ja etenkin Japanissa kännyköihin. Monesti koko piirtämisprosessi tapahtuu piirtopöytien ja muiden välineiden avulla ilman perinteistä paperia ja kynää. Sarjakuvakenttä on kehittynyt myös painopuolella ja tarjonnasta löytyy niin sarjakuvaromaani- kuin sarjakuvanovellimuodossa olevia sarjakuvia. Sarjakuvat eivät enää jää yhteen mediumiin, vaan lehdistä saatetaan koota kovakantisia kokoomateoksia, niistä tehdään oheistuotteita ja elokuvia ja lopulta elokuvasta tehdään taas oma sarjakuvasovituksensa. Tässä kierrättämisessä japanilaiset ovat omaa luokkaansa.

Japanilaisilla on oma sarjakuvaperinteensä, manga. Karkeasti ottaen manga tarkoittaa japanilaista sarjakuvaa (Gravett 2005, 8). Kaarina Nikunen (2006, 134) vastaavasti kirjoittaa, että ”Manga puolestaan on japanin kielen sana sarjakuvalle tai ”turhalle kuvalle” ja sillä viitataan länsimaissa nimenomaan japanilaiseen sarjakuvaan.” Monesti manga nähdäänkin japanilaisena sarjakuvana, joka on luotu japanilaiselle lukijakunnalle (Masanao & Wiedemann 2004, 5) ja samalla tavalla Suomessa on kotimainen sarjakuva ja Ranskassa ”les bandes dessinées” eli ranskalainen sarjakuva. Mangan Japani-lähtöisyys voidaan helposti todeta mangan aihepiireistä, jotka usein keskittyvät japanilaiseen koulumaailmaan, yhteiskuntaan tai ajatusmaailmaan. Mangan japanilaisuus ei kuitenkaan tarkoita, ettei mangaa voisi ymmärtää länsimaissa. Kyse on kulttuurisesta sisällöstä; japanilaiset itse käyttävät termiä ”manga” kaikista sarjakuvista. Nykyään sarjakuvista käytetään myös termiä ”komikkusu”, joka on johdos englanninkielisestä termistä ”comics” eikä siten ole niin leimaava kuin ”manga”. Japanissa kuvakerronnalla on pitkät perinteet, mutta japanilaiset sarjakuvat sellaisina, kuin ne ovat tänä päivänä, ovat syntyneet vasta toisen maailmansodan aikoihin paljolti Yhdysvaltojen vaikutuksesta. Ensimmäiset sarjakuvat Japanissa julkaistiin jo 1900-luvun alussa ja vastaavasti sarjakuvalehdet 1920-luvulla. Tällä hetkellä Japani on maailman suurin sarjakuvien tuottajamaa ja lukijoita löytyy jokaisesta sosiaaliluokasta. Japanilainen sarjakuva eli manga poikkeaa kerronnaltaan paljon länsimaisesta, mutta ennen kaikkea - se on sarjakuvaa.

Länsimaissa on monia ennakkokäsityksiä manga-sarjakuvista; useimmat niistä liittyvät hahmoihin, sarjojen sisältöön, lukijoihin tai ulkoasuun. Yleisimpiä ennakkokäsityksiä ovat ajatukset siitä, että manga-hahmoilla on aina suuret silmät ja pitkät jalat tai että lukijat ovat ”otakuja” eli pakkomielteisiä faneja. Yksi yleisimmistä ennakkokäsityksistä on myös se, että kaikki manga olisi pornografista ja säädytöntä. Tämä ennakkokäsitys on lähtöisin kustantajien huonoista manga-valinnoista aikana, jolloin mangasta ei vielä tiedetty tarpeeksi. Japanissa on erilainen käsitys

seksuaalisältöisyydestä ja siitä mikä on ja ei ole sopivaa sarjakuvissa. Seksuaalisältöisyys vaihtelee sen mukaan kenelle manga on suunnattu ja mikä tehtävä sillä mangassa on - kyseessä voi olla huumori tai kiihottaminen. Seksuaalisältöisyyttä on länsimaisessa sarjakuvassa myös paljon, mutta täällä sellaiset sarjakuvat ei pääse valtavirtaan toisin kuin Japanissa.

Vaikka mangalla on tiettyjä ominaispiirteitä, joita ei länsimaisessa sarjakuvassa sellaisenaan esiinny, ei se tarkoita, että kaikki manga olisi samanlaista ja aina tunnistettavissa juuri japanilaiseksi sarjakuvaksi. Monet mangan tekijät ovat saaneet innoituksensa eurooppalaisesta ja amerikkalaisesta sarjakuvasta ja joskus näitä kolmea perinnettä on vaikea erottaa toisistaan. Valtavirrasta poikkeavaa mangaa harvemmin julkaistaan Japanin ulkopuolella, joten ei ole ihme, jos ennakkoluulot lautassilmäisistä pikkuhousuja vilauttelevista tyttösistä jää elämään länsimaiseen ajatusmaailmaan. Länsimaissa on ollut vaikea ymmärtää, että mangaa löytyy joka ikäryhmälle ja molemmille sukupuolille - töihin matkustavat mangaa lukevat japanilaismiehet ovat puvuissaan meille outo näky. New York Times -lehdessä vuonna 2002 olleessa artikkelissa jopa väitettiin, että japanilaisten heikko lukutaito johtuu kulttuurisesti ala-arvoisen mangan lukemisesta sen sijaan, että he opiskelisivat kirjoitusmerkkejään (Gravett 2005, 9).

Manga-sarjakuvien tuotannon kirjo on huomattavasti laajempi ja monimuotoisempi kuin länsimaissa, mikä voi johtaa väärinkäsityksiin ja yhteentörmäyksiin, mikäli lukijakunnan ajatellaan koostuvan vain lapsista (Nikunen 2006, 134). Japanilaiset sarjakuvat luotiin alun alkaen japanilaista lukijakuntaa varten tarinoina, jotka lähtivät yhteisistä kulttuuriarvoista piittaamatta länsimaalaisten mielipiteistä seksistä, kristinuskosta tai muista herkistä aiheista (Gravett 2005, 152). Tavallista mangaa julkaisevat isot kustantajat, mutta raaempi manga keskittyy pienille kustantamoille, kuten Yhdysvalloissa ja Euroopassa, ja näiden jakelukanavat ovat usein kovin vaatimattomat. Japanissa pornografista mangaa voi ostaa pikkukauppojen sille erikseen varatusta hyllystä, joka on erotettu toisista hyllyistä vihreä-valkoisella varoitustarralla – hyvin saman tapaan kuin Suomessa myydään pornolehtiä kioskeissa. Lisäksi sitä voi ostaa sarjakuvien erikoisliikkeistä, missä hyllyihin on selvästi merkitty, että materiaali ei sovi alle 18-vuotiaille. Raaempaa ja erikoisempaa materiaalia löytyy lähinnä vain niihin erikoistuneista kaupoista. On hyvä muistaa, että vaikka seksin ja väkivallan kuvaamista ei ole rajoitettu mangassa samaan tapaan kuin esimerkiksi amerikkalaisissa sarjakuvissa, niin se ei tarkoita, että se olisi vailla sääntelyä ja valvontaa (Gravett 2005, 99). Japanissa on voimassa sensuurilaki, mutta kuinka se näkyy käytännössä, on eri asia. Pornografia ja väkivalta mangassa ovat herättäneet keskustelua Suomen harrastajapiireissä. Nämä moraalikeskustelut eivät yksin selity vain kulttuurieroilla; ne ovat herättäneet keskustelua aiheesta

myös Japanissa. Eniten ennakkoluulot seksistä, pornografiasta ja mangan ulkoasusta haittaavat kuitenkin alan harrastajia, jotka usein leimataan joko lapsellisiksi tai epäilyttäviksi ja ”-- tätä stigmaa vastaan harrastajat itse kertovat joutuvansa kamppailemaan.” (Nikunen 2006, 152).

Mangan suosio kasvoi Suomessa 2000-luvun alussa ennennäkemättömiin mittoihin ja nykyään japanilaista sarjakuvaa sekä muita oheistuotteita voi löytää lähes kaikkialta. Manga-tapahtumia pidetään monissa kaupungeissa ja mangaa julkaistaan koko ajan enemmän. Myös seksuaalisisältöinen manga on nostanut suosiotaan viime vuosien myötä etenkin, kun markkinoilla on tarjolla homoseksuaalissävytteistä mangaa poikienvälisestä rakkaudesta tytöille jopa suomenkielisenä. Onkin syytä kysyä, miksi mangaa ja etenkin seksuaalisisältöistä mangaa ei ole tutkittu länsimaissa lähes ollenkaan?

Lännessä manga-tutkimuksen pioneerina pidetään Frederik L. Schodtia, jonka teos ”Manga! Manga!: The World of Japanese Comics” vuodelta 1983 on yhä alan perusteoksia. Kirjassaan Schodt käsittelee myös seksuaalisisältöistä mangaa, mutta sen pääpaino on kuitenkin yleensä mangan maailman avaamisessa länsimaisille ihmisille. Schodtin lisäksi laajimmin ja kattavimmin mangasta ovat kirjoittaneet Paul Gravett (2005) ja Brigitte Koyama-Richard (2007) teoksillaan ”Manga: 60 Years of Japanese Comics” ja ”One Thousand Years of Manga”. Muun muassa Gravettin kirjaa on jouduttu poistamaan joistakin Yhdysvaltojen kirjastoista, koska siinä esitellään seksuaalisisältöistä mangaa kuvien kera joskin vain parilla sivulla. Suhteutettuna mangan levinneisyyteen ja suosioon siitä on kirjoitettu yllättävän vähän ja teokset toistavat toisiaan kehässä. Lisäksi on kyseenalaista, että useimmat kirjoittajat viittaavat pääasiassa Schodtin jo yli kaksikymmentäviisi vuotta vanhaan kirjaan, joka osiltaan sisältää jo vanhaa tietoa. Schodtin teos on hyvä lähtökohta mangasta kiinnostuneelle ja mangan historian osalta se pitää suurin piirtein paikkansa. On huomioitava, että suurimmat muutokset mangassa ovat kuitenkin tapahtuneet kirjan julkaisemisen jälkeen, joten eritoten lukijakunnasta ja tyyliuunnista kirja ei anna ajantasaista tietoa. Tästä syystä tässä tutkimuksessa kyseistä kirjaa ei ole käytetty, sillä vaikka sen merkitys on suuri, niin se ei vastaa nykypäivän tilannetta muuta kuin kaikuna menneisyydestä.

Populaarikulttuurin puolella mangasta kertovaa kirjallisuutta sen sijaan on yhä enemmän, mutta lähinnä teokset esittelevät mangaa ja sen tekijöitä pintapuoleisesti, opettavat nuoria itse piirtämään mangaa tai listaavat luettavaksi suositeltavia sarjoja vasta-alkajille. Mangasta enemmän tietäville ei teoksia ole tarjolla käytännössä ollenkaan. Uusista teoksista Jason S. Yadaon kirja ”The Rough Guide to Manga: The Stories, The Characters, The Creators” (2009) on osoittautunut

informatiivisimmaksi tarjoten jopa uutta tietoa. Lisäksi Jason Thompsonin kirja ”Manga: The Complete Guide” (2007) on hyvä, mikäli tahtoo yksityiskohtaisempaa tietoa, joskin kirjassa pääpaino on sarjojen esittelyssä. Molemmat teokset käsittelevät myös seksuaalisältöistä mangaa ja etenkin sen historiaa ja genrejä.

Tieteellisiä tutkimuksia mangasta on kirjoitettu jonkin verran Yhdysvalloissa alan isojen nimien toimesta. Jonathan Clements on tutkinut mangan ja animen vientiä ulkomaille ja Sharon Kinsella pojille ja miehille suunnattua mangaa. Myös seksuaalisältöistä mangaa on tutkittu jonkin verran, kuten Matthew Thorn seksuaalisuutta ja sukupuolta tytöille suunnatussa mangassa ja Mark McLelland poikienvälistä rakkautta samaisessa mangassa. Kaikki mainitut tutkimukset on tehty 1990-luvulla. Verrattaessa länsimaalaisia populaarikulttuurin julkaisuja ja tieteellisiä julkaisuja mangasta on tieteellisen puolen julkaisujen määrä ja laatu kuitenkin selvästi heikompi ja tiedoissa on myös isoja virheitä ja/tai aukkoja. Tästä syystä tutkimuksessa tieteellisen puolen kirjoista ja artikkeleista on voitu käyttää vain osia ja niitä on pitänyt täydentää populaarikulttuurin puolelta.

Mangasta kirjoittelun vähyys näkyy etenkin Suomessa, jossa mangaa yhä pidetään söpönä, pörröisenä ja lapsille suunnattuna, vaikka kääntöpuolelta löytyy paljon asioita, jotka olisi tärkeä huomioida. Mangan maailmaa on hyvä avata suomalaisille, sillä kotimaista kirjoittelua aiheesta on niukasti ja se mitä on tarjolla, on hyvin keskittynyttä. Suomessa kattavimmin mangasta on kirjoittanut Katja Valaskivi (2009) muun muassa teoksessaan ”Pokemonin perilliset: japanilainen populaarikulttuuri Suomessa”. Kotimaista tieteellistä tutkimusta ei juuri ole tarjolla edellistä lukuun ottamatta samoin kuin Katja Valaskiven (2006) toimittamaa kirjaa ”Vaurauden lapset: Näkökulmia japanilaiseen ja suomalaiseen nykykulttuuriin”. Teos on ensimmäisiä mangaa sivuavia tutkimuksellisia kirjoja Suomessa sekä lähes ainoita. Seksuaalisältöistä mangaa sen sijaan ei ole juuri tutkittu eikä siitä ole kuin ohimeneviä mainintoja muissa tutkimuksissa. Tämä on tosin ymmärrettävää sikäli, että Suomessa on hyvin vähän pornotutkimusta ylipäätään, vaikka sen suosio on noussut 2000-luvulla merkittävästi.

Manga on hyvässä mielessä avartanut suomalaisten käsitystä siitä mitä sarjakuva on ja mitä se voi olla – Suomessa on julkaistu myös suomalaisten piirtämää ”mangaa” parinkin kokoomateoksen voimin. Lisäksi mangan harrastajille löytyy kaksi lehteä, Japan POP ja Anime. Yllättävää on, että lehtiä on jopa kaksi, kun otetaan huomioon harrastajien suhteellisen pieni määrä. Lehdet eivät ole keskittyneet ainoastaan mangaan, vaan käsittelevät japanilaista populaarikulttuuria suhteellisen laajasti. Niissä on käsitelty paikoin jopa seksuaalisältöistä mangaa, kuten poikienvälistä ja

tyttöjenvälistä rakkautta mangassa. Mangan tuleminen markkinoille on lisäksi vauhdittanut muiden sarjakuvien julkaisua ja kokeellista sarjakuvaa on tarjolla entistä enemmän. Manga-aiheista lehtikirjoittelua suurimmissa lehdissä Suomessa on ilmestynyt jo 2000-luvun alusta asti, mutta lähinnä se on käsitellyt manga-ilmiötä itsessään ja uutuussarjoja. Eniten mangasta lehtien palstoilla on kirjoitellut Ville Hänninen.

Tämän tutkimuksen tarkoitus on kertoa mitä seksuaalisältöinen manga on ja esittää ideoita siitä, miten sitä pitäisi kirjastoissa käsitellä. Elämme yhteiskunnassa, jossa seksuaalisältöisyys näkyy niin katumainonnassa kuin televisiossa. Se on kuitenkin hallittua ja säännösteltyä ja tätä samaa kaivataan mangassa. Seksuaalisältöinen manga vyöryy Suomeen niin kotimaisten julkaisijoiden kautta kuin sarjakuvakauppojen, joista niitä voi tilata ja ostaa. Niitä löytyy myös kirjastoista, kioskeista ja kauppojen hyllyiltä. Kuka valvoo mitä on tarjolla, missä ja keitä ovat lukijat – tuskin kukaan ymmärtää vielä ilmiön laajuutta. Tarkoitus on luoda kirjastolle puitteet, jossa se voi valvoa mitä mangaa se tilaa, ohjata kuka sitä lainaa, järjestää se parhaalla mahdollisella tavalla ja tarjota siitä tarpeeksi tietoa. Tutkimuksessa esitellään vaihtoehtoja, jotka ovat idealtaan samoja kuin mitä elokuvien suhteen kirjastoissa on tehty. Lähtökohta on tarjota kotimainen vastine Robin E. Brennerin ”Understanding Manga and Anime” -kirjalle (2007), joka on tarkoitettu oppaaksi etenkin amerikkalaisille kirjastoille. Teosta on käytetty apuna tämän tutkimuksen suunnittelussa, mutta sisällöllisesti se kuitenkin poikkeaa siitä. Suomen kirjastoissa mangaa on ollut jo hyvä tovi, ja siksi syvempi ymmärrys aiheesta on tärkeämpi kuin vain pintapuoleinen tarkastelu. Koska tutkimus on käytännönläheinen, niin seksuaalisältöistä mangaa ei tarkastella esimerkiksi populaarikulttuurin tai taiteen teorioiden kautta. Sen sijaan, että pohdittaisiin miksi mitään mangaa on tehty, niin pääpaino on siinä, että mitä tällaiselle mangalle pitäisi tehdä.

Tutkimus aloitetaan käsittelemällä yleisesti mangaa. Luku kaksi kokoaa yhteen mangan historian, kuinka se saapui länsimaihin sekä tehdään eroa mangan ja muun aasian sarjakuvan välillä, sillä eteläkorealaista ja kiinalaista sarjakuvaa luullaan usein mangaksi. Luvussa kolme siirrytään käsittelemään tämän tutkimuksen pääaihetta eli seksuaalisältöistä mangaa. Luvussa kerrotaan seksuaalisältöisen mangan historiasta sekä määritellään mitä seksuaalisältöisyys on tämän tutkimuksen yhteydessä. Lisäksi siinä esitellään seksuaalisältöisen mangan eri elementtejä ja alagenrejä esimerkkien avulla. Luvussa neljä käydään läpi tutkimuskysymykset sekä aineisto, ja kuinka aineistoa on analysoitu ja luvussa viisi kerrotaan Suomen manga-markkinoista sekä mangan tilanteesta kirjastoissa. Luvussa kuusi käydään läpi mangan ongelmasisältöä kirjastojen näkökulmasta ja esitellään Dragon Ball -kohu ja kuinka se vaikutti Suomen manga-kenttään.

Näiden lisäksi seksuaalisältöistä mangaa käydään läpi valinnan, sijainnin ja luetteloinnin näkökulmasta kirjastoissa. Luvussa seitsemän kootaan yhteen edellä mainittu ja annetaan ehdotuksia siitä, kuinka kirjastojen kannattaisi seksuaalisältöistä mangaa käsitellä.

2 MANGA, NOUSEVAN AURINGON MAAN PERINTÖ

Tässä luvussa esitellään mitä manga on ja käydään läpi sen historiaa sekä sitä, miten manga saapui länsimaihin. Lopussa käsitellään myös mangan ja muun aasialaisen sarjakuvan suhdetta ja tehdään eroa näiden välillä. Yhtäällä pohditaan voiko manga tulla muualta kuin Japanista ja miksi tällaista sarjakuvaa pitäisi kutsua.

2.1 Historia

Kuvakerronnalla on pitkä ja rikas historia Japanissa. Mangan eli japanilaisen sarjakuvan historia voidaan periaatteessa juontaa 1100-luvulle ja emakimonoihin, jotka olivat kuvitettuja rullamuotoisia tarinoita, joissa oli harvoin tekstiä (Koyama-Richard 2007, 9; Yadao 2009, 2). Tunnetuin tämän tyyppisistä tarinoista on Murasaki Shikibun ”Genji Monogatari”, jota pidetään Japanin ensimmäisenä romaanina. Emakimono-tarinat olivat laadukkaita ja värikylläisiä, mistä johtui, että niistä pääsivät nauttimaan vain korkea-arvoisimmat kansalaiset. Tavallisten kansalaisten keskuuteen vastaava taide saapui vasta 1600-luvulla, jolloin kehiteltiin puupainantamenetelmä. Mangan lähisukulaiseksi luetaan kibyooshit, jotka olivat suosionsa huipulla 1700-luvun lopussa. Kibyooshit olivat kuvitettuja kuvakirjoja, joissa oli noin kymmenisen sivua selityksineen ja ne oli painettu puupainantamenetelmällä (Koyama-Richard 2007, 10 - 12; Yadao 2009, 3.) Ulkomailla tunnetuin mangan sukulainen on ukiyo-e. Tämä painantamenetelmä kukoisti Edo-kaudella 1600-luvun jälkipuoliskolla. Termi ”ukiyo-e” tarkoittaa kelluvan maailman kuvituksia ja usein niissä kuvattiin kasveja, maisemia ja eläimiä (Gravett 2005, 18, 20; Yadao 2009, 4.) Tunnetuimmat ukiyo-e-taiteilijat ovat Katsushika Hokusai (1760 - 1849) ja Tsukioka Yoshitoshi (1839 - 1892). Juuri Hokusai popularisoi termin ”manga” merkitsemään ”eriskummallisia vedoksia”, joka oli hänen vedossarjansa nimi (Yadao 2009, 4.)

Japanilainen taide sai lisämaustetta eurooppalaisista sarjakuvien kuvittajista, jotka vierailivat tai muuttivat Japaniin. 1900-luvun alussa amerikkalainen sarjakuvataide kuten *Yellow Kid* ja *The Katzenjammer Kids* (suom. Kissalan pojat) saapuivat Japaniin ja tästä sarjakuvatyylisestä alettiin ottaa oppia kehitettäessä Japaniin omaa sarjakuvataidetta. Ensimmäisiä länsimaisesta sarjakuvasta innostuneita strippisarjakuvan tekijöitä olivat muun muassa Yasuji ”Rakuten” Kitazawa, joka piirsi lyhyitä sarjakuviaan sanomalehtiin (Yadao 2009, 6 - 8). Nykyään Kitazawaa pidetään japanilaisen

strippisarjakuvan pioneerina. 1900-luvun alku oli myös lähtölaukaus lapsille suunnatuille lehdille, jotka voidaan nähdä nyky-mangan edeltäjinä. Tuon ajan lehdet oli tarkoitettu tietyille lukijakunnille, kuten *Shoonen Club* pojille, *Shoojo Club* tytöille ja *Yonen Club* nuoremmille lapsille (Yadao 2009, 9). Tämä lukijakunta-ajattelu on yhä edelleen voimissaan mangassa. Seuraavat suuret muutokset sarjakuvakentällä tulivat toisen maailmansodan ja Japanin häviön myötä. Sota verotti kansan kukkaroa eikä sillä ollut enää laittaa rahaa tai antaa aikaansa manga-sarjakuville. Lisäksi voimaan tulivat sensuurisäädökset, jotka estivät tietyn tyyppisen sisällön sarjakuvissa. Kansa kaipasi piristystä ja tähän toiveeseen vastasivat uudet kustantajat Osakassa. He alkoivat julkaista halvalla pidempiä sarjakuvia, joita kutsuttiin nimellä ”akahon” (punaiset kirjat). Juuri tällaisissa julkaisuissa myös mangan isäksikin tituleerattu Osamu Tezuka teki debyyttinsä 1947. Hänen sarjakuvansa *Shintakarajima* oli valtava menestys ja myi yli 400 000 kappaletta (Koyama-Richard 2007, 133, 148, 150; Yadao 2009, 10 - 11.) Osamu Tezuka kehitti mangan tyyliä ja loi pitkälti ne peruspuitteet, joita mangassa yhä edelleen käytetään. Monet myöhemmät piirtäjät ovat saaneet innoituksensa Tezukalta, joka vastaavasti sai omansa Walt Disneyltä ja länsimaisesta sarjakuvasta sekä etenkin animaatiosta.

Sodan jälkeen sensuuri löyheni ja srjoihin tuli syvyyttä draaman muodossa - näin avautuivat uudet markkinat. Gekigalla tarkoitetaan draamakuvia eli kyseessä oli realistisempi aikuisille suunnattu sarjakuvatyyppe. Sen tarinat sijoittuvat tosielämään ja käsittelevät usein esimerkiksi sosiaalisia ongelmia. ”Gekiga”-nimitystä käytetään yhä tänä päivänä, kun puhutaan underground- ja avantgarde-sarjakuvasta (Koyama-Richard 2007, 154; Yadao 2009, 14 - 15). 1940-luvun lopussa markkinoille tulivat ensimmäiset lapsille suunnatut sarjakuvalehdet, kuten *Manga Shoonen*, joissa julkaistiin lähinnä pelkästään mangaa eikä manga/proosayhdistelmiä kuten aikaisemmin. Osamu Tezukan *Janguru Taitei* (1950) oli ensimmäinen yksittäistarinamuodossa julkaistu sarjakuva *Manga Shoonenissa* ja monet muut alan suuret nimet julkaisivat siinä sarjakuviaan. Länsimaissa *Janguru Taitei* ja Tezukan toinen tärkeä teos *Tetsuwan Atomu* tunnetaan paremmin nimillä *Kimba the White Lion* ja *Astro Boy*. Näissä lehdissä oli uusi piirre; ne kannustivat yleisöä osallistumiseen lehden kilpailuilla ja lähettämään omaa mangaa arvioitavaksi. Ensimmäisen kerran myös tytöt huomioitiin manga-markkinoilla ja tämä oli alku shoojo-mangan synnylle. 1950-luvun alkupuoliskolla markkinoille tulivat tytöille suunnatut lehdet, kuten *Shoojo Club*, *Nakayoshi* ja *Ribon*. Kaksi jälkimmäistä ovat yhä olemassa ja niitä pidetään jo omina instituutioinaan. Lähes kaikki tytöille suunnattujen sarjakuvien piirtäjistä oli miehiä. Mangakoina tuona aikana ei juuri naisia ollut - näistä harvoista tunnetuin lienee Machiko Hasegawa. Hänen kynästään on lähtenyt *Sazae-san*, jota

mangaka piirsi vuodesta 1946 aina eläkkeelle siirtymiseensä asti vuonna 1974 (Koyama-Richard 2007, 133, 138; Yadao 2009, 15 - 16.)

1950-luvun loppuun mennessä Japanin talous oli alkanut sotavuosien jälkeen elpyä ja ihmisillä oli enemmän rahaa kulutettavanaan kuin pitkiin aikoihin. Kustantajat tajusivat, että television ja radion ristitulessa niiden oli kasvatettava julkaisujen määrää. Markkinoille tuli lisää lehtiä, kuten pojille suunnatut *Shoonen Sunday* ja *Shoonen*, joita julkaistaan yhä. Kuukausittaisen julkaisun sijaan siirryttiin viikkojulkaisumalliin, mikä sopi mainiosti julkaisijoille, mutta oli haastavaa piirtäjille. Mangaa alettiin suunnata yhä nuoremmille mikä yhdistettynä nopeampaan julkaisutahtiin johti siihen, että monimutkainen väritulostus ja poliittiset sarjakuvat vähenivät merkittävästi. 1960-luvulle tultaessa oli selvää, että manga-teollisuus tarvitsi lisää piirtäjiä pystyäkseen vastaamaan sarjakuvien kysyntään. Kustantajat halusivat myös pidentää mangan elinkaarta niin, että kasvettuaan lapset yhä lukisivat - ongelmaksi muodostui tarjonnan puute. Nuorille suunnattua mangaa ei käytännössä ollut lainkaan. Jotta vanhemmat lukijat pysyisivät uskollisena lukuharrastukselleen, kustantajat pyysivät gekiga-piirtäjiä luomaan uusia varttuneemmille tarkoitettuja aikuisempia tarinoita kuin heiltä yleensä julkaistiin lehdissä. Kaikki gekiga-piirtäjät eivät tarjoukseen tarttuneet, sillä usein se tarkoitti taiteellisen vapauden menetystä sekä tiukkaa julkaisuaikataulua. Yksi tällaisista piirtäjistä oli Sanpei Shirato, joka siirtyi pienempään kustantamoon (Gravett 2005, 41; Yadao 2009, 20). Kustantamo innostui Shiraton töistä siinä määrin, että perusti uuden lehden, *Garo*, jossa vanhemmille lukijoille tarjottiin intellektuaalimpaa materiaalia kuin mitä shoonen-lehdet tarjosivat. *Garon* valtteja oli muun muassa se, että se antoi piirtäjilleen vapauden tarinoidensa suhteen ja vaihtoehdon kaupallisen mangan rinnalle (Gravett 2005; 41; Yadao 2009, 20.)

1960-luvulla mangassa koettiin samoja nuorison kapinallisuuden merkkejä kuin tosimaailmassakin. Manga-sarjoissa siirryttiin poliittisesti herkkään sekä sosiaaliseen ilmastoon, ja niihin alkoi ilmestyä alkoholia, uhkapelejä ja muita ”kapinallisia” aatteita. Tämä uusi kapinallisuus ei jäänyt vanhemmilta ja valtiolta huomaamatta. 1960-luvun lopulla joitakin manga-sarjoja kiellettiin ja kaupallisia julkaisuja vastaan protestoitiin (Gravett 2005, 58.) Lopulta valtio puuttui mangassa esiintyvään väkivaltaan ja etenkin lasten lehdissä olleisiin aikuisempiin teemoihin perustamalla nuorisopoliisiyksikön, joka piti listaa vahingollisista manga-sarjoista. Vastaavalla tavalla Yhdysvalloissa puututtiin sarjakuvien sisältöön, eikä tekijöillä ollut enää vapaita käsiä. Sisältöä piti rajoittaa ja säädöksiä asetettiin - yhteiskunnallinen valvutuminen sarjakuvien vaaroista otti ensiaskeleitaan.

Samoihin aikoihin tytöille suunnatussa shoojo-mangassa koettiin uudenlainen vallankumous. 1960-luvulle asti tytöille suunnattua mangaa olivat piirtäneet pääasiassa miehet. Tyttö- ja naismangakoista tuli kuitenkin nopeasti suosittuja ja samalla pääpaino näissä sarjakuvissa siirtyi nuoriin naispuolisiin sankarittariin, mikä yhä on voimassa shoojo-mangassa. Samalla kehitettiin sarjakuvallista kerrontaa, joka yhä esimerkiksi näkyy mangan tavassa rikkoa perinteisiä nelikulmaisia sarjakuvaruutuja. 1970-luvulle tultaessa naismangakat olivat todistaneet, että he pystyivät samaan kuin miehet ja heidän tyyliinsä oli saavuttanut suosiota jopa miespuolisissa lukijoissa (Gravett 2005, 78 - 79.)

1980-luvulle tultaessa mangaa löytyi jo joka makuun, ja neljä demografista, eli eri ikä- ja sukupuoliryhmille tarkoitettua pääluokkaa, olivat vihdoinkin löytäneet paikkansa: shoojo tytöille, shoonen pojille, seinen miehille ja josei naisille. Shoojo käsittelee muun muassa romantiikkaa, haaveita, rakkautta ja aikuiseksi kasvamista. Shoonenille tyypillisiä aiheita ovat taas ystävyys ja taistelu, joka ilmenee usein urheilun muodossa. Muita tärkeitä teemoja ovat aikuiseksi kasvaminen niin henkisesti kuin fyysisesti. Aikuisille naisille suunnattu josei-manga käsittelee esimerkiksi romantiikkaa, ihmissuhteita, yhteiskunnan paineita ja työelämää. Seinen vastaavasti vie toiminnan astetta pidemmälle tarjoten väkivaltaa, tappeluja sekä huumoria ja sarjat ovat realistisempia kuin pojille suunnattu shoonen. Uuden ajan mangakat saivat siis hyvän pohjan luoda ja sekoittaa jo olemassa olevia genrejä tavalla, jota ei ollut ennen tehty. Sarjoissa yhdistettiin shoojo- ja shoonen-materiaalia niin, että sarjat olivat usein yhtä suosittuja poikien ja tyttöjen keskuudessa. Kustantajat vastaavasti alkoivat tarkentaa kohdeyleisöjään ja materiaali näille yleisöille poikkesi selvästi toisistaan. Manga ei ollut enää vain viihdettä, vaan sitä alettiin käyttää opettamisen ja informoimisen välineenä (Yadao 2009, 27). Oppilaiden tekstikirjoja julkaistiin manga-versioina ja monesti manga saattoi olla ohjeellista niin, että esimerkiksi nuoret naiset saattoivat oppia niistä miten huoltaa parisuhdetta (Yadao 2009, 27).

1980-lukua kutsutaan mangan kultaiseksi aikakaudeksi. Mangan kustantaminen oli halpaa, joten sitä myytiin halvalla, mikä taas takasi suuren suosion. Manga-sarjakuvia saattoi ostaa työmatkalle, jonka jälkeen ne heitettiin pois - etenkin kun kyseessä oli puhelinluettelomaisena julkaistu kokoelma sarjakuvia. Lisäksi sarjoista julkaistiin yleensä pokkarimuotoinen kerättävä versio joko tankoobon-muodossa (peruspokkari) tai bunkobon-muodossa (halvempi versio tankoobonista). Markkinoille ilmestyi erikoistuneita sarjakuvakauppoja, manga-sarjoista tehtiin animaatioita ja elokuvia sekä niistä valmistettiin erilaisia tuotteita aina leluista keräilyfiguureihin. Manga-

kustantajat etsivät jatkuvasti uusia hittisarjoja ja esimerkiksi 1990-luvun puolivälissä 400-sivuinen *Shoonen Jump* -lehti myi kuusi miljoonaa kappaletta viikossa. Kustantajat ajattelivat lyhyellä tähtäimellä ja oli selvää, että tilanne tällaisenaan ei voinut jatkua. Samoihin aikoihin Japanin kuplatalous puhkesi ja johti maan syvään lamaan. Tämä näkyi kaikkialla ja etenkin vapaa-ajan markkina-alueella. Isoksi ongelmaksi muodostui myös laskeva syntyvyys, joka tarkoitti vähenevää uutta lukijakuntaa.

Vuosituhanen vaihe toi mukanaan mangan kehittymisen yhdeksi varteenotettavista viihteen muodoista. Nuoriso ei enää koulu- ja työmatkoillaan välttämättä lue mangaa, vaan sen sijaan tuijottavat puhelintensa ja kannettavien käsikonsoliensa näyttöjä. Tämä muutos on tapahtunut niinkin lyhyessä ajassa kuin alle viidessätoista vuodessa. Tästä syystä julkaisijat ovat alkaneet tarjota mangaa ladattavaksi puhelimeen. ”Keetai mangaksi” (kännykkä-manga) nimetty sarjakuvamuoto on saavuttanut suosiota, vaikka sitä on kritisoitu muun muassa hitaan lataamisajan ja pikselisekavuuden vuoksi (Yadao 2009, 29). Toinen merkittävä muutos mangan kentällä on käytettyihin mangoihin erikoistuneet liikkeet, kuten Book-Off ja manga-kahvilat. Ulkopuoliselle mangan myynti Japanissa on hämmästyttävän suuri, mutta tosiasiasa sen myynti on taantunut joka vuosi sitten vuoden 1996 (Yadao 2009, 30). Vuonna 2006 mangan myynti oli 745 miljoonaa kappaletta vuodessa, joka on lähes puolet siitä mitä se oli vuosikymmen taaksepäin. Kustantajien tekemät voitot ovat pudonneet lähes puolella, mikä on ajanut kustantajat hakemaan uusia kohdeyleisöjä länsimaista (Yadao 2009, 30 - 31).

2.2 Mangan saapuminen länsimaihin

”Manga vetoaa ihmisiin, jotka hakevat jotakin omaa, jotain sellaista, jota heidän vanhempansa eivät hyväksy tai ymmärrä.” (Gravett 2005, 155). Yli vuosikymmenten ajan mangan myyminen länsimaihin oli käytännössä mahdotonta johtuen sen poikkeavasta rakenteesta, jonka ei ajateltu myyvän länsimaissa. Mangan lukusuunnan, mustavalkoisuuden ja tarinarakenteen ei nähty innostavan lukijoita. Vasta 1970-luvun puolivälissä mangalle avautui markkinarako Yhdysvalloissa, kun amerikkalaiset sarjakuvat olivat kuolemassa sukupuuttoon. Jo 1960-luvulla tehtiin ensimmäisiä yrityksiä kääntää mangaa englanniksi johtuen japanilaisen animaation suuresta suosiosta Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Yhdysvalloissa ensimmäinen julkaistu manga oli Osamu Tezukan *Astro Boy* vuonna 1965. Lisäksi mangaa julkaistiin Ranskassa ja Belgiassa jonkin verran. Kesti aina 1980-luvulle ennen kuin mangaa alettiin harrastaa enemmän länsimaissa ja nosteenä sille on ollut

erikoistuneiden sarjakuvakauppojen markkinoille tulo. Osasyynä mangan kasvavalle suosiolle on ollut myös Fredrik L. Schodtin vuonna 1983 julkaisema kirja ”Manga! Manga!: The World of Japanese Comics”, joka oli ensimmäinen kattava teos mangan historiasta, tyyliuunnista ja japanilaisesta sarjakuvakentästä länsimaissa.

Vasta tultaessa 1990-luvulle kustantajat ymmärsivät, että länsimaissa on kiinnostuttu mangasta. Sen eteen oltiin valmiita tekemään uhrauksia, kuten opettelemaan lukemaan mangaa alkuperäisessä formaatissa eli oikealta vasemmalle. Länsimaissa luovuttiin mangan julkaisemisesta lehtimuodossa ja siirryttiin pokkariaikakauteen, jolloin pitkät sarjat saatiin helposti koottua keräiltäviksi kirjasiksi. Suurin osa tämän päivän suurimmista manga-kustantajista, kuten Viz Media, perustettiin jo 1970-luvulla, mutta ennen 1990-luvun taitetta ne eivät paria sarjaa enempää vielä julkaisseet. Nämäkin manga-sarjat, kuten Katsuhiro Otomon *Akira*, olivat lähinnä scifi-, taistelu- tai väkivaltapitoisia sarjoja ja suunnattu mieslukijakunnalle. Mangan tuloa länsimaihin siivitti VHS-soittimet, fanitapahtumat ja lopulta internet, joka mullisti koko teollisuuden (Yadao 2009, 42 - 45.) 1990-luvun alussa japanilainen *Sailor Moon* -animaatio avasi tien tytöille suunnatun mangan julkaisemiseen. Sarjasta tuli valtavan suosittu, mikä johti siihen, että tytöille alettiin tarjota yhä enemmän mangaa ja se myi. 1990-luvun lopussa länsimaihin rantautui Pokémon-animaatiosarja, joka oheistuotteineen muodostui ilmiöksi jopa Suomessa. Viimein 2000-luvun taitteessa ”Japani-buumi” räjähti kunnolla niin Yhdysvalloissa kuin Euroopassa ja mangan kustannusmäärät kasvoivat huimasti. Vuoteen 2007 mennessä Yhdysvalloissa oli tarjolla 1200 manga-nimekettä ja myynti tuona vuonna hipoi 210 miljoonaa dollaria. Kaksi vuotta myöhemmin markkinat kuitenkin kokivat seitsemäntoista prosentin laskun, mikä oli merkki siitä, että manga-markkinoiden kasvu oli hidastunut, ellei jopa pysähtynyt (Yadao 2009, 51.) Yhdysvalloissa manga-markkinoita vaivaa liian suuri määrä kustantajia ja manga-nimikkeitä. Moni yhtiö on supistanut julkaisujensa määrää ja kustantajia on joutunut konkurssiin. Suurin toivo mangalla on tällä hetkellä Australiassa, Uudessa-Seelannissa ja Iso-Britanniassa.

2.3 Muunmaalainen manga?

Kansainvälisen manga-keskustelun aiheeksi on viime vuosina noussut länsimaalaisten piirtämä ”manga”. Kysymykseksi on muodostunut voiko tällaista sarjakuvaa kutsua mangaksi, jos se on tehty muualla kuin Japanissa. Purististien mukaan mangaksi voidaan kutsua vain sarjakuvaa, joka on tehty Japanissa. Vastaavasti länsimainen ”manga” on vain sarjakuvaa, joka on tehty mangan

tapaan (Yadao 2009, 52 - 53.) ”Pseudo-manga”-käsitettä käytetään muiden kuin japanilaisten tekemän mangan yhteydessä. Se ei ole virallinen termi ja sille on olemassa muita variantteja, kuten puoli-manga, semi-manga ja demi-manga. Kaikkia näitä käytetään lähinnä vain harrastajapiireissä erottamaan ”aidon” mangan muusta vastaavasta sarjakuvasta. Pseudo-manga on yleisin termi ja sen olemassaolosta on kiistelty kauan jopa Suomessa.

Pseudo-mangan lisäksi on syytä erottaa eteläkorealainen sarjakuva eli manhwa mangasta, joskin manhwa-termin virallisuudesta on monta mielipidettä. Lisäksi markkinoilla on Kiinan kasvattaessa markkinoitaan ilmestynyt myös kiinalaista sarjakuvaa eli manhuaa. Manhwa on äärimmäisen suosittua ja Etelä-Korea on Japanin jälkeen seuraavaksi suurin sarjakuvien tuottajamaa. Manhwa on ollut sidoksissa mangaan pitkän ajan jo kulttuurihistoriallisista syistä ja sitä on käännetty englanniksi yllättävän paljon. Aluksi länsimaiset kustantajat olivat innoissaan manhwesta, koska se muistutti paljon mangaa, mutta oli lisensseiltään halvempi. Kuitenkin ajan myötä kustantajien into laantui ja tämä näkyy tämän päivän vähäisessä manhwan määrässä. Kiinalaisen manhuan historia on tuorempi, sillä sen kehitystä on hidastanut kommunistinen puolue. Myöhemmin mangan vaikutus alkoi näkyä manhuussa ja etenkin Kiinan piraattiversioissa japanilaisesta mangasta. Sekä Etelä-Korea että Kiina ovat ottaneet paljon vaikutteita mangasta ja monesti nämä kolme sarjakuvaperinnettä ovat hyvin samankaltaisia. Parhaiten ne voidaan erottaa kuitenkin esimerkiksi sarjakuvahenkilöiden nimistä. Kiinalainen sarjakuva julkaistaan usein myös värillisenä, kun taas korealainen on usein realistisempaa kuin manga (Yadao 2009, 35, 38).

Niin pseudo-manga kuin manhwa ja manhuakin muistuttavat kovasti mangaa ja ovat oiva esimerkki siitä kuinka suosittua manga maailmalla on. Jopa Suomessa piirretään ”manga-tyylillä” sarjakuvia ja niitä on jopa julkaistu kokoomateoksiksi. Sen sijaan, että yritetään erotella tyylit toisistaan yhä monimutkaistuvammalla sarjakuvakentällä, on parempi todeta, että sarjakuva kehittyy ja niin sen on tarkoituskin. Syy, miksi nämä mangan kaltaiset sarjakuvat on hyvä erottaa japanilaisesta mangasta, on niiden alkuperä. Korealaisten ja kiinalaisten on syytä saada kiitos omasta sarjakuvastaan sen sijaan, että niiden ajateltaisiin olevan Japanista. Samalla tavalla länsimainen ”manga” on aina länsimaista sarjakuvaa riippumatta piirustustyylistä. Mangon, kuten muunkin sarjakuvan sisältö, elää ja ottaa oppia toisista sarjakuvaperinteistä koko ajan - ehkä tulevaisuudessa voimme puhua vain aasialaisesta sarjakuvasta, joka pohjaa omaan kulttuuriperinteeseensä samalla tavalla kuin puhumme eurooppalaisesta ja amerikkalaisesta sarjakuvasta.

3 SEKSUAALISISÄLTÖINEN MANGA

Tässä luvussa esitellään kuinka seksuaalisältöinen manga on määritelty tämän tutkimuksen yhteydessä. Tämän lisäksi käydään läpi seksuaalisen taiteen historiaa Japanissa ja pornografisen mangan historiaa. Lopuksi vielä esitellään seksuaalisältöisen mangan yleisimmät elementit ja ala-genret.

3.1 Seksuaalisältöinen manga terminä

Tässä tutkimuksessa seksuaalisältöinen manga on kattotermi muille lajityypeille ja se jakaantuu ala-genreihin. Vaikka manga jaetaan neljään demografiseen luokkaan, shoojo, shoonen, josei ja seinen, niin seksuaalisältöinen manga ei palaudu suoraan esimerkiksi miehille tai naisille suunnattuun mangaan. Tämä siitä syystä, että osa genreistä on häilyviä ja ovat alun perin irronneet esimerkiksi tytöille suunnatusta mangasta. On olemassa myös genrenomaisia lajityyppejä, jotka eivät ilmene yksin. Niitä käytetään muissa genreissä ja ne ovat tunnistettava osa manga-sarjoja, kuten ”bishoonen” eli niin kutsutut kauniit pojat.

Pornografinen manga ei käy kattotermistä, koska se ajaisi ulos lajityypit, joita ei suoraan lasketa pornografiaksi. Lisäksi pornografinen manga jakautuu itsessään demografisiin luokkiin, joita ovat miehille ja naisille suunnattu manga. Pornografinen manga on siis seksuaalisältöisen mangan yksi osa-alue, joskin välillä termejä voidaan käyttää toistensa synonyymeina riippuen kontekstista. Genrejen jaottelu on ongelmallista, sillä länsimaissa ja Japanissa niillä ei ole yhtä oikeaa hierarkkista suhdetta. Eri kirjoittajat kutsuvat asioita eri nimillä ja välillä jopa ristiin. Myös länsimaiden ja Japanin tapa jakaa genret poikkeaa toisistaan. Tästä syystä tähän tutkimukseen on rakennettu oma jaottelu, jossa seksuaalisältöinen manga sisältää kaikki lajityypit, jotka ovat enemmän tai vähemmän seksuaalisältöisiä. Tämä ei tarkoita, että kaikki tämän tyyppiset mangat olisivat pornografisia tai lapsille sopimattomia. Seksuaalisältöisyys tässä tutkielmassa kattaa vihjailun seksuaalisältöisyydestä, alastomuuden, seksin ja pornografian.

3.2 Seksuaaliseltöinen taide Japanissa

Seksuaaliseltöisellä taiteella on yhtä pitkät perinteet kuin kaikella muullakin taiteella ja kulttuurilla. Länsimaissa sen virstanpylväitä ovat Antiikin Kreikan ja Rooman aikaiset seksin kyllästämät taidemuodot ja 1600- ja 1700-lukujen Ranskassa alkunsa saanut eroottisen taiteen ja kirjallisuuden aalto. Uusien taidemuotojen myötä seksuaaliseltöisyys on levinnyt kaikkialle - raja taiteen ja pornografian välillä on haalistunut ja seksistä on tullut näkyvämmän osa jokapäiväistä elämää.

Japanissa eroottista taidetta on ollut tarjolla yhtä kauan. Jo Heian-kaudella (794 – 1192) klassisia kiinalaisia tekstejä käännettiin älymystön iloksi, näistä hyvänä esimerkkinä taolainen eroottinen Ishimpo. Ishimpossa seksuaalisuutta pidetään positiivisena moraalina ja lääketieteellisesti tärkeänä – samalla se on miehille henkisen kuolemattomuuden lähde ja naisille kiihkeä orgasminen kokemus (Perper & Cornog 2002, 6.) Japanissa selkeästi pornografinen taide on välillä päässyt jopa osaksi yläluokan virallista kuvataidetta, kuten shunga-puupiirrookset (Hämeen-Anttila & Hämeen-Anttila 2005, 214). Tunnetut shunga-piirtäjät, kuten Miyagawa Isshoo ja Yanagawa Shigenobu, maalasivat usein esimerkiksi geishoja sekä samuraita ja heidän poikarakastajiaan. Shunga-puupiirroksia keräsivät niin kotirouvat kuin samuraitkin - ne olivat kaiken kansan hupia (Pilcher 2008, 154.)

Ukiyo-e-taiteessa seksuaalisuus kukoisti ja siinä kuvattiin kurtisaaneja ja seksuaalista toimintaa tarkasti. Kuvissa seksi oli osa arkea ja samalla siihen liitettiin tirkistelyn halu. Kuvat olivat suorasukaisia eivätkä ne pyrkineet idealisoimaan ihmisruumista. Painopiste oli ylitsevuotavassa intohimossa ja seksuaalisessa aktissa, jossa sukupuolielimet oli suurennettu ja korostettu (Lucie-Smith 2003, 91; Torniainen 2005, 30). Tämän taiteen nähdään olevan mangan esi-isä ja manga perustuukin vanhoihin kulttuurisiin ja esteettisiin arvoihin, joissa seksi yhdistetään saumattomasti elämään. Timothy Perper ja Martha Cornog (2002, 8) toteavat, että vaikka seksi mangassa kuvataan joskus tilanteellisesti ei-haluttavana, niin sitä ei kuitenkaan pidetä pahana tai ilkeänä. He painottavat, että seksuaalisuus on usein eläväisesti kuvattu tunnepohjaisena ja fyysisesti miellyttävä niin miehille kuin naisille.

1800-luvun lopussa, kun Japani avasi ovensa muulle maailmalle, se muutti vanhat perinteensä vastaamaan länsimaista näkemystä. Ennen Meiji-restauraatiota ja Japanin länsimaistumista vuonna 1868 esimerkiksi homoseksuaalisuudella oli näkyvä asema Japanissa. Japanissa luostareissa homoseksuaalisuus oli hyväksyttyä, ellei jopa normatiivista ja samalla tavalla samuraiden ja heidän

nuorien miespuolisten avustajiensa seksuaalista suhdetta ei nähty tuomittavana. Kun Japania alettiin länsimaistaa, niin ihanteeksi otettiin eurooppalainen näkemys, jonka mukaan homoseksuaalisuus oli sairaus ja sen harjoittaminen oli rikollista. Enää ei myöskään katsottu hyvällä, että taiteessa kuvattiin lihan iloja sumeilematta. Uudet muutokset eivät kuitenkaan kitkeneet pois kaikkea seksuaalista kuvausta. 1960-luku oli homoseksuaalisuuden vapautumisen aikaa ja kauneusihanteet siirtyivät kauniista miehistä lihaksikkaisiin karhutyyppeihin miehiin. Tämä näkyy parhaiten esimerkiksi suomalaisen maailmankuulun Tom of Finlandin töissä, joissa ihannoitiin virkamiespukuja, nahkaa ja lihaksia. Tom of Finlandin työt ovat olleet Japanissa homoseksuaalisen mangan esikuva ja tämä näkyy esimerkiksi piirrostyilien yhteneväisyydessä. Lesbous sen sijaan ei ole saanut samanlaista vastaanottoa kuin homoseksuaalisuus. Lesbous on taiteessa ollut miehille tarkoitettua tirkistelyä ja mieltä kiihottava ajatus siitä mitä naiset tekevät keskenään, kun mies ei ole paikalla. Lesbo-kirjallisuus ja -taide ovat lähinnä naisten tuottamaa ja lesbous kuvataan usein mytologisena (Lucie-Smith 2003, 136.) Lesbouden kuvaaminen taiteessa ja kirjallisuudessa on pysynyt pienenä ilmiönä, sillä sitä pidetään yhä salaperäisenä ja sopimattomana, koska nainen nähdään yhä ensisijaisesti äitinä - etenkin Japanissa.

Homoseksuaalisuuden lisäksi lapsien kuvaamisella seksuaalisissa yhteyksissä on pitkät perinteet ja esimerkiksi Japani teki lapsipornografiasta laitonta vasta vuonna 1999 länsimaiden painostuksesta. Nyky-yhteiskunnassa sosiaalinen valmistumisikä on noussut ja samalla erotisoitumisen laskenut - avioliittoikä on noussut kolmeenkymmeneen ikävuoteen siinä missä esimerkiksi lasten pukeutumistyyli on muovautunut yhä enemmän aikuismaiseksi (Hämeen-Anttila & Hämeen-Anttila 2005, 240.) Nuoruudesta on salakavalasti tullut seksisymboli ja samalla se pyritään tuomitsemaan täysin. Japanissa tämä näkyy selvimmin koulupukufetissinä ja pyrkimyksenä saada esimerkiksi tytöt näyttämään niin nuorilta kuin mahdollista. Nuoruuden ja söpöyden palvominen ovat osa lähes jokaisen japanilaisen elämää ja sitä tukee eri mediumit, kuten sarjakuvateollisuus.

Japanissa populaarikulttuuri on ollut sallivampi seksuaalisältöisyyden ja pornografian suhteen kuin länsimaissa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että aihe ei nostattaisi keskusteluja siitä mikä on sopivaa ja mikä ei. Hyväksyntä ja kritiikki ovat aina kulkeneet käsi kädessä. Japanilaisten suhtautuminen seksuaalisältöiseen mangaan on monimutkainen ja ristiriitainen. Seksien kuvaaminen mangassa on hyvin yleistä ja sitä voi löytää myös sarjoista, joita ei luokitella seksuaalisältöisiksi. Osa seinen- ja josei-mangasta sisältää materiaalia, joka on pornografian rajamailla, ja osa sarjoista tahallisesti vie tietyn aihepiirin hyvin pitkälle. Lehdistä muun muassa *Men's Young* sijoittuu genrellisesti seinenin ja pornografian välimaastoon. Tämän tyyppisissä

lehdissä on useita seksikohtauksia ja ne ovat graafisia. Niissä on alastomuutta, ejakulointia ja monia pornografialle tyypillisiä piirteitä. Kuitenkin ne välttävät K-18-merkinnän ja niitä myydään julkisilla paikoilla siitä syystä, että niissä sensuroidaan sukupuolielimet ja tarkkoja lähikuvia vältetään. Vastaavasti suoranaisesti pornografinen manga on puhtaasti sitä itseään - kuten lännessä, se on kaikkialla näkyvä osa populaarikulttuuria, josta ei pidetä kovaa melua.

3.3 Seksuaalisältöinen ja pornografinen manga

Japanissa seksuaalisuus näkyy eri tavalla mangassa kuin amerikkalaisessa tai eurooppalaisessa sarjakuvassa. Länsimaissa seksuaalisältöinen ja pornografinen sarjakuva on välillä ollut ahtaalla ja välillä ilmapiiri on ollut vapautuneempi. Seksuaalisältöisen ja pornografisen mangan historia on hyvin samanlainen kuin länsimaissa - sillä erolla, että ne eivät ole joutuneet yhtä usein sensuurin ja päättäjien kohteeksi kuin vastaava sarjakuva länsimaissa. Kaikkialla sarjakuvat ovat olleet tärkeä kanava vapaalle ilmaisulle. Niillä on ollut merkittävä asema aluillaan oleville seksuaalivähemmistöryhmille sekä niiden oikeuksille, koska sarjakuvat ovat aina olleet helposti saatavissa. Länsimaissa on tarkemmin puututtu sarjakuvien sisältöön ja niistä on herkemmin tehty lakeja. Japanissa vastaavasti löyhä lainsäädäntö on herättänyt keskustelua laajalti. Vuonna 2011 meni viimein läpi Tokiossa lakiehdotus 156, joka rajoittaa seksuaalisältöisen mangan myyntiä alaikäisille. On huomioitava, että Japanissa mangan ikäraajat toimivat eri tavalla kuin länsimaissa: joko teos sopii kaikille tai se on K-18. Uusi laki on aiheuttanut jo vastalauseita kustantajilta, sillä se vaikuttaa mangan myyntiin ja leimaa pikkutuhmatkin sarjat auttamatta pornografiaksi. Eroa sisällön suhteen ei tehdä niin kauan kuin kannessa teoksen ikärajaksi on merkitty K-18.

Seksuaalisältöistä ja pornografista mangaa voi löytää pikkukaupoista samalla tavalla kuin Suomessa pornolehtiä R-kioskeista. Japanissa tällainen manga on eristetty muusta materiaalista valko-vihreillä eristysnauhoilla pikkukaupoissa ja sarjakuvaliikkeissä se sijaitsee omassa hyllyssään, jossa on varoituskyltit. Tämän lisäksi materiaali on usein pakattu muoviin tai teipattu niin, että sarjakuvia ei voi lukea kaupoissa. Osaltaan tästä syystä materiaalin muunkaltaiseen valvontaan ei juuri ole panostettu. Kuitenkin joissakin sarjakuvakaupoissa ja etenkin käytettyjen kirjojen liikkeissä valvontaa ei ole ja periaatteessa kuka vain voi lukea kyseenalaista sisältöä omaavia manga-pokkareita. Jos mangan valvonnan puutetta tai heppoista valvontaa pidetään moraalittomana Japanissa, niin yhtä valvomatonta se on länsimaissa. Seksiä ja pornografiaa on ollut aina sarjakuvissa länsimaissa. Samoin kuin Japanissa sen historiaa värittää kritiikki ja sensuuri -

voidaankin sanoa, että seksuaaliseltöisen sarjakuvan keskeinen teema on aina ollut taistelu sananvapauden ja valtiollisen sensuurin välillä (Pilcher 2008, 11).

Nykypäivän pornografisen mangan historia voidaan juontaa toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan ja manga-vuokraamoihin. Tuolloin gekiga-sarjakuvat ja varhaiset miestenlehdet olivat ainoita kanavia, joissa kuvattiin seksiä, sillä suurin osa sarjakuvista oli tarkoitettu lapsille. 1960-luvun puoliväliin tultaessa gekiga-sarjakuvat olivat kehittyneet avantgardistisiksi ja tämä näkyi sellaisissa lehdissä kuin *Garo* ja *COM* sekä klassisemmassa lehdessä *Heibon Punch*. Markkinoille tuli myös sellaisia lehtiä kuin *Manga Action*, *Young Comic* ja *Big Comic*, jotka kaikki käyttivät seksiä sarjakuvissa saadakseen lisää lukijoita. Vuonna 1973 perustettiin ensimmäinen pornografinen manga-lehti *Manga Erotopia*, jonka päätoimittajaksi tuli Ei Takatori. Lehden piirtäjiksi otettiin muun muassa Masaru Sakai, jonka piirtämistä naishahmoista tuli niin suosittuja, että hänen töistään tehtiin kokonainen sarja erikoisnumeroita. Sakakista ja *Young Comic* -lehden Takashi Ishiistä tuli keulakuvia uudelle ero-gekiga-liikkeelle, joka tunnetaan myös nimellä ”sanryuu gekiga” (Thompson 2009, 448 - 449.)

Erotopian vanavedessä markkinoille syntyi monia uusia lehtiä. Niihin töitään tarjosivat *Garo*-lehden piirtäjät, uudet piirtäjät ja valtavirran veteraanipiirtäjät, jotka toivoivat vapautta piirtämiseen. Toimittajat antoivat piirtäjilleen vapaat kädet niin kauan kuin he täyttivät lehden sille ominaisella kuvastolla. Osa lehdistä myytiin automaateissa, sillä näin kustantajat pystyivät välttämään poliisin tarkastukset. Vaikka uusia ja erilaisia jakokanavia pyrittiin löytämään, niin ero-gekiga-manga ei säästynyt syyteiltä genitaalialueiden näyttämisen lain rikkomiselta. Vuosina 1978 - 1979 koettiin ennennäkemätön määrä sensuurikohuja, joista *Manga Erogekigan* kiinnijäämisen nähtiin olevan yksi syy genren alamäkeen. Lehden vanavedessä 1980-luvulla muotiin tuli lolicon eli innostus nuoriin alaikäisiin tyttöihin seksuaalisissa konteksteissa. Tämä fetissi ei ollut peräisin ero-gekigasta, mutta yllättäen se saavutti valtaisan suosion. Hideo Azumaa pidetään liikkeen isänä. Hän yhdisti Osamu Tezukan tyttökuvaan absurdeihin vitseihin ja satiiriseen seksiin. Thompson (2009, 450) vertaa Azumaa Robert Crumbiin, jonka jäljissä Azuma yhdisteli nostalgiset kuvat tabuja rikkovan aihepiirin kanssa ja niin uudesta tyylistä tuli vastustamaton aikansa piirtäjille. Tällä tavoin Azuma nosti esille Tezukan ja Hayao Miyazakin kaltaisten klassikoiden tyttöhahmojen uinuvan seksuaalisuuden. Miyazaki itse on protestoinut uuden liikkeen syntyä ja sitä, että se asettaa nuoren tytön aikuisen saappaisiin ja unohtaa lapsuuden merkityksen.

Vuosi 1980 oli merkityksellinen loliconille, sillä tuona vuonna se levisi kaiken kansan tietoisuuteen. *OUT* kirjoitti ”lolicon-viruksesta” ja lolicon sai oman lehden, *Lemon People*, vuonna 1982. Loliconin suosioon on vaikuttanut animaatiomarkkinat ja se, että lukijoilla oli viimein varaa panostaa keräilyyn. Nimestään huolimatta kaikki lolicon-manga ei sisällä alaikäisiä tyttöjä, vaan sillä kuvataan lisäksi piirrostylejä ja tapaa tehdä hahmoista söpöjä ja asettaa heidät seksuaalisiin tilanteisiin. Markkinoille tuli lisäksi lonkeroilla varustettua pornografiaa, joka kuitenkin jäi enemmän osaksi animaatioperinnettä kuin mangaa. Nykyään lonkerot ovat lähinnä fetissi, jota käytetään muissa genreissä. 1980-luku toi naiset pornografisen mangan piirtopöydän äärelle ja tänä päivänä suuri osa aikuisille suunnatun mangan piirtäjistä on naisia. Lisäksi ei ole syytä unohtaa lukematonta määrää homoseksuaalissävyytteisen mangan piirtäjiä sekä redikomin ja muun seksuaalisisältöisen mangan tekijöitä, jotka pääasiassa ovat naisia (Thompson 2009, 450 - 451.)

Vuonna 1989 aikuisille suunnattu seksuaalisisältöinen manga koki kovan iskun, kun manga-fani Tsutomu Miyazakin tekemät tapot tulivat julkisuuteen. Tämä johti varoitustarroihin, jotka kielsivät seksuaalisisältöisen mangan myynnin alaikäisille. Vastaavasti tarrat johtivat tilanteeseen, jossa seksuaalista sisältöä alettiin yhä enemmän korostaa. Mangan kilpailijoiksi olivat tulleet televisio, internet ja pelit ja osaltaan siksi mangassa alettiin tarjota sisältöä, joka oli raaempaa kuin muilla kilpailijoilla. Sarjakuvissa alettiin kuvata raiskauksia, naisvihaa ja väkivaltaa enemmän kuin aiemmin. Thompson (2009, 451) huomauttaa, että nykyään naishahmot on uitettu eritteissä kun majoneesissa, kun ennen kannessa riitti kuva kotirouvasta tai tuhmasta koulutytyöstä, jotka nostivat hieman paidan tai hameen helmaa. Hän painottaa, että vuodet toivat mangaan uusia esteettisiä piirteitä ja kehitystä kokolaililla. 1990-luvun lopussa markkinoille tuli *Erotics*- ja *Erotics F* -lehdet, jotka tarjosivat samantyyppistä kuvastoa kuin vanhan ajan miestenlehdet ja olivat piirtäjilleen vapaa kenttä, mikäli he halusivat kuvata seksiä aikuiseen tapaan.

1990-luvulla seksuaalisisältöinen manga rantautui Yhdysvaltoihin. Vuonna 1994 Antarctic Press alkoi julkaista *Venus*-lehteä ja Eros Comix *Mangeroticaa*. Muita vastaavaan perehtyneitä kustantajia olivat Radio Comix, Studio Ironcat ja Icarus Publishing (Thompson 2009, 452.) Uhan länsimaissa julkaisemiselle on kuitenkin aiheuttanut internet ja sieltä vapaasti ladattavat laittomat käännökset. Vihamielisillä markkinoilla on oma osuutensa seksuaalisisältöisen mangan laskeviin lukuihin ja osaltaan siitä syystä piirtäjät ovat siirtyneet doojinshi- eli omakustannemarkkinoille, joita ei valvota ja jotka yhä tarjoavat uusia mahdollisuuksia. Seksuaalisisältöisen mangan tulevaisuus löytyykin juuri internetistä. Internet on aiheuttanut sen, että painettujen sarjakuvien myynti on laskenut vuosi vuodelta ja tästä syystä sarjakuvien on ollut pakko siirtyä bittiaikakauteen.

Monet länsimaiset ja japanilaiset kustantajat tarjoavat mangaansa jo siellä. Vielä toistaiseksi internet kuitenkin kärsii laadun puutteesta, jota ei määrä korvaa. Samalla tavalla manga-sarjakuvat ovat siirtymässä muihin mobiililaitteisiin, kuten puhelimiin ja samaan suuntaan on menossa seksuaalisältöinen manga. Juuri japanilaiset kustantajat ovat tuoneet mangaa puhelimiin, sillä Japanissa lähes kaikki viihteen muodot ovat siirtyneet sinne.

3.4 Seksuaalisältöisen mangan elementit

Tässä alaluvussa esitellään seksuaalisältöisen mangan tunnetuimmat ja relevanteimmat elementit, joita tavataan eri ala-genreissä. Niitä voi olla myös kaikenlaisessa mangassa ja niitä saatetaan käyttää huumorin keinoina. Elementit eivät esiinny yksin, vaan usein pareittain tai muunlaisina yhdistelmiä ja niitä tavataan eriasteisina tavallisessa mangassa. Elementit on jaoteltu siten, että samaan ryhmään on laitettu samantyyppiset elementit.

3.4.1 Kauneus ja sukupuolen vaihtaminen

Tässä alaluvussa esitellään seksuaalisältöisen mangan kauneusihanteita ja sukupuolen ilmenemistä sen eri muodoissa.

3.4.1.1 Bishoonenit ja transgender-ihmiset

Sukupuolen tunnistamisen vaikeus manga-tarinoissa ei ole uusi ilmiö eikä vahinko. Japanilainen populaarikulttuuri on painottunut tiettyihin ihanteisiin vartalon- ja kasvonmuodoissa, jotka tukevat sukupuolirajojen rikkomista taiteessa. Japanissa on aina ihailtu sukupuolen häilyvyyttä ja androgyynisyyttä (Thompson 2007, 373.) Androgyynisyys samoin kuin sukupuolineutraalius ja osaaikainen sukupuoli ovat kaikki transgender-ihmisten erilaisia sukupuolen ilmaisun mahdollisuuksia (Aarnipuu 2006, 120). Transgender-termillä kuvataan ihmisiä, joiden sukupuoli-identiteetti on jossain naiseuden ja mieheyden rajoilla tai jopa ulkopuolella (Aarnipuu 2006, 78). Tästä sukupuolen esittämisen häilyvyydestä johtuen hahmojen sukupuolta on vaikea erottaa, sillä usein pojat kuvataan niin sanottuina ”bishoonen”-tyyppisinä hahmoina etenkin tyttöjen manga-sarjoissa. Bishoonen voidaan kääntää termillä ”kauniit pojat” ja usein poikien ulkonäkö on lähempänä tyttöjen piirteiksi

luettuja ominaisuuksia. Vastaavasti ”biseinen” kuvaa kauniita miehiä ja sillä viitataan hahmoihin, jotka ovat vanhempia kuin bishoonen-pojat. Harvemmin kyse on kuitenkin transsukupuolisuudesta, jolloin henkilö ei tuntisi olevansa sitä sukupuolta miksi hänet on yhteiskunnassa kasvatettu tai ylipäättään transihmisistä, joilla on tietoinen minäkuva ja transkokemuksia (Aarnipuu 2006, 68, 72). Manga-sarjoissa ei juuri käsitellä transkokemuksia, vaan kyse on lähinnä kauniista pojista, joita tytöt palvovat. Transvestisuutta eli ihmisten tapaa viihtyä toisen sukupuolen vaatteissa mangassa kyllä tavataan, mutta sitä ei juuri perustella eikä sillä usein ole syvempää tarkoitusta kuin esimerkiksi se, että tyttöjen vaatteet sopivat pojalle. Transvestisuus on lähinnä komiikan luoja tai keino päämäärän saavuttamiseksi, kuten Mikiyo Tsudan *Princess Princess* -mangassa, jossa koulun kauneimmat pojat pukeutuvat tytöiksi ”prinsessoiksi” ja kannustavat poikakoulunsa poikia tuoden ”naisellisen henkäyksen” koulun arkeen ja juhliin.

Kauneuden ihannoimisella on pitkät perinteet Japanissa ja tänä päivänä se näkyy vahvimmin tietyissä musiikin genreissä kuten Visual Kei. Bändien keulahahmot ovat usein androgyynejä bishoonen-poikia, jotka vetoavat etenkin nuoriin tyttöihin. Transgenderiyttä manga-sarjoissa on esiintynyt jo ainakin 1950-luvulla, jolloin Osamu Tezuka julkaisi *Princess Knight* -mangansa (Ribbon no Kishi) (Thompson 2007, 373). Sen päähenkilö on ristiinpukeutuva sankaritar, jolla on sekä tytön että pojan sielu samassa ruumiissa. 1970-luvulla transgenderiyden teemaa on tutkittu sellaisissa shoojo-klassikkosarjoissa kuten Riyoko Ikedan *The Rose of Versailles* (Berusaiyu no Bara). Myöhemmin transgenderiys siirtyi shoonen-mangaan ja etenkin rakkauskomedioihin kuten Rumiko Takahashin *Ranma ½*.

Transgenderiyden lisäksi manga-kentällä suosittuja aiheita ovat transvestiitit ja ristiinpukeutajat sekä lisäksi hahmot, jotka vaihtavat sukupuolta taian, genetiikan, leikkauksen tai kiihottumisen seurauksena (Thompson 2007, 374.) *Ranma ½* -tyyppisten shoonen-sarjojen kohdalla kyse on kuitenkin yleensä enemmän gender bender -teemasta kuin suoranaisesti transgenderiydestä. Gender bender on lähellä androgyynisyyttä ja transgenderiyttä ja se tarkoittaa hahmon sukupuolen vaihtamista. Kyseessä on epävirallinen termi, jolla mangassa viitataan esimerkiksi juuri sukupuolen vaihtumiseen taian takia. Hyvä esimerkki transgenderiydestä on Mikiyo Tsudan *The Day of Revolution* (Kakumee no Hi). Kaksiosaisessa tarinassa poikana elänyt Kei saa tietää, että genetiikan harvinaisen oikun takia hän onkin oikeasti tyttö. Vastaavasti Setona Mizushiron *Afterschool Nightmare* -sarjassa (Houkago Hokenshitsu) päähenkilö Ichijo Mashiro ei ole tyttö eikä poika, vaan molempia - hänen yläruumiinsa on pojan ja alaruumis tytön. Ristiinpukeutumista löytyy

Suomessakin käännettyissä sarjoissa kuten Yuu Watasen *Fushigi Yuugi* ja Shizuru Seinon *Power!!* (tai *Girl Got Game*), joista edellisessä ristiinpukeutuja on poika ja jälkimmäisessä, tyttö.

Mielenkiintoista on, että vaikka transgenderiyttä tapaa manga-sarjoissa usein, niin jokapäiväisessä elämässä miesten ja naisten roolit ovat hyvin selkeästi määrättyjä eikä sukupuolen vaihtaminen ole Japanissa helppoa. Transgender-elementit nähdään usein välietappina aikuisuuteen tai harmillisena sivuoireena jostakin. Sen sijaan sivuhahmot saattavat edustaa transgenderiyttä selvemmin, koska heillä ei ole päähenkilön koko sarjan taakkaa kannettavanaan. Poikkeuksia löytyy, mutta suurin osa niistä löytyy pornografisen mangan puolelta.

3.4.1.2 Futanarit

Futanari-hahmot ovat yllättävän usein esillä pornografisessa mangassa ja lisäksi ne ovat hyvin suosittuja. Futanari tarkoittaa intersukupuolista henkilöä, josta käytetään myös termiä ”hermafrodiitti”, joskin jälkimmäinen termi on vanhahtava. Mangassa futanarilla viitataan niin intersukupuolisuuteen kuin hahmoihin, joilla on sekä miehen että naisen sukupuolielimet tai sekoitus näitä. Intersukupuolisuudella tarkoitetaan epäselvää biologista sukupuolta ja se on kattokäsite monille erilaisille lääketieteellisille tiloille ja selityksille (Aarnipuu 2008, 68). Usein intersukupuolisuus huomataan esimerkiksi sukuelinten epätavallisesta ulkonäöstä. Pojilla saattaa genitaalien lisäksi olla kohtu ja tytöillä esimerkiksi penistä muistuttava pieni uloke. Pornografisessa mangassa tämä on viety äärimilleen ja monet futanari-hahmot ovat usein enemmän she-male-tyyppisiä konstruktioita näkyvästi kahdesta eri sukupuolesta. She-male-henkilöt omaavat sekä naiselliset rinnat että toimivan peniksen ja näin ollen she-malena olo edellyttää miehen ruumista ja plastiikkakirurgiaa (Aarnipuu 2006, 103). She-male edustaa haavekuvaa omasta ruumiista tai seksuaalista fantasiaa, mikä selittänee sen suosion pornografiassa (Aarnipuu 2006, 103). Futanarilla ja she-male-ilmiöllä on paljon yhteistä, joskin Japanissa futanari liitetään enemmän yuriin, eli tyttöjänsä rakkauteen, ja on siten jatke miehille suunnatulle lesbo-aiheiselle mangalle (Pilcher 2008, 166).

Eräs esimerkki futanari-hahmosta löytyy *Super Taboo* -manga-lehdestä numero 12 vuodelta 1996. 1990-luvulla Yhdysvalloissa käännettiin paljon pornografista mangaa ja sitä julkaistiin lehtimuodossa. Tarinan nimi on *Now We're...Sisters?!* ja se kertoo Yuka-nimisestä työstä, jonka isovelji palaa kotiin ”isovikona”. Isoveli epäonnistui opinnoissaan, lähti kotoa ja ryhtyi futanariksi.

Palattuaan takaisin hän paljastaa muutokset sisarelleen, jonka kanssa hän hetkeä myöhemmin haluaa harrastaa seksiä. Sisar ei kuitenkaan pysty tähän, vaan päätyy penetroimaan futanari-veljeään dildolla vahingossa ja tämä nauttiikin siitä. Kuten usein fetissien kohdalla, niin ne eivät yleensä ilmene yksin mangassa, vaan fetissejä sekoitetaan keskenään ja jotkut fetissit kulkevat usein pareittain. Futanari yhdistetään mangassa useimmiten bukkakeen eli miesten ejakulointiin naisen päälle, BDSM:ään eli sidontasadomasokismiin, kissatyttöihin, loliconiin ja lonkeropornografiaan. Futanari kuten muut fetissit tulivat äärimmäisen suosituiksi 1990-luvulla ja ovat siitä lähtien olleet oleellinen osa pornografisen mangan kuvastoa.

3.4.2 Mystiset lonkerot ja antropomorfiset olennot

Yksi erikoisimmista ala-genreistä mangassa on ”tentacle hentai” eli lonkeropornografia. Kyseessä on seksuaalinen akti, jonka kohteena on mies, nainen tai lapsi ja suorittava osapuoli on mustekala, demonit tai avaruusolennot, joilla on monia lonkeroita. Penetraation suorittava osapuoli voi olla lisäksi pelkästään lonkerot, jolloin ne eivät ole osa jotakin olentoa vaan tulevat ikään kuin tyhjiydestä. Kyseessä ei ole uusi ilmiö, vaan sen historia voidaan juontaa aina Edo-kaudelle asti (Pilcher 2008, 164). Shungan eli eroottisen taiteen piirtäjistä kuuluisin Katsushika Hokusai loi ehkä tunnetuimman lonkerotyönsä vuonna 1814. Työn nimi on ”Tako to ama” ja länsimaissa se tunnetaan nimellä ”The Dream of the Fisherman’s Wife” tai ”Awabi Fisher and Octopus”. Kuvassa nainen harrastaa seksiä kahden mustekalan kanssa. Tämä eroottinen työ inspiroi monia japanilaisia taiteilijoita, kuten Toshio Saekia, jota pidetään Japanin parhaimpana eroottisen kuvituksen tekijänä. Länsimaissa tämä fetissi tuli suosituksi Toshio Maedan animaation ”Urotsukidouji” vuoksi vuonna 1986 (Pilcher 2008, 164.) Kyseinen animaatio on julkaistu Suomessa VHS-kasettina. Tarinassa demonit ja ihmispedot sulautuvat ihmismaailmaan ja tekevät naisista prostituoituja, jotka haluavat alati seksiä miesten kanssa.

Syy, miksi lonkeropornografia alun perin kehittyi, oli Japanin lainsäädäntö, joka kieltää muun muassa peniksen näyttämisen mangassa. Tästä syystä mangan piirtäjät päättivät piirtää lonkeroita ja perusteluina käytettiin esimerkiksi sitä, että lonkerot ovat osa olentoa ja näillä olennoilla ei ole sukupuolta, joten kyseessä ei ole rikos. Jopa länsimaisen sarjakuvan kannessa on nähty lonkeroita, kuten vuonna 2007 Marvel Comics:in *Heros for Hire*, johon Sana Takeda piirsi kannen. Kyseisen lehden numero kuohutti lukijoita ja se tuomittiin pornografisena. Usein lonkeropornografia yhdistetään raiskaukseen tai seksiin, joka ei perustu yhteisymmärrykseen (Pilcher 2008, 164.) Sitä

tavataan eniten miehille suunnatusta mangasta, jossa lonkerot penetroivat nuoria tyttöjä, kuten Rikin *Smile Cat* -mangassa. Lonkeroita löytyy myös bara-mangasta, kuten Gengoroh Tagamen tarinassa *Amefuri Otsukisan*. Sarjakuvassa mies harrastaa seksiä eri eläinhahmoisten demonien, lonkeroiden ja ihmishahmoisen päädemonin kanssa. Lonkeroiden ohella mangassa voi olla myös eriasteista eläimiin sekaantumista. Kyseessä voi olla kotieläin, villieläin tai eri tavoin antropomorfinen eli ihmismäisiä piirteitä omaava olento. Tällaisesta materiaalista käytetään usein nimitystä ”furry hentai”. Eläinhahmot omaavat usein ihmismäiset kädet, kasvot ja sukuelimet, mutta piirteitä voi olla muitakin tai sitten niitä on hyvin vähän. Ihmisiä, joilla on eläinten korvat ja häntä kutsutaan termillä ”kemonomimi” (eläimen korvat). Pojat, joilla on kissan korvat ja hännät, ovat erityisen suosittuja juuri poikarakkaus-mangassa ja niitä kutsutaan termillä ”nekomimi” (kissan korvat). Näin on esimerkiksi *Loveless*-mangassa, jossa kaikilla, jotka ovat yhä neitsyitä, on kissan korvat ja häntä.

3.5 Seksuaalisältöisen mangan ala-genret

Seuraavaksi esitellään seksuaalisältöisen mangan tunnetuimmat ja relevantteimmat ala-genret, joita tavataan niin seksuaalisältöisessä kuin pornografisessa mangassa. Listauksen ala-genret vaihtelevat seksuaalisältöisyysasteen mukaan. Ne on jaoteltu siten, että samaan ryhmään on laitettu joko rinnakkaiset tai samantyyppiset termit. Koska genrejen rajat ovat häilyviä ja ne saattavat esiintyä yhdessä, on tämä pyritty huomioimaan esittelyssä.

3.5.1 Miehille ja naisille suunnattu pornografinen manga

Tässä alaluvussa esitellään miehille ja naisille suunnattua heteropornografista mangaa sekä termien eroa Japanissa ja länsimaissa.

3.5.1.1 Ero-manga, seijin ja hentai

1970-luku oli Japanissa eroottisen mangan kultakausi, jolloin sen julkaisumäärä kasvoi räjähdysmäisesti. Idea oli tuoda miesten ja naisten välisiä suhteita esille kuvaamalla seksuaalista kanssakäymistä, sillä sen nähtiin olevan moderni osa ihmisten välisiä suhteita. Näitä suhteita alettiin

kutsua termillä ”hentai” (Pilcher 2008, 156.) Nimitys ”hentai” on otettu käyttöön Richard von Krafft-Ebingin vuonna 1914 Japanissa käännetystä kirjasta *Psychopathia sexualis* (Hentai Seiyoku Shinri) (Galbraith 2009, 99). Japanissa termi tarkoittaa metamorfoosia tai epänormaalia, mutta usein sillä on kuitenkin negatiivinen merkitys. Termi voidaan kääntää myös tarkoittamaan seksuaalisesti perverssiä ja erittäin graafisesta pornografisesta mangasta käytetään nimitystä ”juu hachi kin”, joka tarkoittaa, että teos ei sovi alle 18-vuotiaille (Pilcher 2008, 156.) Japanissa eroottisesta mangasta puhutaan kuitenkin termillä ”ero-manga”, joka on lyhennä termistä ”erotic manga”. Lisäksi käytetään nimitystä ”seijin manga”, joka tarkoittaa aikuisille suunnattua mangaa.

Pornografinen manga, kuten seijin, sallii seksuaalisten fantasioiden elementtejä, jotka eivät ole sallittuja tai fyysisesti mahdollisia valokuvissa tai näytellyissä elokuvissa (Pilcher 2008, 156). Tästä syystä osa pornografisesta mangasta pyrkii kuvaamaan hahmot äärimmilleen vietyinä (Shamoon 2004, 87). Hyvä esimerkki tällaisesta on ”bakunyu”. Bakunyu on fetissi, joka kohdistuu naisiin, joilla on valtavat rinnat ja sitä on usein miehille suunnatussa pornografisessa mangassa (Pilcher 2008, 166.) Pornografinen manga rakentuu usein erinäisistä fetisseistä ja jakaantuu heteroille ja homoseksuaaleille suunnattuun mangaan. Heteroseksu ei näissä sarjakuvissa ole kahden tasa-arvoisen ihmisen välistä kanssakäymistä, vaan henkilöt ovat hierarkkisessa suhteessa toisiinsa (McLelland 2000, 16). Usein miehet ovat joko aggressiivisia sankareita tai epäonnistujia ja näihin rooleihin suhteutetaan nainen. Edellisessä tapauksessa seksi on hyödyke, jonka miehet vain ottavat naiselta ja jälkimmäisessä se on hyödyke, jonka nainen suo miehelle. Näissä tarinoissa konteksti ei ole parisuhde tai että seksi edes johtaisi sellaiseen – tällainen manga vastaa siis kuvastoltaan hyvin paljon länsimaista pornografiaa (McLelland 2000, 16.) Samantapainen asetelma löytyy homoseksuaaleille suunnatusta mangasta. Fetisseistä yleisimpiä ovat BDSM (bondage sadomasochism), eläimiin sekaantuminen, eroottinen maidon erittäminen, insesti, virtsaaminen, lapsiin sekaantuminen ja ero-guro. Ero-guro on lyhenne termistä ”erotic grotesque” ja Japanissa sillä tarkoitetaan seksuaalista rappiota. Länsimaissa ero-gurolla taas viitataan seksuaaliseen silpomiseen tai niin kutsuttuun goreen, eli veriseen kauhuun.

Länsimaissa hentailla on eri merkitys eikä se kuvaa poikkeavuutta, vaan sillä tarkoitetaan yleisesti seksuaalisiltöistä mangaa. Hentailla viitataan pornografiseen mangaan eikä siihen siis lueta mukaan lievästi seksuaalista sisältöä omaavia manga-sarjoja. Pornografista mangaa ja pelkästään seksuaalista sisältöä omaavaa mangaa on kuitenkin välillä hankala erottaa toisistaan, sillä sarjoissa saatetaan leikkiä kyseenalaisuudella ja välillä pornografisvivahteisella materiaalilla saattaa myös olla toinen merkitys esimerkiksi huumoria tuomassa. Seijin-mangaa lievempää mangaa kutsutaan

termillä ”ecchi manga”, joka voidaan kääntää ”pikkutuhmaksi mangaksi”. Sen kuvasto on lähellä länsimaista pin-up-kulttuuria, mutta periaatteessa se viittaa yleensä seksuaalisältöisyyteen tai seksuaaliseen käytökseen mangassa. Erilaisista ecchi-elementeistä käytetään yleisnimitystä ”fan service”. Fan service:llä tarkoitetaan sitä, että hahmot piirretään asentoihin, joilla pyritään vihjaamaan jotakin seksiin tai seksuaalisuuteen liittyvää (Galbraith 2009, 68). Tällaisia otoksia voivat olla kuvat, joissa tuuli puhaltaa tytön hameen niin, että pikkuhousut näkyvät tai tyttö saapuu alasti suihkusta ja vain höyry estää lukijaa näkemästä tämän alastonta vartaloa. Fan service yleistyi 1970-luvulla ja nykyään sitä tapaa eritoten poikien sarjoissa, joissa poikienvälisillä vihjailevilla suhteilla pyritään kasvattamaan naislukijoiden määrää. Eräitä fan service:n muotoja ovat muun muassa ”burachira” ja ”panchira”. Edellinen edustaa rintaliivikuvakulmaa, jossa vilahtaa tyttöjen rintaliivit ja jälkimmäisessä voidaan tavata vilaus alushousuja. Mikäli esillä on rintojen alue tai rinnat ovat paljaana, niin käytetään ilmausta ”munechira” (Galbraith 2009, 38.)

3.5.1.2 Redikomi

Naisille suunnatusta pornografisesta mangasta käytetään termiä ”redisu komikku”, joka on johdos englanninkielen sanoista ladies’ comics. Redisu komikku lyhennetään usein muotoon redikomi. Genrenä se syntyi 1980-luvulla vastapainona miehille suunnatulle pornografiselle mangalle. Sen lukijakunta on 15 – 44-vuotiaat naiset ja sarjakuvia voi ostaa kirjakaupoista, ruokakaupoista tai sarjakuviin erikoistuneista liikkeistä (Ito 2002, 69 - 71; Shamoan 2004, 78.) Suurin osa redikomista on kuitenkin suunnattu naimisissa oleville naisille tai naisille, jotka menevät pian naimisiin.

Vuonna 1986 alettiin julkaista *VAL-* ja *FEEL-*lehtiä. Alkuaikojen lehdet olivat hyvin seksuaalisältöisiä ja ne yhdistettiin usein naisille suunnattuun pornografiaan. Vasta myöhemmin tarinoissa alkoi olla muitakin elementtejä kuin vain pornografista seksiä. Redikomi jakautuu itsessään genreihin, joita ovat draama, romantiikka/fantasia ja pornografia/seksuaalisältöisyys. Näistä jälkimmäinen painottuu pienemmille kustantamoille, muiden genrejen ollessa huomattavasti suosituimpia. Nykyään isojen kustantamoiden julkaisemat naisille suunnatut sarjakuvat eivät välttämättä edes sisällä seksuaalisältöistä materiaalia, vaan keskittyvät lähinnä naisten jokapäiväiseen elämään ja siten redikomi vastaa tässä tapauksessa jousei:ta (Ito 2002, 69 - 71.) Redikomissa naiset harrastavat seksiä monien miesten kanssa ja aihepiirit käsittelevät esimerkiksi rakkautta, avioliittoa, perhettä, työuraa ja kaikkea mihin naiset tapaavat törmätä elämässään. Hyvänä esimerkkinä redikomista on naisille suunnattu *Renai Tengoku Paradaisu* -manga-lehti.

Vaikka sarjoissa pääosaa esittävät naiset, niin usein tarinat saattavat sisältää raiskauksia ja kidutusta. Naisista saatetaan antaa kuva, että he haluavat tulla raiskatuiksi niin miehen kuin välineiden toimesta. Tällaisia välineitä voivat olla muun muassa kaljapullot, vibraattorit, dildot, kynttilät ja laksatiivit (Galbraith 2009, 193; Ito 2002, 77, 79.) Ensin naiset pyristelevät vastaan, mutta heidän ruumiinsa pettää heidät kaivaten lisää tätä himokasta nöyryytystä. Kinko Ito (2002, 77 – 80) listaa, että tarinoissa voi olla masturbaatiota, tirkistelyä, lesbo-seksiä, virtsaamista, ejakulaatiota ja inestiiä – samoja aiheita, joita käydään läpi miehille suunnatussa pornografisessa mangassa. Aina näitä kahta ei voi erottaa toisistaan, mutta pääasiassa naisille suunnattu seksuaaliseltöinen manga on yleensä vähemmän pornografista. Voidaan kuitenkin pohtia kenelle suunnattua mangaa Ito on oikeastaan tutkinut, sillä hänen kuvaamansa aihepiirit viittaavat enemmän miehille suunnattuun pornografiseen mangaan kuin naisille suunnattuun. Samalla tavalla Anne Allison (2000) on tutkinut pornografista mangaa ja päätenyt tuloksiin, joista ei aina voida päätellä kenelle suunnattua mangaa hän on käynyt läpi. Tarinoissa naishahmot ovat usein stereotyyppisen ujoja ja punastelevia, kuten tytöt shoojo-mangassa. Ulkonäöltään he ovat samantyyppisiä kuin miehille suunnatuissa sarjoissa: kiharahiuksisia, pyöreäsilmäisiä ja kuvankauniita. Miehet sen sijaan ovat oman paikkansa tietäviä, vahvoja ja ovelia (Allison 2000, 64). Vastaavasti tarinat saattavat olla Tuhkimo-tyyppisiä fantasiatarinoita, joissa on onnellinen loppu.

3.5.2 Poikien- ja miestenvälisestä rakkaudesta

Tässä alaluvussa esitellään länsimaissakin suosittua poikarakkaus-mangaa sekä sen perusasetelmia. Tarkasteluun otetaan myös homomiehille suunnattu vastaava genre.

3.5.2.1 Shoonen-ai, yaoi ja BL

Yaoilla, shoonen-ailla ja BL-mangalla viitataan manga-sarjakuviin, joissa romanttisen suhteen henkilöhahmot ovat molemmat poikia tai miehiä. Ne ovat tyttöjen tai naisten piirtämää, tytöille tai naisille suunnattua homoeroottista mangaa (Valaskivi 2009, 24.) Tämä poikien- tai miestenvälisestä rakkaudesta kertova manga syntyi alun perin shoojo-mangan alagenreksi, mutta on eriytynyt siitä. Ensimmäinen ”poikarakkaus-mangaksi” luettava teos ilmestyi vuonna 1961. Tuolloin Mari Mori julkaisi romaaninsa ”Koibitotachi no mori”, joka kertoi japanilaismiehen ja ranskalais-japanilaisen

aatelismiehen rakkaustarinan (Valaskivi 2009, 24). Pääosin uuden alagenren synty sijoittuu kuitenkin 1970-luvulle eli aikaan, jolloin naismangakat siirtyivät piirtämään tytöille suunnattuja sarjoja. Japanissa poikarakkaus-mangasta käytetään useimmiten termiä Boys' Love (BL). Käytössä on myös ”yaoi”, jolla kuitenkin yleisemmin viitataan poikarakkausaiheisiin doojinsheihin eli omakustanteisiin fanisarjakuviin. Doojinshit kuvaavat tunnettujen manga-hahmojen seikkailuja uusissa, piirtäjien itse keksimissä tarinoissa (Brenner 2007, 36; Valaskivi 2009, 45). Doojinshit syntyivät 1980-luvulla esteettisen poikarakkauden parodiaksi. Varhainen yaoi vastaakin lännessä slash-kulttuuria, jossa populaarikulttuurin mieshahmot laitetaan homoseksuaalisiin asentoihin ja tilanteisiin toistensa kanssa (Thompson 2007, 415.) Yaoi-doojinsheissa paritetaan usein tunnettujen sarjojen mieshahmoja ja Japanin tekijänoikeuslain takia näitä omakustannesarjakuvia saa myydä erilaisissa tapahtumissa, kuten Comiket (Comic Market), ja niihin erikoistuneissa kaupoissa, kuten Mandrake ja K-Books. Myös tunnetut mangakat saattavat piirtää doojinsheja: esimerkiksi Maki Murakami on piirtänyt omista sarjoistaan erittäin pornografisia fanisarjakuvia (Camper 2006, 26). Usein poikarakkaus-mangan piirtäjät värvätään juuri doojinshien tekijöistä ja tästä syystä kustantamot seuraavat tarkkaan mitä omakustannemarkkinoilla tapahtuu.

Länsimaissa käytetään termejä shoonen-ai ja yaoi, joskin BL on yleistynyt etenkin kustantajien toimesta. Japanissa ja länsimaissa termeillä on ero, koska Japanissa shoonen-ai viittaa nuorten poikien rakastamiseen ja siten pedofiliaan. Länsimaissa shoonen-ailla viitataan kevyeseen poikarakkauteen, joka ei useinkaan sisällä seksiä. Sen sijaan sarjakuvissa saatetaan suudella, pitää kädestä ja tehdä muita romanttisia asioita. Vastaavasti yaoi on yleensä graafisempaa ja sisältää lähes aina seksiä tai jotakin, joka voidaan luokitella alaikäisille sopimattomaksi. Näissä tarinoissa juoni on usein toissijainen. Termi yaoi tulee ilmaisusta ”Yama nashi, ochi nashi, imi nashi”, joka vapaasti käännettynä tarkoittaa ”ei kohokohtaa, ei päätöstä, ei merkitystä” (Camper 2006, 24; Lunsing 2006; Zanghellini 2009, 160). Yaoi on saanut myös toisen ilmaisumuodon ”Yamete! Oshiri ga itai!”, joka tarkoittaa ”Lopeta! Takapuoleen sattuu!” (Camper 2006, 24; Lunsing 2006; Zanghellini 2009, 160).

Tullessaan markkinoille poikarakkaus poikkesi huomattavasti muusta tytöille suunnatusta sarjakuvasta, sillä vaikka niissä oli kauniita bishoonen-poikia, niin nämä ihastuivat toisiin kauniisiin poikiin eivätkä tyttöihin. Alkuaikojen tarinat sijoituivat usein Japanin ulkopuolelle jonnekin kaukaiseen Euroopan valtioon. Tämä aika kuvattiin ritarillisen romanttisena ja poikahahmot olivat romantiikan ajalle tyypillisiä estetiikkaa ja luonnetta myöden. Tarkoitus oli luoda täydellinen fantasia, jossa lukijat pääsivät mangan siivellä matkustamaan eksoottiseen maahan ja kokemaan hahmojen välityksellä asioita, joita he eivät muuten voisi kokea. Nämä alkuaikojen poikahahmot

eivät olleet visuaalisesti tai psyykkisesti poikia tai tyttöjä – vaan kenties enemmän kolmas sukupuoli (Welker 2006, 842, 852.) Heidän romanttiset ja seksuaaliset kiinnostuksen kohteensa olivat kauniita poikia, mutta ei voida kuitenkaan puhua homoseksuaalisuudesta sellaisenaan. Nämä hahmot elivät heteropatriarkaalisen maailman ulottumattomissa ja siten tosielämän säännöt eivät päteneet heihin samalla tavalla (Welker 2006, 842.)

1980-luvulla poikarakkaus siirtyi moderniin kontekstiin vastapainona Euroopan ihanteelle. Henkilöhahmot kokivat muutoksia ja heidät laitettiin kärsimään angstista, väkivaltaisesta intohimosta ja piinaavasta mustasukkaisuudesta. Raa'at kuvaukset saivat vastapainokseen huumorin ja melodraaman viimeistään 1990-luvulla, jolloin Sanami Matoh julkaisi mangansa *Fake* ja Maki Murakami *Gravitationin*. Viimein poikarakkaus oli saanut oman markkinakenttensä ja monet tuon ajan sarjakuvista animointiin. Kuitenkin Japanin suurimmat kustantajat, kuten Shueisha, eivät ryhtyneet julkaisemaan poikarakkaussarjakuvaa, vaan jättivät markkinat auki pienemmille kustantajille. Lehtien ja pökkareiden suosion myötä kustantajat siirtyivät julkaisemaan myös poikarakkausproosanovelleja. Vuosituhannen vaihteessa poikarakkaudesta tuli suosittua länsimaissa etenkin internetin fanikäännösten myötä. Vuonna 2004 sitä alkoi Yhdysvalloissa julkaista Digital Manga Publishing, Be Beautiful, DramaQueen, Kitty Media, 801 Media ja BLU (Thompson 2007, 415 - 417.)

Usein poikarakkauden nähdään tarjoavan lukijoille pakotien todellisuudesta, jossa heitä ei sido todellinen sukupuoli eikä samaistuminen sellaisenaan ole edes fyysisesti mahdollista. Kauniiden poikien voidaan nähdä olevan tyttöjen idealisoitu kuva itsestään. Keiko Takemiyan, yhden ensimmäisistä ja kuuluisimmista tämän tyyppin mangan piirtäjistä, mielestä poikarakkaus-mangan tehtävä on henkisesti vapauttaa tytöt heille asetetuista seksuaalisista estoista. Nämä sarjakuvat eivät kerro mitä sukupuoli on, vaan millainen se on ideaalisena – se on jotakin, joka on neuvoteltavissa ja samalla leikkikenttä (McLelland 2000, 22 - 23; Shamooin 2004, 85; Welker 2006, 852, 855.) Poikarakkaus on kielletyn rakkauden kehto ja siten fantasioiden kohde. Se ei useinkaan kerro homoseksuaalisuudesta eivätkä henkilöhahmot pidä itseään homoseksuaaleina, myös sellaisia asioita kuin AIDS tai homofobia ei käsitellä. Poikarakkautta pidetäänkin turvallisena ja tarpeeksi kaukaisena tapana pohtia omaa seksuaalisuutta (Gravett 2005, 80; Lusting 2006). Mark J. McLelland (2000, 23 - 24) kirjoittaa samaa sukupuolta olevien rakkaussuhteen olevan rakkauden puhtainta muotoa, koska raaka todellisuus ei voi pilata sitä. Poikarakkaus-manga esittää ideaalisen romantiikan maailman, joka on yhtä paljon utopia kuin heteroseksin maailmassa dystopia.

1970- ja 1980-luvun poikarakkaussarjakuvissa seksikohtaukset olivat romanttisia ja peiteltyjä. Nykyään tarinoissa on huomattavasti enemmän graafista seksiä, kuten Haruka Minamin töissä. Miestyypit on kuitenkin pysynyt jokseenkin samana, joskin se eroaa huomattavasti pornografisen mangan mieskuvasta sekä todellisista miehistä (McLelland 2000, 19.) Sen lisäksi, että mangassa on poika-poikasuhteita, niin se voi sisältää mies-miessuhteita ja mies-poikasuhteita (Zanghellini 2009, 160). Enää tarinat eivät vain sijoitu Japanin ulkopuolelle, vaan aihepiiri ja konteksti voi olla mikä vain. Ne voivat sijoittua demonimaailmoihin tai kouluun. Useimmin käytettyjä aiheita ovat pomo-työntekijäsuhde, lääkäri-potilassuhde sekä opettaja-oppilassuhde sekä kouluaiheet yleensä. Tarjolla on myös raaempaa materiaalia, jossa on väkivaltaa ja joka ei juuri poikkea pornografisesta vastineesta.

3.5.2.2 Seme ja uke

Poikarakkaus-mangaa määrittää eräs tietty toistuva konventio. Kyseessä on seme-uke-asetelma. ”Seme” on suhteen dominoiva tai hyökkäävä osapuoli ja sillä on alalajityyppeinä narsistinen seme (oresama seme), raaka seme (kichiku seme), väsynyt seme (tsukushi seme), nuorempi seme (toshi shita seme), ei-homo seme (nonke seme) ja ”luuseriseme” (hetare seme) (Galbraith 2009, 199). Hahmoa, joka on kaikissa parituksissa ja doojinsheissa aina seme kutsutaan nimellä ”soseme” tai ”yleis-seme”. On tärkeä huomata, että seme viittaa fikcionaliseen suhteeseen eikä siten ole sama asia kuin ”tachi”, jolla tarkoitetaan oikeassa homosuhteessa dominoivaa osapuolta. Vastaavasti ”uke” tarkoittaa henkilöä, joka on suhteessa alistuva tai vastaanottava osapuoli eikä sitä myöskään ole syytä sekoittaa termiin ”neko”, jolla viitataan oikean homosuhteen alistuvaan osapuoleen. Uke-hahmot ovat usein feminiinisiä ja tarinoiden päähahmoja. Yleisimmät uke-tyypit ovat viettelevä uke (sasoi uke), vanha uke (oyaji uke), ”cool” uke (kuuru uke), narsistinen uke (oresama uke), lihaksikas uke (kinniku uke), ihailtu uke (kenage uke), ilkkurinen uke (shoakuma uke), kuningatar-uke (jo’oosama uke) ja prinsessa-uke (hime uke). Vastaavasti hahmoa, joka on aina uke, kutsutaan nimellä ”souke” tai ”yleis-uke” (Galbraith 2009, 199, 229.)

Termit seme ja uke on juonnettu taistelulajeista ja niillä on perinteisesti viitattu intiimeihin suhteisiin. Japanin historiassa arkkityyppinen homoseksuaalinen suhde nähtiin olevan samurain ja tämän nuoremman seuralaisen välinen intiimi suhde. Kuten taistelulajeissa, niin mangassa semellä ja ukella on hierarkkinen suhde usein joko aseman tai iän suhteen toisin kuin länsimaissa, joissa seme luokitellaan henkilöksi joka on ”päällä” ja uke siksi, joka on ”alla” seksiä harrastettaessa

(Zanghellini 2009, 169 – 170.) Vaikka suhde on kahden miehen välinen, niin hahmot kuitenkin taipuvat heteronormatiiviseen suhteeseen, jossa uke on ikään kuin nainen. Penetraatio määrittää usein sen kumpi hahmoista on seme. Tämän tyyppisellä hierarkialla on juurensa antiikin Roomassa ja anaaliseksiin nähdään usein olevan penetroitavan alistumista penetroidijalle. Toisin kuin länsimaaisessa homopornografiassa, uke on usein vain vastaanottava osapuoli, jonka ei tarvitse tehdä seksissä mitään. Semen tehtävä on suorittaa kaikki, saada uke rakastumaan itseensä ja luvata suojella ukea (Zanghellini 2009, 170.) On kuitenkin hyvä huomioida, että edellä mainittu on yleinen kaava seme-uke-suhteessa, mutta ei tarkoita, että suhde toimisi aina näin ja poikkeuksia löytyy paljon, kuten semen ja uken eri tyypit osoittavat.

Usein uke on kaunis bishoonen-poika, jotta hän herättäisi semen huomioon. Lisäksi uke on kaikkea mitä seme ei ole: haavoittuvainen, viaton ja vähemmän kokenut. Nämä piirteet tuodaan esille piirtämällä uke lyhyemmäksi ja pienemmäksi kuin seme. Uke on feminiinisempi, nuorempi ja hänen silmänsä ovat suuremmat sekä kasvot pyöreämmät. Vastaavasti seme on pidempi, miehekkäämpi, hänen kasvonsa ja silmänsä ovat kapeammat ja kädet isommat. Poikkeuksia tähän löytyy ja sitä halutaan rikkoa tietoisesti – sekä seme että uke saattavat olla samanikäisiä ja samanpituisia tai aktiivinen/passiivinen-roolitus on käännetty ylösalaisin. Mangassa seme ja uke saattavat jopa kisata siitä kumpi on alla ja kumpi päällä sekä pohtia sitä kumpi sopii paremmin semeksi ja kumpi ukeksi (Zanghellini 2009, 171.)

Seme ja uke eivät ole mangan sisäisiä termejä, vaan niillä kuvataan hahmoja – kuitenkin metatasolla niitä käytetään poikarakkaus-mangassa esimerkiksi siten, että hahmot käyttävät näitä termejä ja lukevat itse poikarakkaus-mangaa ymmärtääkseen mitä heidän kuulusi tehdä. Poikarakkaus-mangassa saattaa olla insestiä, raiskaamista ja seksiä alaikäisen kanssa. Esimerkiksi Kyuugoon manga *Acid Town* on väkivaltainen jengikuvaus, jossa päähenkilö on joutunut raiskauksen uhriksi lapsuudessaan. Lisäksi ”ei” ei useinkaan tarkoita kieltoa, vaan lähinnä alkupyristelyä, jonka jälkeen uke antautuu semelle ja nautinnolle – harvemmin kyse on siis väkivaltaisesta raiskauksesta. Seksikohtauksissa on yleistä, että uke pyytää semeä lopettamaan ja seme vastaa, että tietää uken pitävän toiminnasta eikä siksi lopeta. Näin on esimerkiksi Tokiya Shimazakin *Love is Like a Hurricane* -sarjassa (Koi wa Itsumo Arashi no Yoo ni). Samantapaista kuvausta löytyy lähes kaikesta pornografisesta mangasta, mutta poikarakkaus-mangassa kyseessä on jo klisee, jota parodioidaan.

3.5.2.3 Bara

Siinä missä poikarakkaus on suunnattu naisille, niin homomiehille suunnattu manga tunnetaan nimellä ”bara”. Barasta käytetään myös nimeä ”Men’s Love” (ML), joka on johdos poikarakkautta tarkoittavasta termistä Boys’ Love (BL). Tarinat ovat homomiesten tekemiä homomiehille, kun taas poikarakkautta piirtävät lähinnä naiset. Homomiehet eivät useinkaan lue poikarakkautta, sillä se antaa väärän kuvan homomiestenvälisestä suhteesta eikä peilaa sitä todellisuutta tai fantasioita, joita he elävät. Sen sijaan naiset saattavat hyvinkin lukea baraa. Poikkeuksia kuitenkin on ja välillä poikarakkautta ja baraa on vaikea erottaa toisistaan. Japanissa homoseksuaalisuus on ollut aikojen saatossa sallitumpaa kuin länsimaissa, sillä ajatusmaailma on, että seksielämä on jokaisen yksityinen asia. Tähän ajatusmaailmaan on aina liittynyt varjopuoli; seksielämä on yksityinen, kunhan lopulta päädytään naimisiin ja saadaan lapsia (Thompson 2007, 414.)

Terminä bara tuli ihmisten tietoisuuteen 1960-luvulla ja sen epäillään olevan peräisin Yukio Mishiman puolialastonkuvakollaasista nimeltään ”Bara kei” vuodelta 1961. Termiä alkoi käyttää yksi alansa ensimmäinen homomiehille suunnattu lehti *Barazoku* (ruusuheimo/ruusujen kansa) 1970-luvun alussa. *Barazoku* oli ensimmäinen homomiehille suunnattu lehti, jota myytiin valtavirran kirjakaupoissa. Vuosina 1960 - 1974 Japanissa julkaistiin fetissilehteä *Fuzokukitan*, joka alkoi painottua homoseksuaaliseen sisältöön. Kyseinen lehti toimi *Barazokun* edeltäjänä. Siinä julkaistiin muun muassa länsimaisten taiteilijoiden kuten George Quaintancen ja suomalaisen Tom of Finlandin töitä. Juuri Tom of Finlandin työt ovat olleet suurena innoittajana baran piirtäjille.

Bara-manga on kuvastoltaan hyvin samantyyppinen kuin heteroille suunnattu pornografinen manga ja usein miehet kuvataan seksihulluina (McLelland 2000, 16). Miehet ovat lihaksikkaita, karvaisia ja vastaavat homokulttuurin ihanteita. Bara sisältää monia eri lajityyppejä ja poikkeaa heteroille suunnatusta pornografisesta mangasta lähinnä vain siinä, että molemmat osapuolet ovat miehiä. Tarinat voivat olla S/M-henkisiä, väkivaltaisia, sisältää sidontaa ja usein niissä on tiuhaa parinvaihtoa. Eniten bara eroaa poikarakkaudesta siinä, että naisille suunnatut poikarakkaustarinat perustuvat pääosin rakkauteen eivätkä seksiin – tästä syystä poikarakkautta ei edes pidetä pornografisena, vaikka se sellaista materiaalia sisältäisikin (McLelland 2000, 16.) Vaikka bara voi olla väkivaltaista ja samalla sisältää romantiikkaa, niin poikarakkaudesta poiketen se on realistisempaa ja tiedostaa homoseksuaalisuuden tabu-aseman Japanissa.

Bara-manga on pieni genre Japanissa eikä sitä ole paljoa julkaistu länsimaissa. Pikkutarinoita löytyy pari englanniksi ja ranskaksi käännettynä, mutta toistaiseksi ei muuta. Japanissa baraa julkaistaan lähinnä lehdissä ja usein ne ovat lyhyttarinoita. Poikarakkaus ja bara pyritään pitämään erossa toisistaan piirtäjien toimesta, mutta esimerkiksi poikarakkauden alagenre ”gachi muchi” on tuonut näitä kahta lähemmäksi toisiaan. Gachi muchi on niin sanottua ”lihaksikasta köriläspoikarakkautta”, jossa miehet ovat maskuliinisempia ja lukijakuntaan voidaan siten nähdä kuuluvan myös homomiehiä. Gachi muchi nähdään kuitenkin lännessä barana, joskaan se ei vastaa täysin homomiehille suunnattuja sarjakuvia ja on siten osa BL-genreä. Gachi muchi on ollut ensimmäinen kunnon yritys lähentää poikarakkautta ja baraa - tänä päivänä naiset voivat tietysti varauksin piirtää baraa ja homomiehet poikarakkautta (Japanese Sex Terms 2010, 7 - 9.)

3.5.3 Tyttöjen- ja naistenvälisestä rakkaudesta

Tässä alaluvussa esitellään tyttörakkaus-mangaa ja termien eri merkityksiä Japanissa ja länsimaissa.

3.5.3.1 Yuri

Yuri-mangalla tarkoitetaan lesbo-mangaa ja Suomessa siitä käytetään myös nimitystä tyttörakkaus (vrt. poikarakkaus). Termi yuri, joka tarkoittaa liljaa, on peräisin vuodelta 1971, jolloin Ito Bongaku kuvaili lesboja termillä ”yurizoku” (liljojen kansa). Bongaku toimi homomiehille suunnatun lehden *Barazokun* toimittajana ja juonsi nimen barazokun ”ruusujen kansasta” (Thompson 2007, 406.) Yurin otti käyttöön ensimmäisen kerran yaoi-lehti June ja pian media alkoi käyttää sitä lesbo-sanana vastineena (Galbraith 2009, 240). Nykyään käytössä on myös englannista juonnettu termi ”rezubian” (lesbian), jota käytetään kuvamaan naistenvälisiä suhteita mangassa. Kyseessä on eritoten kahden alistuvan hahmon välinen suhde. Historiansa puolesta naiset on yleensä nähty alistuvana osapuolena, mutta yuria saatetaan käyttää myös puhuttaessa alistuvien uke-miesten välisestä suhteesta (Galbraith 2009, 240). Mangassa yuri on jäänyt pieneksi alagenreksi, kun sitä verrataan BL:n suosioon, mutta erona on, että yuria lukevat myös lesbot siinä missä BL on suunnattu käytännössä heteronaisille. Huomion arvoista kuitenkin on, että suurin osa yurista on suunnattu pojille ja miehille.

Japanissa tietoisuus lesboista on ollut vahvasti sidoksissa naisten oikeuksiin. Ensimmäiset lesboutta käsittelevät kirjoitukset nousivat pinnalle 1920-luvulla sellaisten kirjailijoiden tuotoksissa kuin

Nobuko Yoshiya. Lesbo-aktivismi alkoi 1970-luvulla samoihin aikoihin kuin shoojo-mangan puolella psykologiset kokeilut tuottivat lesbo-aiheista mangaa (Thompson 2007, 406.) Alun alkaen yuri-tarinat käsittelivät aikuisemmän vahvemman naisen ja nuoremman heikomman tytön suhdetta samalla tavalla kuin poikarakkaudessa kuvataan seme ja uke. 1970- ja 1980-luvuilla henkilöhahmot olivat joskus hieman maskuliinisia ja tarinoissa saattoi olla ristiinpukeutumista. Samalla ne olivat surullisia ja täynnä draamaa sekä päättyivät usein itsemurhaan tai mielisairauteen. Tekijät ottivat mallia suositusta Takarazuka Revuesta, näyttämötaiteesta, jossa naiset esittävät kaikki roolit (Brenner 2007, 93). Takarazuka Revuella on ollut tärkeä sija määrittämässä sitä miten yuri-manga on kehittynyt vuosien saatossa ja se on yhä valtavan suosittu teatterimuoto. Vasta 1990-luvulla yuri-tarinat alkoivat saada onnellisia loppuja ja sama näkyi doojinshi-puolella. Yuri-tarinoita alettiin julkaista lehdissä ja vuosituhannen käännteessä markkinoille tuli novelleja. Vuonna 2003 alettiin julkaista ensimmäistä suoranaisesti yuriin painottuvaa manga-lehteä *Yuri Shimai*, joskin se lopetettiin jo seuraavana vuonna. Lehden linjaa jatkoi *Comic Yuri Hime* ja vuonna 2007 markkinoille tuli sen sisarlehti *Comic Yuri Hime S*, joka oli suunnattu miehille. Nykyään lehtiä on tarjolla enemmänkin ja yuri-mangaa ja -novelleja on myös käännetty englanniksi.

Suurin osa yuri-mangasta vain viittaa ohimennen naistenvälisiin lesbo-suhteisiin tai jättävät tarinat auki niin, että lukija voi itse vetää omat johtopäätöksensä. 1900-luvun alussa lesbo-suhteisiin viitattiin käyttämällä kirjainta ”S”, joka tarkoitti sisarta. Sisarviittaus johtuu siitä, että Japanissa samaan sukupuoleen ihastuminen koettiin usein puhtaasti platonisena vaiheena nuoren elämässä sen sijaan, että kyse olisi todellisesta homoseksuaalisuudesta (Thompson 2007, 406.) Osaltaan tästä syystä yuri-mangaa on tarjolla huomattavasti vähemmän kuin BL-mangaa. Usein yuri-tarinat sijoittuvat kouluun tai ne ovat fantasia- tai sci-fi-aiheisia. Tyttökouluun sijoittuvista yuri-tarinoista hyvä esimerkki on Konno Oyukin romaaneihin perustuva *Maria-sama ga Miteru* ja sci-fi-aiheisista animaatioon perustuva *Kannazuki no Miko*. Vanhemmille lukijoille suunnatusta mangasta löytyy myös avoimempaa lesboutta ja seksiä.

3.5.3.2 Shoojo-ai

Terminä yurin ongelma on, että se on liian laaja-alainen. Yuri käsittää mangan, joka on suunnattu oikeille lesboille samoin kuin miehille suunnatun tyttöjävälisen rakkauden sekä monesti miehille suunnatun vastaavan pornografisen aineiston. Japanissa jotkut fanit ja kustantajat käyttävät termiä ”Girls’ Love” (GL) vastaavan Boys’ Love -termin (BL) innoittamana. Länsimaissa jaottelu

on tehty jonkin verran helpommaksi. Shoojo-ailla viitataan kevyeseen yuriin eli tarinoihin, joissa vain viitataan lesbosuhteeseen ja jotka alun perin on suunnattu miehille. Tällaisia sarjoja ovat muun muassa Sakurako Kiminon ja Namuchi Takumin *Strawberry Panic!*, josta englanniksi on käännetty niin mangaa kuin kirjojakin. Länsimaissa shoojo-ain ja yurin välinen ero on seksissä - edellisessä ei kuvata seksiä toisin kuin jälkimmäisessä. Seksiin painottuvaa yuri-mangaa ei ole juurikaan englanniksi käännetty.

Japanissa shoojo-ailla on eri merkitys. Sillä viitataan rakkauteen, jota joku tuntee 7 - 20-vuotiaita tyttöjä kohtaan (Galbraith 2009, 204). Kyseessä voi olla niin platoninen kuin fyysinen tunne. Shoojo-ailla tarkoitetaan tunnetta oikeaan henkilöön eikä fiktionalliseen, jolloin kyseessä on pedofilia. Vielä 1980-luvulla loliconista saatettiin puhua shoojo-aina. Länsimaiden tapa käyttää termiä shoojo-ai ei ole yleinen Japanissa, vaan siellä käytetään lähinnä termiä yuri (Galbraith 2009, 204 - 205.) Miehille ja naisille suunnattua seksiä kuvaavaa yuria sen sijaan ei terminä erotella, vaikka sisällöllisesti ne poikkeavat toisistaan jo lukijakunnan perusteella. Miehille suunnattu pornografinen yuri on käytännössä vain naistenvälistä seksiä kuvaavaa materiaalia. Lesboille suunnattu yuri sijoittuu taas aikuisten maailmaan, jossa lesbo-naisten maailmaa värittävät yhteiskunnan paineet perheestä ja avioliitosta. Vaikka molemmat yuri-suuntaukset sisältävät seksiä, niin niiden erot löytyvät muun muassa seksikohtausten graafisuudesta ja jaottelusta. Miehille suunnattu naistenvälinen rakkaus on lähes juonta vailla olevaa seksiä ja luokitellaan heteropornografiaksi. Naisille suunnattu yuri on hienoviivaisempaa elämän kuvausta, jossa seksi on vain osa elämää eikä sitä useinkaan luokitella pornografiaksi lainkaan. Miehille suunnattu yuri sisältää pääosin ”bishoojo”-hahmoja eli ”kauniita tyttöjä” (vrt. bishoonen/biseinen). Vastaavasti kauniista naisista puhutaan termillä ”bijin”. Bishoojo-hahmot ovat usein stereotyyppisiä äärimmilleen vietyjä söpöjä ja feminiinisiä hahmoja, joilla on hyperseksualisoitu vartalo. Niitä löytyy kaikista mangan genreistä ja ne ovat hyvin suosittuja - oma tärkeä paikkansa niillä on kuitenkin juuri miesten kuvastoissa.

3.5.4 Tuhmat lapset

Tässä alaluvussa esitellään seksuaalisältöistä mangaa, jonka kohteena ovat lapset.

3.5.4.1 Kawaii ja nuoruus

Lolicon ja shotacon, jotka usein lyhennetään loli ja shota, voidaan periaatteessa ymmärtää pedofilia-mangaksi. Useimmiten kyseessä on pornografinen manga; tosin monissa tavallisissa manga-sarjoissa voi olla loli- tai shota-elementtejä huumorimielessä. Muissa kuin pornografian tapauksessa seksiä alaikäisen kanssa ei kuitenkaan näytetä. Raja pornografian ja huumorin, kiusoittelun ja muun välillä voi olla hieno ja monesti länsimaiset käsitykset voivat olla ristiriidassa japanilaisten kanssa. Japanissa lolicon ja shotacon ovat sallittuja mangan lajityyppinä, mutta esimerkiksi Ruotsissa, Kanadassa, Australiassa, Uudessa-Seelannissa, Filippiineillä ja Irlannissa ne ovat laittomia.

Lolin ja shotan toinen osapuoli on vähintään täysi-ikäinen mies tai nainen ja toinen usein alle 12-vuotias lapsi. Lolissa lapsi on tyttö ja vastaavasti shotassa poika. Lolissa ja shotassa molemmat osapuolet voivat molemmat olla lapsia, jolloin tarinoissa ei ole välttämättä aikuisia lainkaan. Tällöin kuvataan lasten keskinäisiä seksiseikkailuja ja oman sekä toisen ruumiin tutkiskeluja. Kaikki loli- ja shota-henkinen manga ei ole pornografista ja usein manga-sarjoissa esiintyykin riittäviä vanhoja ukkoja, joilla on mieltymys nuoriin tyttöihin ilman, että sarjassa on välttämättä mitään pornografista sisältöä. Tästä hyvänä esimerkkinä on maailmalla äärimmäisen suosittu *Ranma ½*, jossa pieni vanha mies Happosai keräilee tyttöjen alusvaatteita ja tirkistelee, kun nämä riisuutuvat. Happosain hahmo on sarjassa komiikan tuoja etenkin siksi, että hän ei onnistu suunnitelmissaan. Samantyyppisen hahmon takia Akira Toriyaman *Dragon Ball* -manga nostatti kohun Suomessa vuonna 2003, kun sarjaa syytettiin pedofiliasta.

Kawaii eli söpöys-estetiikka saattaa tuottaa kummastuksen aiheita, kun nuoret neidot ihastelevat söpöjä pikkupoikia ja kilvan suukottelevat heitä tai puristavat syliinsä. Tällöinkään kyse ei ole pornografiasta tai perversioista, vaan Japanissa ilmenevästä söpöyden palvomisesta, jolla ei välttämättä ole mitään tekemistä pornografian kanssa sellaisenaan. Söpöys liitetään kuitenkin moniin asioihin ja esimerkiksi pornografia on yksi niistä. Lolin yhteydessä söpösestetiikka näkyy muun muassa koulupukuisten tyttöjen palvomisena ja erotisoimisena. Shotassa pikkupojat taas saatetaan pukea tyttöjen asuihin tai he pukeutuvat niihin itse. Söpöydellä ja etenkin samantyyppisellä moe-estetiikalla pyritään luomaan kuva avuttomuudesta, joka herättää lukijoissa suojelunhalua ja samaistumista.

3.5.4.2 Lolicon

Lolicon on saanut nimensä Lolita-kompleksista Vladimir Nabokovin Lolita-teoksesta vuodelta 1955. Japanissa lolicon viittaa joko seksuaaliseen ihastumiseen alaikäisiä kohtaan tai henkilöön, joka tuntee näin. ”Lolita-kompleksi” terminä on todennäköisimmin esiintynyt Japanissa ensimmäisen kerran, kun Russell Trainerin kirja ”The Lolita Complex” käännettiin japaniksi vuonna 1966. Manga-taiteilija Shinji Wada oli ensimmäinen termin käyttäjä ja hän selitti myös termin vuoden 1974 mangassaan *Stumbling Upon a Cabbage Field* (Kyabetsubatake de Tumazuite). Manga oli parodia Lewis Carrollin Liisa Ihmemaassa -klassikosta (Galbraith 2009, 128 - 129.) Suosituksi lolicon-manga tuli vasta Hideo Azuman eroottisävytteisten töiden myötä 1980-luvun alussa. Hän oli ensimmäisiä piirtäjiä, joiden naishahmot olivat nuoria tyttöjä toisin kuin gekika-tarinoiden aikuiset naiset. Lyhennelmä loli keksittiin myöhemmin ja ensimmäinen aihetta kunnolla käsittelevä doojinshi eli fanisarjakuva julkaistiin vuonna 1979.

Vuosina 1980 - 1984 lolicon-taide kukoisti sellaisissa lehdissä kuin *Manga Burikko* ja *Lemon People*. Nämä lehdet olivat pornografisempia kuin aikaisemmat yritykset ja niiden lukijakunta koostui parikymppisistä miespuolisista valkokaulustyöntekijöistä (Pilcher 2008, 158.) Osasyynä loliconin yleistymiseen oli, että Japanin sensuurilain takia aikuisten sukuelimiä ei saanut kuvata sarjakuvissa. Tästä johtuen piirtäjiä rohkaistiin luomaan nuoremman näköisiä ja söpöjä hahmoja, sillä laki ei kieltänyt lasten sukuelinten näyttämistä (Pilcher 2008, 158). Japanissa lolicon-ilmio on laajalle levinnyt, joskin se on yhtä kritisoitu - silti monet kioskit ja kaupat myyvät näitä sarjakuvia. Vuonna 1989 ilmaantui konkreettinen tarve säännellä loliconia, kun Miyazaki Tsutsumu tappoi ja raiskasi neljä pikkutyttöä. Selvisi, että Tsutsumu oli lolicon-fani ja eri järjestöt kokivat, että loliconin suosiolle piti tehdä jotakin. Lapsiporno kiellettiin Japanissa vuonna 1999, joskin lolicon-hahmot ovat yhä sallittuja, kuten monista manga-sarjoista voidaan huomata (Galbraith 2009, 128 - 129; Gravett 2005, 136; Pilcher 2008, 168.)

Useimmiten lolicon-tarinat käsittelevät kiellettyjä suhteita kuten esimerkiksi opettajan ja oppilaan välistä suhdetta. Näissä suhteissa vallalla on suuri merkitys ja usein ne ovat tematiikaltaan sadomasokistisia. Suhteet ovat lisäksi hierarkkisia kuten lääkäri-potilas-suhde, jossa hierarkia muodostuu ammatin tai iän kautta. Usein työstä tehdään masokisti, joka alussa vastustaa häneen kohdistuvaa seksuaalista lähentelyä. Lopulta raiskauksen aiheuttama pelko ja kauhu muuttuvat intohimoiseksi seksinnäläksi, jolloin työstä tulee aktiivinen osapuoli, joka nauttii alistamisesta. Lolissa asetelma saattaa myös olla päinvastainen, jolloin tyttö on aktiivinen osapuoli ja usein

vanhempi mieshenkilö on olosuhteiden uhri, joka on ”pakotettu” harrastamaan seksiä tytön kanssa ja tyydyttämään tämän seksinnälän.

Yksi suosituimpia lolin aiheita on inesti ja tällöin kyseessä on useimmiten äiti-poika- tai sisar-veli-suhde. Esimerkiksi Kiririnin *Imoto Moodo* -mangan yhdessä tarinassa pikkusisar on ihastunut isoveljeensä ja tahtoi harrastaa seksiä tämän kanssa. *Super Taboo* -lehden numerossa 2 vuodelta 1996 ”White Xmas” -tarinassa äiti, poika ja tytär päätyvät yhdessä harrastamaan seksiä alkoholin vaikutuksen alaisina eivätkä seuraavana aamuna muista illasta mitään. Hyvä esimerkki hierarkiasta taas on naismangaka Kaworu Watashiyen *Kodomo No Jikan*, joka kertoo yhdeksänvuotiaasta työstä, joka ihastuu opettajaansa. Mangan lisensoi USA:ssa Seven Seas Entertainment vuonna 2006, mutta julkaisu peruttiin, vaikka *Kodomo No Jikan* ei ole pornografinen (Pilcher 2008, 158). Seven Seas Entertainment julkaisee yuri-mangaa, mutta länsimaissa pedofilia on homoseksuaalisuutta arempi aihe ja tästä syystä yhtiö ei todennäköisesti halunnut ottaa riskiä. Aiheen yleisen arkuuden tähden sarjoissa saatetaan vaihtoehtoisesti antaa ymmärtää, että nuoret hahmot olisivat vanhempia kuin miltä he näyttävät. Tällöin voidaan luoda lolicon-efekti ilman, että kyseessä olisi selvästi pedofilia. Tämä tarkoitus palvelee etenkin söpösestetiikkaa. Hahmot, jotka näyttävät nuoremmalta kuin ne sarjassa oikeasti ovat, takaavat laajemman lukijakunnan jo julkaisullisista syistä eikä mangaa luokitella siten niin helposti esimerkiksi loliksi.

3.5.4.3 Shotacon

Siinä missä on viehtymystä nuoriin tyttöihin, niin sama pätee poikiin. Shotacon tarkoittaa joko nuorten poikien rakkautta tai henkilöä, joka tuntee vetoa nuoriin poikiin. Tällaisten poikien tuntomerkkejä ovat yleensä karvattomuus, shortsit, lippalakit ja koululaukut. Shotacon-hahmo voi olla myös hieman vanhempi poika, jonka piirteet tekevät tästä nuoremman näköisen kuin tämä mangassa oikeasti on. Shotacon on muunnos termistä Shotaro-kompleksi, joka viittaa Shotaro-nimiseen pikkupoikaan, joka on päähenkilö Mitsuteru Yokoyaman mangassa *Tetsujin 28-go* (Galbraith 2009, 208). Shota-mangaa tehdään naisille ja miehille. Naisille suunnattu shota on lähes aina BL-henkistä eli kyseessä on joko poika-poika-suhde tai mies-poika-suhde. Miehille suunnattu shota voi olla niin kutsuttua hetero-shotaa, jossa vanhempi osapuoli on nainen ja nuorempi poika tai shotaa, jossa molemmat osapuolet ovat poikia tai toinen osapuolista on aikuinen mies. Shotaa julkaistaan yleensä antologia-lehdissä, mutta myös pökkareina riippuen kenelle manga on suunnattu.

Japanissa shota julkaistaan muun muassa miesten pornolehdissä, homomiehille suunnatuissa lehdissä ja naisille suunnatuissa BL-lehdissä.

Etenkin länsimaissa shota on yleisempi genre kuin loli, mikä johtuu siitä, että genrejä sekoitetaan eivätkä ne yksiselitteisesti edusta yhtä ideaalia. Loli- ja shota-elementtejä löytyy mangasarjakuvista osaltaan fan servicen ansiosta. Fan servicen tarkoitus on luoda mahdollisuus omalle tulkinnalle hahmojen suhteista. Yun Koogan *Loveless* ei ole pornografista mangaa, mutta se on vahvasti fan service -sävytteinen ja vihjaileva. Päähenkilöinä sarjassa ovat Soobi, joka on yliopistop opiskelija sekä Ritsuka, joka on vielä ala-asteella. Molemmat ovat miespuolisia ja iso ikäero toisen ollessa vielä lapsi antaa tulkinnan varaa pedofilian suhteen. Soobi ja Ritsuka ovat taistelupari maagisessa todellisuudessa ja heillä on isäntä-palvelija-tyyppinen suhde, johon kuuluu suutelemista. *Loveless* on herättänyt kohua vihjaillun pedofiliansa takia, mutta Kooga on tehnyt mangastaan niin vahvasti fantasiapainotteisen sekä raskaan, että sarjaa on hankala luokitella valmiiseen kategoriaan. Mangaa julkaisee länsimaissa TokyoPOP ja siinä on ikäraja OT eli sarja on tarkoitettu yli 16-vuotiaille. Genreiksi on luokiteltu fantasia ja romanssi, joskin tällöin Soobin ja Ritsukan suhde leimataan automaattisesti romanttiseksi. Sarja on valtavan suosittu etenkin länsimaissa kenties juuri vihjailujen ja erikoislaatuisen asemansa tähden.

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AINEISTO

Tutkimuksen tarkoitus on kertoa mitä seksuaalisältöinen manga on ja tarjota mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja kirjastoille seksuaalisältöisen mangan suhteen tulevaisuuden varalle. Perinteisesti tutkimuksen tarkoituksena pidetään neljää eri tyyppiä, jotka ovat kartoittava, selittävä, kuvaileva ja ennustava (Hirsjärvi & muut 2004, 129). Tämä tutkimus on kuvaileva, sillä siinä pyritään selvittämään vallalla olevaa tilannetta (Hirsjärvi ja muut 2004, 129 - 130). Tutkimuskysymyksiä on kaksi:

1. Mitä seksuaalisältöinen manga on?

2. Kuinka mangaa ja etenkin seksuaalisältöistä mangaa käsitellään kirjastoissa?

- Miten niitä valitaan?
- Miten ne on sijoitettu hyllyihin?
- Miten ne on luetteloitu?

Edellisen kysymyksen tehtävänä on esitellä lyhyesti mitä manga on ja paneutua etenkin seksuaalisältöiseen mangaan ja sen eri muotoihin. Tutkimuksessa käydään läpi seksuaalisältöisen mangan eri genrejä esimerkkien kautta, jotta ilmiöistä saisi paremman kuvan. Samalla otetaan kantaa seksuaalisältöisen mangan asemaan niin Suomessa kuin alkuperämaassa Japanissa. Näiden lisäksi käydään hieman läpi tilannetta Yhdysvalloissa. Tutkimuksessa pyritään tuomaan esille moraalisia velvoitteita ja mahdollisia seurauksia, joita kirjastojen on syytä pohtia seksuaalisältöisen mangan kohdalla.

Jälkimmäisessä kysymyksessä käydään läpi sitä, millä perusteilla kirjastoissa tehdään materiaalivalinnat, mihin materiaali sijoitetaan ja kuinka se luetteloidaan. Seksuaalisältöistä mangaa käydään lopuksi läpi näiden kolmen kohdan näkökulmasta. Valinta rinnastetaan muun muassa vastaavan tyyppiseen aiheistoon kirjallisuuden, muun sarjakuvan sekä elokuvien puolella. Sijainti käsittelee mangan hyllytystä ja saatavuutta eri ikäryhmille. Luetteloinnissa taas käsitellään luettelointikorttien tietoja sekä asiasanoitusta. Idea on ehdottaa keinoja, joilla kirjastot voivat paremmin hallita manga-kokoelmaansa ja etenkin sellaista materiaalia, joka ei ole kaikille soveltuvaa. Tutkimuksen päätarkoitus on tarjota mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja, joilla lukijoista huolehditaan ja aineistoa osataan käsitellä oikein.

Tällä tutkimuksella on suuri merkitys jo siksi, että seksuaalisältöistä mangaa ei juuri ole tutkittu länsimaissa ja Suomessa vielä vähemmän. Tutkimus antaa tiiviin paketin lukijalle ja tarjoaa eri vaihtoehtoja kuinka tällaista mangaa olisi syytä käsitellä ilman, että se tuomitaan moraalittomana.

Suomessa manga-kirjoittelu on lähinnä kohdistunut mangan lieveilmiöihin, kuten vuosittaisiin Animecon- ja Desucon-tapahtumiin. Pääpaino on pysynyt uusien sarjojen esittelyssä sekä itse ilmiön läpikäymisessä. Vähemmän sen sijaan on panostettu itse mangaan; mitä se on ja mitä se sisältää. Yhä edelleen sarjakuvia ja etenkin mangaa pidetään lapsille suunnattuna populaarikulttuurina, joka tulee ja menee. Vasta 2000-luvulla on herätty ymmärtämään sarjakuvien merkitys esimerkiksi Sarjakuva Finlandia -palkinnolla. Sarjakuvat ovat herättäneet keskustelua niin hyvässä kuin pahassa. Mangan suhteen emme ole päässeet täysin samalle tasolle ja se näkyy jopa kirjastoissa. Emme huomaa metsää puilta - manga on sarjakuvaa siinä missä Pertti Jarlan ”Fingerpori”. Mangan suosio nuorten keskuudessa on aiheuttanut sen, että kirjastot ovat kiinnostuneita mangasta ja hankkivat sitä kirjastoihin (Brenner 2007, xii). Jotta kysyntään voidaan vastata, on kirjastonhoitajien itse alettava lukea mangaa ja ymmärrettävä sitä. Ei vain siksi, että pysytään lukijoiden perässä, vaan myös siksi, että voidaan ylläpitää kokoelmaa ja valita siihen sopivat teokset (Brenner 2007, xii.) Manga, kuten muutkin viihteen lajit, ovat kärsineet aikojen alusta asti ala-arvoisen kulttuurin leimasta, mutta samalla, kun on herätty ymmärtämään sarjakuvaa, on syytä herätä ymmärtämään myös mangaa.

Seksuaalisältöiseksi mangaksi tässä tutkimuksessa lasketaan kaikki mangat, joissa on seksuaalista sisältöä tai ne edustavat jotakin seksuaalisältöisen mangan ala-genreä. Tämä ei tarkoita, että kaikki mainitut sarjat olisivat pornografisia tai edes sisältäisivät seksiä. Lähtökohtana on, että näissä manga-sarjoissa on elementtejä tai teemoja, jotka eivät välttämättä sovi nuorimmille lukijoille. Tästä syystä mukaan on otettu lievästi seksuaalisältöiset sarjat ja siitä viitteitä sisältävät, jotta voidaan kartoittaa mitä tämä seksuaalisältöisyys mangassa on. Kaikkea seksuaalisältöistä mangaa ei niputeta yhteen, vaan sitä pyritään tarkastelemaan eri näkökulmista ja suhteuttamaan muihin sarjakuviin tai kirjallisuuteen. Seksuaalisältöistä mangaa ei ole käännetty Suomessa vielä paljoa, mutta sitä löytyy kirjastoista mangan määrään suhteutettuna yllättävän paljon niin suomen- kuin englanninkielisenä. Mitä nämä sarjat ovat ja ketkä niitä lukevat ovat molemmat tärkeitä kysymyksiä. Kun tiedetään mitä kirjastoissa on, niin on helpompi suunnitella miten materiaali olisi parasta järjestää, jotta asiaaharrastavat lukijat sen löytävät. Samalla voidaan kehitellä menetelmiä, joilla voidaan estää se, että materiaali ei päädy esimerkiksi pikkulasten käsiin.

Tutkimuksen pohjana on PIKI-verkkokirjasto ja sen elektroninen tietokanta. PIKI-verkkokirjasto on Pirkanmaan kirjastojen yhteinen verkkopalvelu ja aineistotietokanta. Kyseessä on viitetietokanta, jossa voi suorittaa hakuja, varata teoksia ja oman profiilin avulla muun muassa uusia lainojaan. Lisäksi mukaan on otettu vertailun vuoksi HelMet-verkkokirjasto, joka on samantyyppinen kuin PIKI. HelMet-kirjastoja ovat Helsingin, Vantaan, Kauniaisten ja Espoon kirjastot. Verkkokirjastojen kohdalla tutkimusaineistona on käytetty luettelointikorttien tietoja ja etenkin asiasanoja. Pääasiassa tähän tutkimukseen valittiin seksuaalisältöisen mangan määrää kuvamaan tarinakokonaisuudet eli yksikkönä on ”manga” ja näin ollen huomioon otettiin tietueiden määrä. Esimerkiksi Shuri Shiozun *Ghost!*-manga on yksi tarinakokonaisuus, joka koostuu neljästä osasta eli pokkareista 1 - 4. Jokaiselle pokkarille on oma tietueensa ja jokaista tietueen mangaa voi olla monta kappaletta kirjastossa. Näin ollen tutkimukseen on valittu ensinnäkin mangat eli tarinakokonaisuudet sekä kuinka monesta pokkarista ne koostuvat eikä sitä kuinka monta kappaletta kutakin osaa on. Toisekseen konkreettisella yhden manga-osan pokkarimäärällä ei ole suurta painoarvoa tässä tutkimuksessa, vaan tarinan osilla, joihin manga jakautuu. Koska pääasiassa huomioitiin vain tietueet, ei se haitannut mikäli konkreettista pokkaria ei ollut kirjastossa eikä katoamisia näin tarvinnut ottaa huomioon. Tärkeintä oli, että mangan osista on olemassa tietue.

PIKI:stä hakusanalla ”manga” löytyy noin viisisataa hakutulosta ja HelMet:istä vastaavasti yli kolmetuhatta. Toki kaikki hakutulokset eivät itsessään ole mangaa, vaan esimerkiksi aihetta käsitteleviä teoksia tai piirto-oppaita. Määrästä voidaan kuitenkin päätellä, että mangan suosio on valtava. Kävin tietuelistoja läpi tietue kerrallaan ja etsin sieltä enemmistä tai vähemmistä määrin seksuaalisältöiset yksittäiset pokkarit tai sarjat. HelMet:stä niiden löytäminen oli helpompaa, sillä suurimpaan osaa seksuaalisältöisiä pokkareita ja sarjoja on asiasanoiksi merkitty esimerkiksi ”erotiikka”, ”homoseksuaalisuus”, ”lesbolaisuus”, ”transvestisuus”, ”alastomuus” tai ”seksuaalisuus”. PIKI:ssä näitä asiasanoja ei ole käytetty kuin harvakseltaan, joten etsintää piti molemmissa tietokannoissa suorittaa myös selaamalla tietueita. Koska PIKI:ssä tietueita on vain viitisensataa, kävi selaaminen nopeasti. Olen lukenut kaikki tietokannasta löytyvät manga-pokkarit ja sarjat ja tunnistin niistä siksi helposti ne, joissa on seksuaalista sisältöä. HelMet:n selaaminen oli työläämpää, mutta koska olen sieltäkin suuren osan lukenut tai ainakin tunnistin, joten riitti, että poimin seksuaalisältöisten sarjojen nimet ja kävin luettelointitiedot läpi. Epävarmoissa tilanteissa tarkistin muitakin sarjoja varmuudeksi. Tämän jälkeen tein vielä tarkistuksen eri sivustoilta internetissä, jotta sarjat varmasti olivat seksuaalisältöisiä. PIKI:stä seksuaalisältöistä mangaa löytyy kaksikymmentä tarinakokonaisuutta, joka tietuemääränä on 216 kappaletta tietueita kielestä

riippumatta. HelMet:ssä vastaavasti on seitsemänkymmentäyhdeksän, joka tietuemääränä on 722 kappaletta tietueita kielestä riippumatta.

Luettelointitietojen läpikäymisen lisäksi tutkimusmenetelmänä on ollut fyysinen havainnointi siitä miten manga on järjestetty eri kirjastoissa Tampereella ja Nokiolla. Tämä tarkoittaa sitä, että olen kyseisissä kirjastoissa vähän väliä käynyt selaamassa manga-hyllyjä ja mitä pookareita niissä kulloisenakin hetkenä on ollut. Valitsin kohteikseni Tampereen pääkirjasto Metson ja Sampolan sivukirjaston sekä Nokian pääkirjaston. Metson valitsin suuren kokonsa puolesta ja Sampolan vastaavasti pienen kokonsa takia. Sampola on merkittävä myös siksi, että se on sivukirjasto ja sillä on vain yksi manga-hylly. Nokian pääkirjaston valitsin, koska olin siellä työharjoittelussa kesällä 2009. Minusta tehtiin sarjakuvavastaava ja järjestin manga-hyllyt uudelleen ja kehitin hyllytysohjeet manga-sarjakuville. Havainnointia on suoritettu lähemmäs kolme vuotta vuosina 2009 - 2011 Metsossa, Sampolassa ja Nokiolla. Näin sijainnista on muodostunut parempi kuva, eikä sitä vääristä esimerkiksi hetkelliset väärät hyllypaikat joko kirjastonhoitajien tai asiakkaiden toimesta. Samalla on voitu ottaa huomioon uudet sarjat ja pookarit ja kuinka ne ovat asettuneet jo kirjastoissa olevien sarjojen ja pookareiden kanssa. Lisäksi olin työharjoittelussa Tokiossa, Japanissa vuoden 2010 lopussa. Tokiossa ollessani vierailin kirjastoissa ja kävin kirjakaupoissa ja käytettyjen kirjojen liikkeissä katsomassa miten manga ja eritoten seksuaalisältöinen manga siellä oli järjestetty ja minne se oli sijoitettu.

Aineistona ovat olleet konkreettiset manga-sarjakuvat esimerkkeinä ja etenkin ne, jotka löytyvät PIKI:stä ja HelMet:istä kielestä riippumatta. Historian ja genrejen esittelyssä olevat mangat on valittu sen perusteella, että ne tarkentavat kuvattua asiaa ja kirjastojen yhteydessä mainitut manga-sarjakuvat löytyvät kirjastoista. Huomioon on otettu myös mangat, jotka on julkaistu suomeksi, vaikka niitä ei vielä olisi kirjastoissa sekä ne, jotka löytyvät kirjastoista. Taulukoihin ja kirjastokäsittelyyn valitut manga-sarjakuvat sen sijaan löytyvät pääasiassa kirjastoista. Lähes jokaista mainittua asiaa on pyritty esittelemään jonkin manga-pookarin tai sarjan avulla. Valinta on suoritettu oman kokemukseni puitteissa eli olen lukenut tutkimuksessa mainitut sarjat tai ainakin tunnistin ne ja siten tiesin niiden edustavan mainittuja aiheita. Manga-sarjat on esitelty joko niiden suomenkielisellä tai englanninkielisellä nimellä ja mikäli mangaa ei ole käännetty, niin nimi on japaniksi. Tämän lisäksi käännettyjen manga-sarjojen alkuperäiset nimet on laitettu sulkuihin nimen perään, mikäli nimi poikkeaa käännöksestä eikä ole vain translitteroitu versio siitä. Nämä manga-pookarit ja -sarjat on listattu tutkimuksen loppuun liitteeseen, josta niitä voi erikseen tarkastella.

Mukaan ei ole otettu lehtiä vaan listaan on kerätty ainoastaan pokkarimuotoiset mangat kielestä riippumatta.

Paikoitellen manga-pokkareiden ja -sarjojen käyttö oli hankalaa, sillä kaikkia niistä ei ollut mahdollista saada käsiin. Osaa näistä ei ole lainkaan kirjastoissa ja osaa on vaikea saada enää mistään. Eritoten tällä oli merkitystä ikärajojen tai -suositusten kanssa, koska näitä tietoja ei välttämättä saanut edes internetistä. Näin ollen tukena täytyi käyttää esimerkiksi Kupoli ry:n listaa kaikista Suomessa julkaistuista manga-pokkareista ja -sarjoista, vaikka osa niistä sisälsi virheitä tai poikkeamia. Pääasiassa tukeuduin konkreettisiin pokkareihin, joiden jälkeen menin sivustolle, mikäli pokkaria tai sarjaa ei ollut saatavissa. Tarkistusta tehdessäni pyrin selvittämään puuttuvat tiedot muilla tavoilla. Jos tietoa ei löytynyt tai se oli virheellistä, niin täytyi luottaa Kupoli ry:n listaukseen tai esimerkiksi HelMet:n huomautuskenttiin.

Analysoimalla luettelointitietoja keräsin pääasiassa tietoa siitä miten seksuaalisältöistä mangaa on asiasanoitettu ja onko manga-pokkareiden ikärajoja listattu esimerkiksi huomautuskenttään. Järjestelmällisesti kävin läpi kaikki PIKI:stä ja HelMet:stä löytyvät seksuaalisältöiset pokkarit ja/tai sarjat. Päällisinpuolin analysoin kaikkia muitakin luettelointikortin tietoja, sillä oman vaikeutensa niihin tuovat japanilaiset nimet ja mangan formaatti. Analysoin seksuaalisältöisen mangan luettelointitietoja ja vertailuksi otin esimerkkejä muun mangan luetteloinnista. Muun mangan valitsin sillä perusteella, että tiesin millaiset niiden luettelointitiedot olivat, koska olin törmännyt niihin jo aiemmin.

Hyllytystä analysoimalla olen pitänyt kirjaa siitä miten manga on järjestetty Metsossa, Sampolassa ja Nokialla eri aikoina ja miten järjestys on mahdollisesti muuttunut. Pääpaino tarkkailussa on ollut siinä, miten seksuaalisältöinen manga on järjestetty kirjastoissa, miten se suhteutuu muuhun mangaan ja poikkeako sen hyllyttäminen muusta mangasta. Koska luettelointitietojen selaaminen ja fyysinen havainnointi eivät yksinään ole riittäviä keinoja tutkimuksen pohjaksi, on tässä tutkimuksessa käytetty myös kirjallisuutta tukemassa analyysia.

Tutkimuksen empiirinen osa koostuu siis aineiston erittelystä ja ja sitä tukevasta kirjallisuuden käytöstä. Lisäksi tukena on käytetty vapaamuotoisia keskusteluja ja sähköpostiviestejä mangaa hankkivien tai mangasta tietävien kirjastonhoitajien kanssa esimerkkikirjastoissa Tampereen pääkirjastossa Metsossa, sivukirjastossa Sampolassa ja Nokian pääkirjastossa. Keskustelut eivät

välttämättä edusta virallista kantaa, vaan antavat näkökulmia siihen miten esimerkiksi valintaa pääasiassa tehdään.

Esimerkkeinä käytettyjä manga-sarjoja on pääasiassa analysoitu eri tavoilla riippuen niiden käyttötarkoituksesta. Mukana on lisäksi japanilaisia manga-lehtiä ja -tarinoita, mikäli sopivaa pokkarimuodossa olevaa ei muuten ole löytynyt sillä hetkellä esimerkiksi. Genrejen selitysosiossa mangat ovat tukemassa genrejen esittelyä ja muualla tukemassa tarvittavia kohtia, kuten hyllysijaintia tai luettelointitietoja.

5 MANGA SUOMESSA JA KIRJASTOISSA

Tässä luvussa kerrotaan Suomen manga-markkinoista ja mangan julkaisusta. Lopuksi käsitellään mangan tilannetta kirjastoissa.

5.1 Manga-markkinat

Japanilainen populaarikulttuuri on suosittua kaikkialla maailmassa ja etenkin Suomessa. Tämä trendi alkoi 1980-luvulla ja muuttui buumiksi 1990-luvun loppuun mennessä Pokémon-kuumeen myötä (Valaskivi 2009, 8.) Buumin vauhdittajina ovat olleet internet sekä muu teknologinen kehitys. Tärkeässä asemassa on ollut amerikkalaisen ja japanilaisen kulttuurin vuoropuhelu, joka on tuottanut uusia oivalluksia ja ideoita molemmin puolin. Iso osa mangan viehätystä on se fakta, että se ei ole amerikkalaista, vaan tulee eksoottisesta Japanista. Näin ollen manga symboloi Japania ja rakentaa kuvaa siitä, mitä japanilaisuus voi olla (Nikunen 2006, 148). Tämä japanilaisuus toimii mittapuuna mangan laadulle. Manga on rikastuttanut suomalaista sarjakuvakenttää. Pelättiin, että manga tuhoaa kotimaisen sarjakuvan markkinat, mutta toisin on käynyt - tänä päivänä kotimaista sarjakuvaa tehdään enemmän kuin koskaan ennen ja sen arvostus on noussut huimasti. Manga on tuonut nuoria lukijoita sarjakuvien pariin sekä innostanut heitä piirtämään omia sarjakuviaan.

Manga on nuori ilmiö Suomessa, vaikka pokkareita on ollut saatavilla yli kymmenen vuotta. Mangaa alettiin Suomessa julkaista jo 1980-luvulla, vaikka se oli harvinaista - Jalava toi markkinoille Keiji Nagazawan *Hiroshiman pojan* (Hadashi no Ken) vuonna 1986 ja Like puolestaan Katsuhiko Otomon *Akiran* vuonna 1996 (Nikunen 2006, 134, Valaskivi 2009, 14). Kesti kuitenkin aina vuoteen 2003 asti ennen kuin lukijat löysivät mangan ja siitä tuli suosittua. Kolibri julkaisi Akira Toriyaman *Dragon Ball* -mangan ja Egmont Kustannus Rumiko Takahashin *Ranma ½* -mangan, ja näiden jälkeen mangaa on julkaistu sadoittain.

Tällä hetkellä Suomessa toimii seuraavat mangan kustantajat: Egmont Kustannus, Sangatsu manga, Punainen jättiläinen, Pauna Media ja Editorial Ivrea. Egmont Kustannus on kansainvälinen konserni, jonka omistavat tanskalainen Egmont-konserni sekä Sanoma Magazines. Bonnier-konsernin Tammen alaisuudessa toimivat tällä hetkellä Sangatsu manga ja Punainen jättiläinen, jonka Sangatsu manga osti. Pauna Media on pienkustantamo, joka julkaisee pääasiassa pseudo-mangaa ja

Editorial Ivrea on monikansallinen yritys, joka aiemmin on lähinnä julkaissut espanjankielistä mangaa Etelä-Amerikassa.

Suomessa manga-albumien painosten koot vaihtelevat aina tuhannesta jopa kahteenkymmeneen tuhanteen riippuen sarjasta. Joistakin otetaan uusintapainoksia ja kaikkia ei edes myydä loppuun. Sarjoja Suomessa on julkaistu noin sata ja uusia ilmestyy kioskeihin ja kauppoihin tasaista tahtia. Arvioiden mukaan mangaa on myyty Suomessa noin 4,2 miljoonaa kappaletta. Noin arviolta manga-pokkarit ovat tuottaneet vuoteen 2009 mennessä noin 23,1 - 33,6 miljoonaa euroa. Kustantajien tietojen mukaan ne kuitenkin tuovat liikevaihtoon vain noin kolme miljoonaa euroa vuosittain (Valaskivi 2009, 42.) Englanninkielisen mangan myynnistä Suomessa ei sen sijaan ole tarkkoja lukuja. Mikäli suomenkielisten myyntiin on luottaminen, on englanninkielisenkin menekki suuri.

Mangan harrastajapiirit ovat muodostuneet pikkuhiljaa ja ovat osa suurempaa japanilaisen populaarikulttuurin harrastajakuntaa. Kuten usein populaarikulttuurissa, innostus on levinnyt epävirallisia verkostoja, kuten kerhoja, ystäväpiirejä ja internetiä pitkin (Nikunen 2006, 135). Tästä syystä mangalla on kauan ollut alakulttuurin leima ja tällaisena alakulttuurina monet harrastajat haluaisivat mangan pitää. Manga on pakostakin kaupallistunut ja tätä nykyä sitä löytää kirjakaupoista sekä R-kioskeista (Nikunen 2006, 137.) Englanninkielisen mangan myynnistä vastaa lähinnä Fantasiapelit ja kansainväliset internetkaupat, kuten Play.com, Archonia ja The Book Depository.

Manga kuten monet muut japanilaiset populaarikulttuurin tuotteet ovat monimediaalisia. Samoja tuotteita on saatavissa eri muodoissa, kuten tuotesarjoina, eri teknisille laitteille sovitettuina ja erilaisina tavaroina (Valaskivi 2009, 40.) Tämä tuoteideologia on omiaan kannustamaan ihmisiä keräämiseen ja Suomessa tämä näkyy monina manga-tapahtumina, joista on mahdollista ostaa jos jonkinnäköistä fani-tuotetta. Suomessa oheistuotemyynti on vielä pientä, mutta markkinoille on tullut yhä enemmän erilaisia yrityksiä paikkaamaan tätä. Ongelmia aiheuttavat kuitenkin piraattituotteet, joita on välillä vaikea erottaa aidoista (Valaskivi 2009, 44). Tuotteita myyvät yritykset eivät välttämättä ole itse edes tietoisia mistä myyntituotteet tulevat ja ovatko niiden lisenssit kunnossa. Harrastajien piirissä piraattituotteiden ongelma on tiedossa ja tämä näkyy muun muassa tiettyjen liikkeiden boikotoimisena tai tapahtumista ulosajamisena.

5.2 Manga lainattavana

Kirjastoihin mangaa alkoi ilmestyä 1990-luvulla, mutta vasta vuosituhaten vaihteessa ja etenkin kun Egmont Kustannus alkoi julkaista *Ranma ½* tuli mangalle enemmän kysyntää. Lavinin (1998, 31 - 32) mukaan kirjastojen olisi syytä hankkia ja pitää sarjakuvia kokoelmissaan, sillä ne houkuttelevat nuorempaa lukijakuntaa ja rohkaisevat ihmisiä, jotka eivät muuten lue, lukuharrastuksen pariin. Sarjakuvat ovat merkittävä osa kulttuuria ja ne koskettavat miljoonien ihmisten elämää joka päivä ja siksi niitä on tärkeä ymmärtää. Kirjastoilla on merkittävä asema sarjakuvien tarjoajana nuorten keskuudessa. Nuorilla ei aina ole tietoa mistä esimerkiksi mangaa voi ostaa ja pukkareiden hintojen takia moni ei ole valmis koittamaan sarjaa, jos ei siitä tiedä jo entuudestaan. Kirjastoilla on mahdollisuus tilata erikoisempia sarjoja, joita lukijoiden on muuten vaikea löytää muualta. Yhtälailta kirjasto voi omilla valinnoillaan tukea mangan ja sen aihepiirien moninaisuutta ja siten rakentaa kokoelman, jolla on kulttuurista ja opetuksellista merkitystä viihteen ohella.

Mangaa julkaistaan Suomessa yllättävän paljon, mutta kauppojen ja kioskien hyllyillä ne ovat vain aina seuraavaan numeroon asti. Näiden pukkareiden takakannesta voi löytää painettuna palautusviikon, jonka jälkeen mangaa ei enää löydy hyllystä. Kirjakaupoissa pukkareita sen sijaan on usein tarjolla pidempään ja niitä voi tilata kirjakauppojen kautta tai suoraan kustantajilta. Kirjakaupoissa on kuitenkin rajoitettu tila mangalle ja tästä syystä kaikkea ei voida mitenkään tarjota samanaikaisesti. Kirjasto pystyy paikkaamaan pukkareiden katoamisen myyntihyllyiltä tarjoten niitä omissa kokoelmissaan ja eritoten tarjoamaan kokonaisia sarjoja (Brenner 2007, xvi). Kokonaisten sarjojen tarjoaminen takaa sen, että ne jotka eivät ole kenties saaneet käsiinsä kaikkia osia pääsevät lukemaan puuttuvat eikä tarina jää kesken. Yhtälailta vanhempien on helppo tutkia kirjastojen kokoelmia joko menemällä katsomaan mitä hyllyssä on tarjolla tai selailta luettelointitietoja. Näin he voivat seurata mitä heidän lapsensa ja nuoret lukevat sen sijaan, että tarvitsisi mennä kioskiin, kauppoihin tai kirjakaupoihin selaamaan tarjolla olevaa yhtä numeroa sarjasta.

Kirjaston etu on myös siinä, että se voi tilata kokoelmiinsa erikielisiä manga-sarjoja, kuten englannin- tai jopa japaninkielisiä. Englanninkielisiä sarjoja on edelleen jokseenkin hankala saada käsiinsä, mikäli niitä ei osaa tilata internetistä tai kirjakaupoista. Suuren tarjonnan takia kirjakaupat eivät tarjoa muuta kuin suosituimpia nimikkeitä ja yhä enenevässä määrin vain suomenkielisiä

sellaisia - tämän voi helposti huomata vierailemalla lähikirjakaupassa. Kirjastot voivat ottaa kokoelmiinsa ruotsinkielisiä manga-sarjoja ja siten taata toisen kotimaisen kielen manga-tarjonnan. Ruotsinkielellä mangaa on jonkin verran saatavissa, mutta määrä on vähäinen verrattuna esimerkiksi suomen- ja englanninkieliseen. Tampereella ruotsinkielistä mangaa on ollut tarjolla pääosin vain yhdessä kirjakauppaketjussa ja sielläkin vain pari eri nimikettä. Kirjastoissa on usein esimerkiksi saksankielisiä ja japaninkielisiä manga-pokkareita, kuten Tampereen pääkirjasto Metsossa. Tämä on positiivinen asia, sillä niitä on muuten vaikea saada käsiinsä, ellei osaa tilata internetistä tai kirjakaupoista erikseen. Monikielinen manga-tarjonta takaa mahdollisuuden harjoittaa eri kieliä - sarjakuva on hyvä tapa aloittaa vaikka uuden kielen opiskelu, sillä tekstiä ei ole kovin paljon ja kuvat ovat tukemassa sitä.

Mikäli kirjastonhoitajat ottavat selville, mikä sarja on milloinkin pinnalla, niin kirjasto voisi hyvinkin olla se ensimmäinen kanava, kun lukija haluaa tietää, mitä uutta ja kiinnostavaa on tarjolla. Tämän voi helposti tehdä seuraamalla esimerkiksi manga-keskusteluja Anikista (www.aniki.fi). Aniki on sivusto, johon on keskitetty suomalaisia anime- ja manga-harrastukseen liittyviä keskustelupalstoja. Kirjastoilla on vielä parantamisen varaa vuoropuhelussa manga-harrastajien kanssa. Muun materiaalin suhteen kirjastoilla tuntuu olevan tarkemmat linjaukset, mutta manga on jäänyt lapsipuolen asemaan. Nokian kirjaston lasten- ja nuortenpuolen vastaava Soile Kivikoski mainitsi kesällä 2009, että mangan suhteen ei ainakaan Nokialla ollut tehty linjauksia. Lähinnä tilataan sitä mitä asiakkaat toivovat tai tilaukset tehdään kustantajien tarjoamista listoista. Kuuntelemalla harrastajia ja ymmärtämällä Suomen manga-kenttää kirjastoilla voisi olla merkittävä asema harrastajien keskuudessa. Samalla tämä asema toisi uusia lukijoita kirjastojen pariin (Brenner 2007, xvi). Tämä siitä syystä, että useinkaan nuoret, jotka lukevat vain sarjakuvia ja mangaa eivät muuten mene kirjastoon (Brenner 2007, xvi).

Tänä päivänä manga on suositumpaa Suomessa kuin koskaan ennen ja mangaa on käännetty suomeksi ennätysmäärät. Eritoten se on suosittua nuorten keskuudessa, minkä voi huomata manga-tapahtumien osallistujien keski-ikästä - suurin osa heistä on lapsia tai nuoria. Jotta nämä lapset ja nuoret saadaan kirjastoihin muulloinkin kuin silloin, kun he tarvitsevat materiaalia esitelmää varten, on kirjastonhoitajien paneuduttava mangaan (Brenner 2007, xvi). Vain vastaamalla nykypäivän haasteisiin voi kirjasto ylläpitää paikkansa yhteiskunnan tiedon sydämenä.

6 MANGAN JA SEKSUAALISISÄLTÖISEN MANGAN KÄSITTELY

Tässä luvussa käydään läpi mangan ongelmasisältöä ja kuinka tällainen sisältö aiheutti vuonna 2003 pedofiliakohun Suomessa. Ongelmasisällöksi tässä yhteydessä lasketaan seksuaalisisältöisyys mangassa. Ongelmasisältöä käydään läpi, koska sen huomioimisessa on kirjastoissa puutteita ja eriäviä käytäntöjä. Ongelmasisältö huomioon ottaen mangaa ja etenkin seksuaalisisältöistä mangaa käsitellään myöhemmissä kappaleissa valinnan, hyllytyksen ja luetteloinnin näkökulmasta. Mukana on seksuaalisisältöisen mangan lisäksi perus-mangaa vertailutarkoituksessa.

Analyysia tehdään kahdella tasolla. Luvuissa referoidaan Suomessa käytyä keskustelua seksuaalisisältöisyydestä ja pornografiasta valinnan, sijainnin ja luetteloinnin yhteydessä sekä analysoidaan miten tarkasteltavat kirjastot ovat seksuaalisisältöisen mangan osalta toimineet.

6.1 Mangan ongelmasisältö

Tässä alaluvussa käsitellään seksuaalisisältöisyyttä mangassa ja kuinka se ilmenee siinä. Samalla käsitellään kulttuurieroja ja kuinka ne näkyvät seksuaalisisältöisessä mangassa. Alaluvussa esitellään vuoden 2003 Dragon Ball -kohu, mistä se johtui ja mihin se johti. Tämän jälkeen käydään pintapuoleisesti läpi seksuaalisisältöisyyden ja pornografian valtavirtaistumista ja lopuksi esitellään Suomessa julkaistut seksuaalisisältöiset mangat ja PIKI- ja HelMet-verkkokirjastoista löytyvät seksuaalisisältöiset mangat.

6.1.1 Seksuaalisisältöisyys mangassa

Minna Torniainen (2005, 32) tuo esille länsimaisen ja japanilaisen ajatusmaailman pornografiasta ja seksistä mangassa: ”Meillä Suomessa manga on japanilaisen yhteiskunnan ilmiö, jonka viestejä emme vielä osaa vielä [*sic*] kunnolla lukea ja tulkita. Siksi manga aiheuttaa hämmennystä. Japanissa seksiä ja pornoa on aikuisten mangassa, mutta meillä sitä on sen sijaan TV ja mainokset tulvillaan. Vastaavaa ilmiötä mediassa ei näy Japanissa.” Kaarina Nikunen (2006, 151) kirjoittaa länsimaisesta ja japanilaisesta sarjakuvasta ja kuinka näissä kahdessa sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät esitykset eroavat: ”Länsimaissa sarjakuva on pitkälti mielletty

lastenkulttuurin osaksi kun taas Japanissa sarjakuvaa kuluttavat kaikenikäiset. Kulttuuriset merkitykset eivät helposti käänny toiseen kulttuuriin.” Länsimaisen ja japanilaisen kulttuurin yhteentörmäyksiltä on vaikea välttyä niiden erilaisuuden vuoksi. Tämän takia mangan ongelmasisältöjä on pyritty joko muokkaamaan tai poistamaan - joskus jopa koomisiin seurauksiin.

Länsimaisten kirjastojen näkökulmasta mangan ongelmasisältö voidaan jakaa neljään osaan: väkivaltaan, päihteiden käyttöön, alastomuuteen sekä seksuaaliseen sisältöön (Poitras 2007). Näistä tämän tutkimuksen kannalta relevantteja ovat alastomuus ja seksuaalisisältöisyys. Japanilaiset liittävät alastomuuden jokapäiväiseen elämään hyvin samalla tavalla kuin Suomessa. Alastomuus on yleistä joissakin sarjoissa, jopa lapsille suunnatuissa tarinoissa. Tämä johtuu länsimaisen ja japanilaisen kulttuurin eroista; mangassa alastomuus on tehokeino, jolla korostetaan tiettyä tunnetta tai tilannetta (Poitras 2007). Alastomuus voi olla osa perherituaalia, kuten yhdessä kylvyssä käyminen. Vastaavasti seksiä on nuorille suunnatuissa sarjoissa, joissa se on luonnollinen seuraus eikä se ole paljastavaa - se on osa elämää (Brenner 2007, 87.) Tällaisena seksi kuvataan muun muassa Yuu Watasen *Fushigi Yuugi* -mangassa, jossa päähenkilö Miyaka harrastaa lopulta seksiä rakastettunsa Tamahomen kanssa. Seksi ei kuitenkaan ole graafista, vaan lukija joutuu päättämään hyvin paljon itse.

Alastomuus voi toimia komiikan luoja, kuten Masashi Kishimoton sarjassa *Naruto*, jossa Jiraiya tirkistelee kylvyssä olevia naisia ja Naruto muuttaa itsensä ”oiroke no jutsulla” alastomaksi tytöksi, jota peittää vain pilviverho strategisten ruumiinosien päällä. Tavallisissa sarjoissa alastomuus on harmitonta eikä paljaita genitaalialueita, rintoja tai takapuolia koskaan näytetä sellaisenaan. Yksi tunnetuimmista ja erikoisimmista komiikan luoista on nenäverenvuodot, jotka symboloivat henkilön kiihottumista (Thompson 2007, 480). Kyseessä ei aina ole seksuaalinen kiihottuminen, kuten vaikka erektio, vaan nenäverenvuodolla voidaan kuvastaa myös ihastumista. Nenäverenvuotaja saavat niin tytöt kuin pojat iästä riippumatta - konteksti tarjoaa merkityksen. Muita komiikan keinoja ovat tirkistely, vanhat perverssit miehet ja rintojen kouriminen (Brenner 2007, 81; Thompson 2007, 480). Myös paljastelulla ja fan servicellä on oma paikkansa huumorin tuojana. Jokaisessa kulttuurissa on tapana tehdä pilaa nolosta aiheesta. Tirkistelyssä noloon tilanteeseen päätyvät tirkistelijät, jotka usein jäävät kiinni ja saavat rangaistuksen. Vanhat perverssit miehet eivät onnistu yrityksissään, kuten naisten alusvaatteiden keräilyssä ja sen paremmin eivät ole asiat pojilla, jotka vahingossa törmäävät tyttöön ja kädet painautuvat rintoihin kiinni.

Seksuaalisäilyisyys lähes missä vain herättää yleensä kohun. Ei ole ihme, että sellainen syntyi mangan ilmestyessä Suomen kioskeihin ja kauppojen hyllyihin. Vuonna 2003 Kolibri alkoi julkaista *Dragon Ball* -manga. Tämä oli ensimmäinen Suomessa kioskien kautta levityksessä ollut manga, josta tuli valtavan suosittu. Se kertoo supervoimaisesta Goku-pojasta, joka kasvaa ja kehittyy matkalla, jonka tarkoitus on löytää maagiset toiveen täyttävät Dragonball-kuulat. Gokun oppaana matkalla on vanha ukko Kamesennin, jonka viehtymys nuoriin tyttöihin aiheutti Suomessa kuohuntaa ja pedofiliasyytöksiä. Keskustelu moraalittomuudesta levisi valtakunnalliselle tasolle ja monet järjestöt vaativat mangan poistamista myynnistä, koska sen nähtiin normalisoivan pedofiliaa. Asiaa puitiin eduskunnassa ja lakimuutosta ehdotettiin. Lakimuutoksen takana oli ajatus seksuaalisiveellisyyttä loukkaavan materiaalin lain laajentamisesta niin, että se koskisi myös piirrettyjä kuvia. Ruotsissa tällainen laki on jo olemassa. Toteutuessaan laki olisi tuonut muutoksia Suomen sarjakuvakenttään. Sarjakuvia olisi tutkittu kuin mitä tahansa muuta viihdemateriaalia seksuaalisiveellisyyden näkökulmasta ja niin laki olisi tuonut Suomeen sarjakuvatarkastamon. Suurimmaksi haasteeksi olisi kuitenkin muodostunut kuvan ja tekstin tulkinta sekä se, mitä ne yhdessä luovat. Laki ei toteutunut, mutta Tammi, jonka alainen Kolibri on, säikähti kohua. *Dragon Ball* vedettiin hetkellisesti markkinoilta ja palautettiin myöhemmin osittain sensuroituna ja ikäsuosituksen kera. Ikäsuosituskäytäntö on sittemmin siirtynyt lähes kaikkiin Suomessa julkaistaviin manga-pokkareihin (Sinisalo 2009, 11 - 12.)

Länsimaissa alastomuutta ja seksuaalisuutta käytetään myös huumorin keinona, mutta ei välttämättä samanlaisessa mittakaavassa kun Japanissa - siksi onkin tärkeä muistaa, että manga peilaa japanilaista kulttuuria ja kontekstista irrotettuna siitä voi saada väärän kuvan. Näin kävi juuri *Dragon Ballin* kohdalla. Kyse on usein tulkintaeroista etenkin jos kyseessä ei ole pornografinen sarjakuva. Sarjakuvien tulkintaa varten ei ole olemassa yhtenäisiä sääntöjä siitä miten se tehdään ja usein eikä taide- tai kirjallisuuskritiikki pysty tulkitsemaan saumattomasti kuvan ja kirjoituksen liittoa sarjakuvissa (Perper & Cornog 2002, 13). Samalla tavalla elokuvakritiikki ei sellaisenaan sovi tulkitsemaan sarjaa yksittäisiä staattisia kuvia (Perper & Cornog 2002, 13). Timothy Perper ja Martha Cornog (2002, 93) painottavat, että tekemisemme riippuvat siitä mitä haluamme - haluammeko vahvistaa uskoamme tietystä asioista vai hyväksyä, että kaikki maailmassa ei välttämättä ole niin kuin haluaisimme niiden olevan. He kirjoittavat, että juuri tämä on seksuaalisäilyisen mangan valtti: se tarjoaa maailman, jossa seksuaalisuus on järjestäytynyt eri tavalla kuin pidämme normaalina ja jumalan sanelemana. Manga on vastalääke länsimaiselle ahdasmielisyydelle.

Pornografian määritelmä on epämääräinen ja sitä sovelletaan sen mukaan millaiset rajat halutaan vetää luokiteltaessa korkea- ja matalakulttuuria, hyväksyttävän ja riettaan esittämistä sekä niin kutsuttua normaalia seksuaalisuutta. Pornografialla sanana on negatiivinen kaiku ja siksi siitä puhutaan mieluummin aikuisviihteenä tai erotiikkana. Kategorioiden rajat ovat kuitenkin joustavia, tulkinnanvaraisia ja paikoin päällekkäisiä. Niiden erot liittyvät alastomuuden määrään ja laatuun, seksin graafisuuteen ja moraalin sekä estetiikan arvoihin (Nikunen ja muut 2005, 9 - 10.) Seksuaalisen sisällön ja pornografian väliin on vaikea vetää rajaa ja jos sellainen onkin, niin se on hyvin häilyvä. Tietyt aiheet ja esimerkiksi pornografian genret ovat siirtymässä muuhun populaarikulttuuriin ja ulos konteksteistaan. Tästä syystä ei voida enää puhua pornografiasta yhtenäisenä kategoriana, vaan osa-alueet on huomioitava ja punnittava erikseen. Tämän tyyppisen materiaalin poissulkeminen kirjastoista ei ole täysin aiheellista etenkin kun pornografia on alkanut valtavirtaistua. Valtavirtaistumisen seurauksena yhteiskunnassa joudutaan yhä uudelleen määrittelemään mikä on moraalitonta minäkin aikana (Dilevko & Gottlieb 2002, 115 - 116.)

6.1.2 Seksuaalisisältöisyyden rajoittaminen

Mangan seksuaalisisältöinen ja etenkin pornografinen sisältö on ollut pitkään ristiriitaisen keskustelun aihe Japanissa. Keskustelujen aiheet ovat koskeneet sensuuria, julkista moraalialia ja ongelman merkitystä yhteiskunnalle. Japanin sarjakuvateollisuus on käytännössä sidottu rikoslain artiklaan 175 vuodelta 1964, joskin laki on kyseistä vuotta vanhempi (Sharp, 1). Tästä artiklasta käytetään myös nimeä ”siveettömyyspykälä” ja sen tarkoitus on estää siveettömän materiaalin myyminen ja välittäminen alaikäisille. Artiklan suurin ongelma on siveettömyyden konseptin tulkinta, sillä se ei sisällä tarkkoja ohjeita siitä, mitä siveettömyys on. Artiklalla pyrittiin heijastamaan oman aikansa moraalikäsitteitä ja tuolloin siveettömänä pidettiin häpykarvoituksen piirtämistä mangaan, sillä seksin nähtiin olevan jokaisen yksityinen asia. Fokuksen tähdentyminen lähes yksinomaan aikuisten erogeeniin alueisiin johti siihen, että lähes kaikki muut eroottiset kuvastot olivat mahdollisia (Schodt 1996, 53 - 54; Thompson 2007, 480 - 481; Zanghellini 2009, 162.)

Sensurointi suoritettiin peittämällä strategiset alueet ihmisvartalosta mosaiikkikuvioinnilla ja mustilla sensuuripalkeilla (Sharp, 1; Thompson 2007, 480.) Saman sensuurin kokivat taiteelliset tuotokset, joilla ei välttämättä ollut mitään tekemistä pornografian kanssa. Lain tehtävä alun alkaen oli estää tarkoituksenhakuinen seksuaalinen stimulointi kuvien ja ilmaisun kautta (Sharp, 1). Tästä

tulkinnasta seurasi, että pornografisessa mangassa alettiin käyttää vihjailevia kuvia ja ilmaisia suorien sijaan. Peniksen sijaan alettiin piirtää muita fallisia symboleja, kuten käärmeitä, munakoisoja tai miekkoja. Näin pystyttiin kiertämään lakia samalla kuitenkin niin, että lukijat ymmärsivät mistä on kyse (Allison 2000, 68 - 69; Gravett 2006, 100; Sharp, 1.) Lisäksi alettiin käyttää yhä enemmän onomatopoeettisia ilmaisia ja ruumiin eritteitä, kuten hikeä ja siemennestettä kuvaamaan eksplisiittisiä seksikohtauksia vihjailevasti ilman, että sukupuolielimiä tarvitsi näyttää lainkaan (Sharp, 1).

Koska laki jättää paljon tulkitsemisen varaan, niin sitä joko kierretään ahkerasti tai siitä ei välttämättä edes välitetä. Japanissa syytteitä lain rikkomisesta ei juuri ole nostettu vuosien saatossa, tosin syynä saattaa olla yleinen vähäinen asioiden oikeuteen viemisen kasvojen menettämisen pelossa (Zanghellini 2009, 161). Vaikka laki periaatteessa sitoo sarjakuvia, niin nykyään sillä on vähemmän arvoa kuin ehkä koskaan ennen. Poliisi valvoo lain noudattamista jossakin määrin ja ajoittain esille nostetaan tapauksia, mutta vain harvoin ne johtavat syytteiden nostamiseen – lähinnä julkaisijat ja myyjät saavat varoituksia (Zanghellini 2009, 161).

Se, onko valtiolla oikeutta sensuroida tai säädellä mediakuvauksia, sisältää kaksi tärkeää huomiota. Ensinnäkin, voidaan kysyä onko olemassa kausaalista yhteyttä seksuaalikuvausten ja niiden toteuttamisen välillä. Tämä tarkoittaa sitä, että voidaanko ajatella, että valtio kannustaa ihmisiä toimiin, mikäli niitä ei ole erikseen kielletty. Toiseksi on pohdittava opastaako valtio tällaisella materiaalilla kansalaisiaan toimimaan tietyllä tavalla, jos se ei ole kiellettyä. Sama pätee väkivaltaan, joskin seksuaalisisältöisyydellä on enemmän moraalista painoarvoa yhteiskunnassa (Alexander 2003, 148 - 150.) Japanin seksuaalirikostilastoista on tehty tutkimuksia ja mikäli seksuaalisilla kuvastoilla ja väkivallalla mediassa olisi suora syy-seuraus-suhde, niin se näkyisi tilastoissa. Näin ei kuitenkaan ole ollut, joskin on huomioitava, että rikosilmoituksen tekemisen käytäntö poikkeaa länsimaisesta ja kasvojen menettämisen pelossa kaikkea ei haluta ilmoittaa (Alexander 2003, 153.)

Kun kyse on seksuaalisisältöisestä sarjakuvasta, voidaan kysyä pitäisikö se kieltää lapsilta vai asettaa ikäraja tarpeeksi korkeaksi, jotta lapset eivät saa niitä käsiinsä? Entä kuka saisi päättää mitkä kuvat tai ideat ovat hyväksyttäviä ja mitkä eivät? Nämä kysymykset ovat valtavan tärkeitä juuri tänä päivänä, sillä seksuaalisisältöistä sarjakuvaa ja eritoten mangaa myydään koko ajan enemmän. Ihmiset ovat huolissaan lastensa puolesta ja he toivovat, että sarjakuvat saataisiin kuriin. Vastaavasti maailmalla piirtäjät saavat syytteitä ja kanteita nostetaan yhä enenevässä määrin. Yhdysvalloissa sarjakuvien ikäraja tai -suositusjärjestelmää pidetään liian löyhänä, mutta vielä ei olla valmiita

muuttamaan nykyistä järjestelmää. Tämä siitä syystä, että pelkona ovat uudet sarjakuvasodat ja kenties se, että rajan vetäminen hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän välillä on koko ajan hankalampaa. Koska moraalialia ei voida laillisesti panna täytäntöön, niin ne, jotka tahtovat kontrolloida taidetta tekevät sen tähdentämällä fokuksensa yksittäisiin kuviin ja sanoihin kontekstin sijaan (Shetterly 1991, 32). Näin on käynyt juuri Suomessa Dragon Ball -kohun aikana. Shetterly (1991, 32) kirjoittaa, että kukaan ei voi väittää, että sarjakuvilla ei ole vaikutusta lapsiin. Hän kuitenkin lisää, että lapsiin saattaa enemmän vaikuttaa sosiaaliset olettamukset, joita sarjakuvissa tehdään, kuin niissä esiintyvät seksuaaliseltöiset kuvat.

Edward Lucie-Smith (2003, 21) kirjoittaa, että eroottisuus ei ole itse taiteessa tai kirjallisuudessa, vaan katsojan ja lukijan mielessä. Tästä syystä seksuaaliseltöisen ja eroottisen materiaalin kontrollointi tulee aina epäonnistumaan. Nykyaikakaudella, kun käytössä on internet, niin kaikki materiaali on saatavilla. Joka kerta, kun pääsy tiettyyn materiaaliin kielletään, niin aina löytyy joku, joka osaa kiertää tämän eston. Sitä, että ihmiset ovat seksuaalisia olentoja, ei voida kieltää ja tämä vietti on yksi ihmisen voimakkaimmista. On eroottisuuden muotoja, joita kenties olisi syytä rajoittaa, mutta edes lait eivät voi estää tällaisen materiaalin olemassaoloa. Eroottinen taide ja kirjallisuus kertovat meistä paljon ihmisinä, millaisessa maailmassa elämme ja se jopa miellyttää paikoin silmäämme. Lucie-Smith (2003, 21) huomauttaa, että voimme sulkea silmämme ja korvamme, mutta tämä seksuaaliseltöinen ja eroottinen kuvasto ei katoa minnekään, sillä se on osa nykymaailmaa. Rakkaus ja seksuaalisuus ovat monimuotoisia ilmiöitä ja myös vaikeasti määriteltäviä. Ne etsivät yhä uusia muotoja ja tästä syystä yhteiskunta tapaa asettaa rajoja. Nämä rajat kuitenkin johtavat usein ahdasmielisyyteen sekä suvaitsemattomuuteen. Vastaavasti liika väljyys johtaa ilmiöiden äärimmilleen viemiseen ja on siten haitallista. Kunkin yhteiskunnan on löydettävä tasopaino ahdasmielisyyden ja suvaitsevaisuuden väliltä ja osattava korjata näkemyksiään (Hämeen-Anttila & Hämeen-Anttila 2005, 249.) Se mikä toisaalla on sallittua, ei automaattisesti tee siitä tuomittavaa, vaan asioita on punnittava kulttuurikohtaisesti.

6.1.3 Seksuaaliseltöinen manga Suomessa ja kirjastoissa

Torniaisen (2005, 30) mukaan Punainen jättiläinen -kustantamosta luvattiin, että porno- tai väkivalta-mangaa ei koskaan julkaista Suomessa mikäli kustantamolla on siihen sananvaltaa. Nämä samat kustantajat ovat jo antaneet periksi seksuaalisen sisällön suhteen. 2000-luvun puolivälissä seksuaaliseltöistä mangaa pystyi jo ostamaan saksankielisenä ja englanninkielisenä ja sitä on ollut

myynnissä Fantasiapelit-liikkeissä kauan. Kirjastojen ensimmäiset manga-sarjat ovat olleet seksuaalisisältöisiä, kuten *Gravitation*. *Gravitationissa* miespuoliset Shuichi ja Yuki harrastavat seksiä, joskaan se ei ole graafista eikä siten pornografista. Parin viime vuoden aikana seksuaalisisältöinen manga on löytänyt tiensä myös kauppojen ja kioskien hyllyille suomenkielisenä. *Ghost!*-sarjassa uhataan raiskaamisella ja pojat kinastelevat kumpi heistä on seksissä päällä ja kumpi alla. *Gravitation* on lisäksi käännetty suomenkielelle ja *Devil's Bride* -sarjassa itse vihtahousu rakastelee useasti kauniin ja hauraan pojan kanssa. Voimmeko olettaa, että suomeksi käännetään yhä rohkeampia sarjoja ja kuinka oikeastaan edes teemme eroa pornografian ja seksin esittämisen välille? Jos tarjolla on jo poikarakkautta, niin mikä estää kirjastoja hankkimasta esimerkiksi tyttöarakkautta tai mangaa, jossa antropomorfiset eläimet harrastavat seksiä? Eteen tulee vääjäämättä moraalinen ongelma.

On tärkeä huomata, että seksuaalisisältöiset mangan genret ovat suosittuja ja siten on oletettavaa, että kirjastoa pyydetään hankkimaan tällaista mangaa. Ennen kaikkea mangassa on paljon seksuaalisisältöistä materiaalia, jota ei edes välttämättä tule ajatelleeksi. Vastaavasti markkinoilla on tarjolla sensuroituja versioita pornografisesta mangasta, joissa sukupuolielimet on korvattu miekoilla, kukkasilla, munakoisoilla tai ne on pyyhitty kokonaan pois ja jäljellä on valkoinen aukko. Voidaanko tällaista mangaa ottaa kirjastoon, jos siitä on pyyhitty pois kaikki kyseenalainen, vaikka idea sinällään on sama ja mielikuviutus korvaa puuttuvan osan? Valinta jää kirjastonhoitajan harteille; täytyisi edistää intellektuaalia vapautta ja kuitenkin välttää jakamasta pornografista materiaalia alaikäisille (Greyson 2007, 132).

Tällä hetkellä PIKI:stä ja HelMet:stä löytyy yhteensä yli kuusisataa kappaletta mangaa tai tarinakokonaisuutta, joissa tarinaan liittyy oleellisesti seksuaalisisältöisyys muodossa tai toisessa. Osa pökkareista on sarjoja, jotka koostuvat useammasta kirjasesta ja osa on yhden osan pituisia tarinoita. Sarjojen sisällä pökkareiden seksuaalisisältöisyys saattaa vaihdella. Näiden lisäksi tarjolla on sarjoja tai yksittäispökkareita, jotka on kyllä käännetty suomenkielelle, mutta niitä ei vielä ole kirjastoissa.

Suomessa julkaistuista manga-sarjoista Toui Hasumin *Fallen Moon* (Daten no Tsuki), korealaisen Se-Young Kimin manhwa *Devil's Bride* (Akmaui Sinbu Mandeulgi), Chigusa Kawain *La Esperança*, Shuri Shiozun *Ghost!* ja Maki Murakamin *Gravitation* edustavat homoseksuaalista poikarakkaus-mangaa. Näistä *Ghost!* (englanniksi julkaistu nimellä *Eerie Queerie!*) ja *Gravitation* löytyvät kirjastoista niin suomen- kuin englanninkielisenä. Lisäksi Mayu Shinjon *Love Celeb* on

vahvasti eroottinen, Ai Yazawan *Nana* sisältää seksiä ja aikuisille suunnattuja teemoja, Sang-Sun Parkin *Les Bijoux* -manhassa on sukupuolenvaihtamista, Mikiyo Tsudan *Princess Princess* mangassa ristiinpukeutumista, Yuu Watsen *Fushigi Yuugi* -mangassa on myös ristiinpukeutumista ja seksiä, Rumiko Takahashin *Ranma ½* -mangassa alastomuutta ja sukupuolen vaihtamista sekä Akira Toriyaman *Dragon Ball* -mangassa alastomuutta. Näistä kaikki muut paitsi *Love Celeb* löytyvät kirjastoista.

PIKI- ja HelMet-verkkokirjastoista löytyy englanninkielisiä manga-sarjoja, joita ei ole käännetty suomeksi. Eiki Eikin *The Art of Loving* (Renai Koufukuron), Fumi Yoshinagan *Don't Say Anymore, Darling* (Sore wo Ittara Oshimai yo), Han SeungHeen ja Jeon JinSeokin manhwa *One Thousand and One Nights*, Kiyu Uedan *The Colour of Love* (Koi no Iro), Nabako Kamon *Selfish Mr. Mermaid* (Wagamamana Ningyo-sama), Satosumi Takaguchin *Shout Out Loud!* (Sakende Yaruze!), Clampin *Tokyo Babylon*, Hinako Takanagan *You Will Fall in Love* (Kimi ga Koi ni Ochiru) ja *The Devil's Secret* (Akuma no Himitsu), Yoo Higurin *Gakuen Heaven Nakajima*, Yun Koogan *Earthian* ja *Loveless*, Sanami Matohin *Fake*, CLAMPin *Legal Drug* (Gohou Drug) ja Shinobu Gotohin ja Hotaru Odagirin *Time Lag* edustavat kaikki poikarakkautta.

Eroitiikkaa, alastomuutta tai seksiä sisältävät Mayu Shinjon *Virgin Crisis* (Akumana Eros), Hiroyki Yoshinon ja Kenetsu Saton *The Qwaser of Stigmata* (Seikon no Qwaser), Naoki Yamamoton *Dance Till Tomorrow* (Asatte Dance), Fumi Yoshinagan *Ooku*, kokoomateos *Ax: an Alternative Manga*, Junko Mizunon *Little Fluffy Gigolo Pelu*, Yuu Watsen *Ceres the Celestial Legend* (Ayashi no Ceres), Masami Tsudan *Kare Kano* (Kareshi Kanojo no Jijyou), Sayaka Yamazakin *Telepathic Wanderers* (Nanase), Koosun Takamin ja Masayuki Taguchin *Battle Royale*, Kazuo Koiken ja Kazuo Kamimuran *Lady Snowblood* (Shura Yukihime), Masamune Shirown *AD. Police* ja *Appleseed*, Tohru Fujisawan *GTO*, Kenichi Sonodan ja Tsukasa Kotobukin *Gunsmith Cats*, Erica Sakurazawan *The Aromatic Bitter*, *Angel Nest* (Tenshi no Su) ja *Nothing But Loving You* (Ai Shiau Koto Shika Dekinai), Sho Fumimuran ja Ryoichi Ikegamin *Sanctuary* sekä Yuzo Takadan *3x3 Eyes* (Sazan Eyes).

Insestiä, raiskauksia tai hyväksikäyttöä sisältävät Kaori Yukin *Angel Sanctuary* (Tenshi Kinryooku) ja *The Cain Saga*, Osamu Tezukan *Ayako*, Akimi Yoshidan *Banana Fish*, Koohei Kadonon ja Masayuki Takanon *Boogiepop Dual*, Reiko Momochin *Confidential Confessions* (Mondaiteiki Sakuhinshu), Etsuko Ikedan ja Yuuho Ashiben *Bride of Deimos* (Deimos no Hanayome) sekä Buronsonin ja Ryoichi Ikegamin *Strain*.

Paljastelua ja ecchi-elementtejä sisältävät Mamizu Arisawan *Inukami!*, Felipe Smithin *Peepo Choo*, Akihisa Ikedan *Rosario + Vampire*, Sakae Esunon *Future Diary* (Mirai Nikki), Kanoko Sakurakojin *Black Bird*, Yaya Aokin ja Rando Ayaminen *GetBackers*, Yuu Watasen *Absolute Boyfriend* (Zettai Kareshi), Kou Fumizukin *Ai Yori Aoshi*, Takuya Fujiman *Deus Vitae*, Rumiko Takahasin *The Return of Lum* (Urusei Yatsura), Mami Itohin *Darkstalkers*, Tsuneo Takanon ja Takeshi Obatan *Ral Grad*, Mine Yoshizakin *Sgt Frog* (Keroro Gunsoo), Atsushi Okubon *Soul Eater* Ken Akamatsun *Love Hina*, A.I. *Love You* (Ai Ga Tomaranai!) ja *Negima!* (Mahou Sensei Negima!).

Tomochika Miyanon *Yubisaki Milk Tea* taas sisältää ristiinpukeutumista ja Hiroshi Aron *Futaba-kun Change!* sukupuolenvaihtamista ja paljastelua. Aikuisille tarkoitettuja teemoja taas sisältävät Rumiko Takahashin *Maison Ikkoku* ja Ai Yazawan *Paradise Kiss* sekä CLAMPin *RG Veda* (Seiden) sisältää lisäksi homoseksuaalisuutta ja lesboutta.

Manga	PIKI	HelMet	Manga	PIKI	HelMet
3x3 Eyes		x	La Esperança (S)		x
Absolute Boyfriend		x	Legal Drug		x
AD Police		x	Les Bijoux (S)	x	x
A.I Love You		x	Little Fluffy Gigolo Pelu		x
Ai Yori Aoshi		x	Love Celeb (S)		
Angel Nest		x	Love Hina	x	x
Angel Sanctuary		x	Loveless		x
Appleseed		x	Maison Ikkoku	x	x
Ayako		x	Nana (S)	x	x
Ax: An Alternative Manga		x	Negima!	x	x
Banana Fish		x	Nothing But Loving You		x
Battle Royale	x	x	One Thousand and One Nights		x
Black Bird		x	Ooku		x
Boogiepop Dual		x	Paradise Kiss		x
Bride of Deimos		x	Peepo Choo		x
Cain Saga		x	Princess Princess (S)	x	x
Ceres the Celestial Legend		x	Ral Grad		x
Confidential Confessions		x	Ranma ½ (S)	x	x
Dance Till Tomorrow		x	RG Veda		x
Darkstalkers		x	Rosario x Vampire		x
Devil's Bride (S)		x	Sanctuary		x
Deus Vitae	x	x	Selfish Mr. Mermaid		x
Don't Say Anymore, Darling		x	Sgt Frog		x
Dragon Ball (S)	x	x	Shout Out Loud!		x
Earthian		x	Soul Eater		x
Eerie Queerie!	x	x	Strain		x
Fake	x	x	Telepathic Wanderers		x
Fallen Moon (S)			The Aromatic Bitters		x
Fushigi Yuugi (S)	x	x	The Art of Loving		x
Futaba-kun Change!		x	The Color of Love		x
Future Diary		x	The Devil's Secret		x
Gakuen Heaven Nakajima		x	The Qwaser of Stigmata		x
GetBackers	x	x	The Return of Lum	x	x

Gravitation (S)	x	x	Time Lag		x
Ghost! (S)	x	x	Tokyo Babylon	x	x
GTO	x	x	Virgin Crisis		x
Gunsmith Cats	x	x	You Will Fall in Love		x
Inukami		x	Yubisaki Milk Tea		x
Kare Kano		x			
Lady Snowblood		x			

Taulukko 1. Seksuaalisisältöinen manga PIKI:ssä ja HelMet:ssä

Taulukossa 1 esitellään PIKI:stä ja HelMet:stä löytyvät seksuaalisisältöiset manga-pokkarit tai -sarjat tarkemmin listana, josta näkyy kummasta tietokannasta ne löytyvät. PIKI:ssä pökkareita tai sarjoja on kaksikymmentä ja HelMet:ssä seitsemänkymmentäkuusi. Pokkarin tai sarjan perään on merkitty kirjain ”S”, mikäli sarja löytyy suomeksi käännettynä. Mukana on myös pari suomeksi julkaistua mangaa, joita ei ainakaan vielä löydy kirjastoista.

6.2 Valinta

Tässä luvussa käydään läpi kirjastojen kokoelmapolitiikkaa ja miten seksuaalisisältöisyys suhteutuu siihen. Seuraavaksi käsitellään erotiikkaa ja pornografiaa kirjastoissa sekä kuinka tällaista materiaalia on tullut kirjastoihin. Tämän jälkeen käydään läpi millaista seksuaalisisältöistä materiaalia löytyy esimerkkikirjastoista ja käydään läpi näiden kirjastojen mangan valintaa sekä pohditaan miksi näistä löytyy seksuaalisisältöistä mangaa. Lopuksi käydään läpi mitä tulisi eritoten huomioida, kun mangaa ja seksuaalisisältöistä mangaa valitaan ja hankitaan kirjastoihin.

6.2.1 Kokoelmapolitiikka

Kaukana olemme barokin ajoista, jolloin ihanteena oli kaikkien kirjojen lukeminen ja laaja-alaisen tiedon omaaminen. Kaikkien kirjojen tarjoaminen ei enää ole mahdollista kirjastoille ja tästä syystä valinnoille on oltava hyvät perusteet. Kirjastoissa kirjojen tilaaminen vain asiakkaiden toiveesta ei ole suotavaa, vaan alan koulutettujen ammattilaisten on päätettävä sopivasta materiaalista - kaikkea ei ole yksinkertaisesti mahdollista tilata. On oltava yhteiset säännöt, joiden pohjalta päätökset tehdään. Kokoelmapolitiikan tehtävä on vastata ja tunnistaa asiakkaiden tarpeet nyt ja tulevaisuudessa (Gorman & Howes 1989, 5). Tämän avulla kirjasto voi järjestää prioriteetit: rahoituksen jakaminen ja hankinnat sekä koko yhteisön palveleminen. Välillä nämä tavoitteet ovat hankalia, sillä tilauksia joudutaan perumaan ja jok’ikisen toivetta ei mitenkään pystytä täyttämään. Tästä syystä selvä kokoelman kehityspolitiikka on tarpeen. Sen turvin voidaan todeta ja päättää

toiminnoista, joita tuetaan tapauksista riippumatta ja mitä osa-alueita olisi syytä parantaa. Mikäli säännöt ovat joustavat ja kauaskantoiset, niin kokoelmaa voidaan kehittää, vaikka varat olisivat puutteelliset. Muuten kyseessä on vain rahojen tuhlaus (Gorman & Howes 1989, 5.)

Säännöillä on kommunikatiivinen merkitys; niillä informoidaan käyttäjiä, päättäjiä sekä muita kirjastoja kokoelman luonteesta. Ulkoisen kommunikaation lisäksi sisäinen on yhtä tärkeä - kirjaston omien asiakkaiden, työntekijöiden ja päättäjien välillä. Dialogi etenkin asiakkaiden ja päättäjien välillä on merkittävä, sillä näille ihmisille kirjastoilla on velvollisuuksia. Tästä syystä käyttäjiä on konsultoitava kaikissa sääntöjen kehittelyjen vaiheissa, jolloin kirjastoa voidaan suojata hyökkäyksiltä ja vastalauseilta. Vastaavasti päättäjille voidaan todistaa mitä rahoilla tehdään ja kuinka kirjasto toteuttaa itseään. Kirjoitettujen sääntöjen tehtävä on palvella kaikkia ja määrittää jatkuvuus ja joustavuus kokoelmien hallinnassa ja samalla tavalla kuin kokoelmat kasvavat ja kehittyvät, niin pitäisi sääntöjenkin. Säännöt eivät kuitenkaan saa olla syy siihen, että tarpeiden muutosta ei huomioida tai kokoelmien kartuttamista pohdita kriittisesti - tarkoitus on, että säännöt toimivat oppaina, joita käytetään pohjana sen sijaan, että ne olisivat lähtökohta (Gorman & Howes 1989, 5 - 7.)

Ei ole mitään syytä olla valitsematta seksuaalisisältöistä mangaa kirjastoihin, mutta sitä varten on kehitettävä omat säännöt tai kirjastokohtaiset lähtökohdat. Tarjolla kun ei ole sarjakuvien hankintaan perehtynyttä opasta, joten valinta ja hankinta pitää suhteuttaa oman asiakaskunnan tarpeisiin. Kirjastot heijastavat arvoja, joista ollaan aina jossakin maailman kolkassa eri mieltä (Poroila 1990, 30). Suomalaisten kirjastojen menneisyys on ollut suhteellisen siveä ja korkeakulttuurinen ja voidaan jopa väittää, että ne ovat edistäneet enemmän henkistä suvaitsemattomuutta kuin avarakatseisuutta. Tämän takia kokoelmatyön eettinen perusta on merkityksellinen, vaikka suoranaisista sensuurisyytteistä ei voitaisi puhua. On tärkeä huomata, että vaikka sensuuri olisi kuinka tehokasta, niin sitä osataan kiertää ja ihmiset todennäköisesti kuitenkin saavat haluamansa tiedon. Sensuurilla pyritään estämään inhimillisen ilmaisun jakamista vaientamalla epämieluisaksi koettu ilmaisu ja siihen liittyy olennaisesti valta. Kirjasto voi tukea hallinnollista sensuuria ja joutuu sitä tekemään jo juridisista syistä, mutta ei voi harjoittaa sitä itse. Kirjastolla ei ole keinoa estää kansalaisia saamasta haltuunsa jotakin julkaisua, jos se vain on markkinoilla. Kirjasto voi ainoastaan estää julkaisujen lainaamisen kirjaston kautta - kyseessä ei kuitenkaan tällöin ole sensuuri, vaan pikemminkin huono palvelu (Poroila 1990, 29 - 30.)

Suomessa kirjastolaitoksen ja ammattikunnan sensuuriin ja sananvapauteen suhtautuminen juontuu kansanvalistuksen ja -sivistyksen pitkästä perinteestä (Poroila 2007, 15). Suuri merkitys kirjastomaailmassa on Helle Kannilalla, jonka vaikutus siinä on kiistaton. Kannila muun muassa vastusti makua turmelevia kirjoja ja lehtiä ja koki, että kirjaston tehtävä ei ollut tarjota tällaista materiaalia lukijoilleen. Hän oli sitä mieltä, että kirjastojen velvollisuus ei ollut tarjota esimerkiksi pornografiaksi luokiteltua tai muuten moraalitonta materiaalia. Vaikka Kannilalla oli selvät mielipiteet tämän tyyppisestä materiaalista, niin hän kuitenkin puolusti kirjastojen objektiivisuutta materiaalin tarjonnassa ja sitä, että ennakolta mitään ei ole suotava tuomita eikä kirjastonhoitajan sovi harrastaa ennakkosensuuria omin päin. Kannila oli samalla liberaali että konservatiivi (Poroila 2007, 28). Nykymaailmassa on yhä vallalla Kannilan edustama arvomaailman perusongelma, jossa yhtäällä kannatetaan sananvapautta ja muita tärkeitä arvoja ja toisaalta vedotaan ihmisten moraaliseen ”kyllä sen jokainen kunnan ihminen ymmärtää” -tyyppiseen ajatteluun (Poroila 2007, 28.)

Enää samalla tavalla eivät uskonto ja politiikka vaikuta hankintapäätöksiin kuten vuosikymmeniä sitten, mutta sensuurintapaista voidaan löytää moraaliiin ja seksuaalisuuteen liittyvissä aiheissa. Poroila (2007, 30 - 32) huomauttaa, että harkitun ennakkosensuurin kohteeksi kirjastoissa valikoituu lähinnä pornografinen aineisto ja siitä erityisesti visuaalinen sellainen. Hän lisää, että Suomessa kirjastolaitoksessa keskustellaan yleensä vähän ja eikä ainakaan arvosidonnaisista aiheista. Näin ollen olemassa ei myöskään ole yhteisiä eettisiä arvoja tai periaatteita, joiden pohjalta tällaista materiaalia voitaisiin arvioida. Lisäksi kirjastolaitoksen ongelmana on vallan kieltäminen. Tämä näkyy muun muassa kokoelman rakentamisessa - yksittäiset työntekijät eivät ole vastuussa virheistä, linjavedoista tai kiistakysymyksistä. Vastuu on loppupäässä johtajalla, joka usein viittaa päätösvallan olevan valtiolla tai kunnalla. Aineistonvalinta on kuitenkin aina viime kädessä yksilöllistä päätöksentekoa. Tästä syystä täytyy olla olemassa perustelut sille, miksi jotakin on valittu kokoelmaan ja miksi jotakin ei. Valinnoissa ei voida tukeutua vain omaan arvomaailmaan, sillä kirjastonhoitajat ovat ammatissaan päätäntävällässä siinä, mitä kirjastot tarjoavat asiakkailleen. Näin ollen on tärkeää, että perustelut pohjautuvat rationaalisuuteen ja objektiivisuuteen, jotta voidaan puhua demokraattisesta prosessista.

6.2.2 Seksuaalisuus, erotiikka ja pornografia

Vaikka arvomaailma on laajentunut vuosien saatossa, niin seksuaalisuus koetaan yhä kyseenalaiseksi kirjastojen kokoelmanpolitiikassa. Siihen liittyvät aiheet ovat jo pitkään olleet vältettävien aiheiden listalla. Verbaalinen seksuaalisuus on kuitenkin jouduttu kirjastoissakin hyväksymään, koska sitä alkoivat tarjota isot kustantajat ja arvostetut kirjailijat (Poroila 2007, 38.) Avoimuus alakulttuureja kohtaan, kuten homoseksuaalisuus, on johtanut siihen, että näiden kuvastoja voidaan löytää kirjastoista (Lucie-Smith 2003, 18 - 19.) Pornografiseksi luokiteltua kirjallisuutta on voinut lainata kirjastoista jo 1970-luvulta lähtien. Kirjastoissa tätä kirjallisuuden lajityyppiä tosin kutsutaan erotiikaksi. Kun eroottinen kirjallisuus otettiin kirjastojen kokoelmiin, niin aikanaan ongelmaksi muodostui sen suuri kysyntä sekä se, että niteet tuppasivat katoamaan kokoelmista pysyvästi. Nämä olivat selviä merkkejä siitä, että materiaalilla oli kysyntää. Vaikka eroottista kirjallisuutta löytyy kirjastoista, niin se ei tarkoita, että kirjastonhoitajat olisivat ottaneet sen avosylin vastaan. Poroila (2007, 39) kirjoittaa tällaisen materiaalin huomaamattomuudesta. Huomaamattomuudella hän viittaa siihen, että kirjastonhoitajien oli helppo puolustaa kirjastojensa sananvapautta eroottisilla hankinnoilla niin kauan kun heidän itsensä ei tarvinnut tutkia tuon kirjallisuuden sisältöä.

Myöhemmin ongelmaksi muodostuivat sarjakuvat, jotka rikkoivat ”poissa silmistä, poissa mielestä” -ajattelun. Suomessa harmaita hiuksia ei niinkään aiheuttanut alastomuus sarjakuvissa kuin seksi sen eri muodoissa. Seksuaalisisältöisten sarjakuvien kohdalla kyse oli etenkin kuvallisesta kerronnasta ja siitä, että ne olivat kaikkien selattavissa. Vaikka kirjat ovat kaikkien ulottuvilla, kuvalla on vahvempi vaikutus. Kuvitus jättää huomattavasti vähemmän mitään mielikuvituksen varaan ja ennen kaikkea sitä ei sido lukutaito. Poroila (2007, 40) pohtiikin, että löytyykö Suomen koko pornosarjakuvien kirjo kirjastoista ja vastaus siihen on, että ei. Toki kirjastojen kokoelmista löytyy eroottista sarjakuvaa yhtenä esimerkkinä Milo Manaran taiteelliset sarjakuvat, joissa on esimerkiksi alastomuutta ja paikoin jopa yhdyntää. Pääasiassa siellä on kuitenkin tarjolla vain hyvin pieni osa eroottisen sarjakuvan tarjonnasta.

Päinvastaisesti kirjastoihin eivät ole koskaan päätyneet valo- tai elokuvamuotoon puetut pornografiset teokset, joskin elokuvissa saatetaan näyttää seksiä ja niiden ikäraja voi olla K-18. Elokuvien kohdalla niitä rajoittaa laki, jossa elokuvia kielletään lainaamasta henkilöille, joiden ikä ei niiden katsomiseen riitä. Kirjastoissa tämä on hoidettu niin, että lainausautomaatit eivät anna asiakkaiden lainata elokuvaa, mikäli heidän ikänsä ei siihen riitä. Tämä ei kuitenkaan poista

mahdollisuutta lainata esimerkiksi vanhempien kortilla päätteiltä, joissa ei enää ole kirjastonhoitajaa suorittamassa lainausta, vaan se tehdään itse.

Poroila (2007, 41, 154) pohtii voisiko kyseessä kenties olla kristillinen häpeän tunne mitä tulee seksuaalisuuteen ja seksiin vai onko pornografiaa tutkittu niin, että sen voidaan sanoa olevan haitallista - tai jopa vaarallista - ihmisille? Kirjastoissa perusteena on käytetty lastensuojelullisia pyrkimyksiä. Etenkin sarjakuvat herättävät sensuurin halua juuri siksi, että niiden ajatellaan olevan lapsia varten (Greyson 2007, 130). Lasten pääsyä kirjaston välittämän informaation ulottuville pitäisi rajoittaa kuitenkin vanhempien eikä kirjaston toimesta. Kirjastojen ja vanhempien vastuun kuuluisi olla selvä; vanhemmat ovat vastuussa kielloista ja rajoituksista ja vastaavasti kirjastot laadukkaasta kokoelmatyöstä. Poroila (2007, 44) huomauttaa, että nykyään suhtautuminen pornografiaan on syrjivämpiä kuin 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin eroottista kirjallisuutta oli vähemmän ja lähes kaikki löytyi kirjastoista. Nykyään eroottinen kirjallisuus ja sarjakuvat ovat häviävän pieni osa kaikesta tarjolla olevasta laillisesta pornografiasta. Ei ole olemassa laillista perustetta sille, että kirjastot eivät voisi tarjota kokoelmissaan värikuvapornografiaa ikärajoin varustettuna ja painetun aineiston kohdalla ikärajoja ei ehkä edes tarvittaisi. Kirjastot eivät kuitenkaan ole ottaneet tällaista materiaalia tarjontaansa, koska mikään yhteisöryhmä ei ole sellaista vaatinut.

Voidaan puhua näkymättömästä arvokoodistosta kirjastoissa. Sen ytimessä on näkemys sopivasta ja sopimattomasta. Aineistoa hankitaan tähän koodistoon nojaten joko tietoisesti tai tiedostamatta eikä julkista keskustelua harrasteta. Arvokoodistoon sopimattomaksi koetaan ensimmäisten joukossa pornografia (Poroila 2007, 77.) Voidaankin kysyä, että miksi tällaisista aiheista vaietaan sen sijaan, että niistä keskusteltaisiin sivistyneesti? Vain näin voidaan luoda yhteinen eettinen perusta. Vuonna 1972 Kirjastolehdestä julkaistiin pornonumero, joka ihme kyllä ei herättänyt protestiaaltoja eikä liioin julkista keskustelua. Lehden numerossa haastateltiin kirjastonhoitajia ja muita henkilöitä muun muassa kyselemällä heidän kantaansa kirjastoista ja eroottisesta kirjallisuudesta. Mielenkiinnokkaita mielipiteitä jakautuivat puolesta ja vastaan. Ennen kaikkea haastateltavat painottivat jonkinlaista yhtenäistä järjestelmää, jotta käytännöt eri kirjastoissa kohtaisivat. Vaikka lehti on yli kolmekymmentä vuotta vanha, niin tilanne tuntuu yhä olevan sama ja monet mielipiteet olivat tuttuja nykypäivän median eri areenoilta. Lehden pisin artikkeli on Paavo Lehtosen kirjoittama teksti, jossa käydään läpi eroottisen ja/tai pornografisen kirjallisuuden historiaa ja miten seksuaalisuuteen ylipäättään on suhtauduttu kautta historian. Lehtonen käy yllättävän tarkasti läpi eri teoksia ja suhteuttaa ne eri aikakausiin tuomitsematta niitä tai koko kirjallisuuden lajityyppejä. Mielenkiintoista on Lehtosen analyysi

pornografiasta ja sen merkityksestä yhteiskunnassa. Lehdessä pornografiaa ja erotiikkaa kirjallisuudessa pohditaan hyvin modernilla tavalla ja siinä huomioidaan se, että eri teokset ovat aiheuttaneet eri aikoina moraalista keskustelua ja jopa paniikkia. Samalla huomioidaan se, että todennäköisesti tulevaisuudessa asiat ovat toisin.

6.2.3 Seksuaalisisältöinen manga esimerkkikirjastoissa

Monet pornonumerossa mainituista kirjoista ovat tänä päivänä klassikoita ja niitä jopa suositellaan luettavaksi. Kuinka paljon kirjastoissa sitten on erotiikkaa? Pohjana voidaan hyvin käyttää Ville Hännisen, Juri Nummelinin ja Vesa Sisättön (2008) toimittamaa kirjaa ”Erotica: 69 kiihottavaa kirjaklassikkoa”. Näistä kirjoista suurin osa löytyy PIKI:stä ja HelMet:stä - osa on vain lievästi eroottisia, mutta osa on selvästi sadistisia tai vahvasti pornografisia. Kirjastoista löytyy esimerkiksi sellaisia teoksia kuin Oscar Wilden kirjoittamaksi väitetty Teleny (1893), jossa mies haluaa tulla pullolla raiskatuksi. Samainen pullo särkyä miehen sisälle ja hän tekee häpeästä itsemurhan. Kirjoja löytyy joka vuosikymmeneltä aina nykypäivään asti. Vastaavasti erotiikkaa löytyy myös sarjakuvista, joita on kirjastoissa ollut tarjolla jo kauan. Kirjastoista löytyy muun muassa Tom of Finlandin homoseksuaalisia sarjakuvia, Milo Manaran ja Moebiuksen erotiikkaa tihkuvia töitä, Reed Wallerin tuhmaa kissatanssijaa ja Guido Crepaxin Emmanuelle-klassikoita. Kirjastoissa tarjotaan näiden lisäksi nyt jo eroottista tai pornografista mangaa, kuten monet homoseksuaaliset poikarakkaus-mangat todistavat. Etenkin K-18-merkinnällä varustetut manga-sarjakuvat ovat usein graafisia ja eritteet sekä ruumiin kolot ja aukot esitellään harvinaisen selvästi. Tarjolla on siis hyvin paljastavaa erotiikkaa ja jopa pornografiaa - kuka nämä on kirjastoihin tilannut ja mitkä ovat olleet perusteet?

Metson pääkirjastossa sähköpostiviestikeskustelumme mukaan suomenkielistä mangaa tilataan pääasiassa kustantajien ennakkoluetteloista, valintalistoilta, hankintaehdotusten tai muiden ehdotusten perusteella. Englanninkielistä mangaa voidaan taas tilata sähköisten valintalistojen kautta. Hankintaehdotuksilla on Metsolle iso rooli. Kirjaston käyttäjät tekevät hankintaehdotuksia, jotka käydään kirjastossa läpi ja niistä valitaan parhaat ja sopivimmat mangat kirjastoon. Osa englanninkielisestä mangasta on lahjoituksia. Näiden lisäksi kirjastonhoitajat itse kartoittavat jatkuvasti uusia kiinnostavia manga-pokkareita ja sarjoja ja tarpeen mukaan hankkivat niitä siten kokoelmiin. Sampolassa valinta perustuu taas pääasiassa tarjontaan eli mangaa otetaan kokoelmiin valintalistoilta sen mukaan mikä sopii kirjastoon. Nokian pääkirjastossa käytyjen vapaamuotoisten

keskustelujen perusteella Nokialle mangaa valitaan pääasiassa valintalistoilta ja hankintaehdotusten perusteella sen mukaan mikä sopii kirjastoon.

Käytyjen keskustelujen perusteella voidaan päätellä, että mangan ja näin ollen myös seksuaalisältöisen mangan valinnassa tukeudutaan pääasiassa siihen mitä listoilta löytyy ja mitä kirjastoa pyydetään hankkimaan. Näiden perusteella kirjastot päättävät mikä heidän kirjastoonsa sopii ja lopulliset valinnat tehdään sen mukaan. Nokian kirjastosta huomautettiin, että kun mangaa alettiin tarjota kirjastoille alun perin, niin suurin osa kirjastoista tilasi kaiken mitä listoilla oli. Tämä selittää esimerkiksi sen miksi lähes kaikista suurimmista kirjastoista löytyy sellaiset seksuaalisältöiset klassikot kuin *Fake* ja *Gravitation*. Nokialle ollessani kävin läpi hankintalistoja ja tilasin niistä mangaa kirjastolle - kovinkaan usein listoissa ei ollut perusbibliografisia tietoja enempää tarjolla. Mangalle kuten yleensäkin sarjakuville ei ole tarjolla kokoelmankartuttamis- tai hankintaohjeita. Näin ollen kirjastot ovat pääasiassa kustantajien armoilla, ellei omaa tietoa aiheesta löydy. Mikäli kustantajat tarjoavat niukalti tietoa mangasta ei ole yllätys, että kirjastoista löytyy seksuaalisältöisiä sarjoja. Monesti tällaisen tiedon etsiminen saattaa olla hankalaa, vaikka sen haluaisi tarkistaa ja tällöin ainoa vaihtoehto on lukea sarja itse. Lukeminen on aikaa vievää etenkin, jos ei ole kiinnostunut mangasta ja oman vapaa-ajan käyttäminen siihen tuskin on kenenkään haave.

6.2.3 Hankinta

Lavin (1998, 43) ehdottaa kymmenen kohdan opasta kirjastoille sarjakuvien hankintaan ja kaikki nämä sopivat yhtä lailla mangaan ja seksuaalisältöiseen sellaiseen. Ensimmäinen on syytä huomioida sarjan suosio. Tämä voidaan yleensä päätellä hankintapyynnöistä ja seuraamalla internetistä mikä on pinnalla juuri nyt. Toinen kohta on sopivuus. On syytä miettiä sopiiko sarja kirjastoon ja kuinka paljon se sisältää kiroilua, väkivaltaa, alastomuutta ja muuta seksuaalisältöisyyttä. Nämä eivät kuitenkaan saisi olla syitä jättää jotakin sarjaa tilaamatta, vaan punninta pitää tehdä kokonaisuutena. Mikäli jokin lukijaryhmä toivoo tällaista materiaalia kokoelmiin ja sillä on selvästi kysyntää, niin seksuaalisältöinen manga voi löytää pysyvän paikan kirjastoissa. Kolmas kohta on ikäraajat. Tämä on Suomessa uusi ilmiö ja useinkaan ei huomioida, että kaikki sarjakuvat eivät sovellu lapsille ja nuorille. Itse asiassa lähes kaikki Suomessa julkaistut manga-sarjat ovat hieman vanhemmille lukijoille suunnattuja kuin mitä niiden todellinen lukijakunta on. Tämä on tärkeä kohta, jota kirjastoissa ei välttämättä ole otettu huomioon. On suotavaa, että K-18-merkityn materiaalin liikkuvuutta seurataan, vaikka merkintä ei olisi lakiin kirjattu. Neljäntenä ja viidentenä listassa ovat

genre ja sarjakuvan laatu. Genrejen suhteen on huomioitava, että kaikkia mangan genrejä ei ole olemassa Suomessa eivätkä laadun kriteerit ole välttämättä samat kuin esimerkiksi eurooppalaisen sarjakuvan suhteen. Kuudes ja seitsemäs kohta käsittelevät taiteellista laatua ja tyyliä siinä missä kahdeksas ja yhdeksäs ovat tekijöiden maine ja saadut palkinnot. Etenkin mangan kohdalla tekijöiden maine ja sarjojen saamat palkinnot ovat hankalammin selvitettävissä, koska nämä tiedot eivät välttämättä välity länsimaihin. Viimeinen kohta käsittelee formaattia. Mangan kohdalla tämä on tärkeä huomio, sillä nykyään pokkareita ei enää peilata eli muokata länsimaiseen lukusuuntaan sopivaksi. Nykytrendin mukaan sarjat alkavat länsimaisin silmin kirjan loppupäästä ja kulkevat vasemmalta oikealle ja ylhäältä alas.

Kun vertailee manga-pokkareita ja muuta sarjakuvaa sekä miten ovat kirjastoissa, on helppo huomata, että manga tuottaa hankinnan suhteen ongelmia. Eräs ongelmista on sarjamaisuus, joka näkyy siinä, että kirjastoihin ei hankita kovin montaa saman tekijän sarjaa. Joskus pokkareita hankitaan sieltä täältä, jolloin numeroita puuttuu välistä tai pidemmästä sarjasta on hankittu vain pari alkupään pokkaria. Lukijan kannalta tämä on ongelmallista, vaikka erilaisilla valinnoilla pyrittäisiin kartuttamaan teosten moninaisuutta ja lisäämään eri nimikkeiden tarjontaa. Tästä syystä on tärkeä selvittää kuinka pitkä sarja on, jotta voidaan pohtia kannattaako kirjaston panostaa siihen vai ei. Seksuaalisältöiset mangat ovat hankinnan suhteen helpompia siksi, että yleensä niiden pituus on yksi tai pari pokkaria. Tämä saattaa olla yksi syy miksi niitä löytyy kirjastojen tietokannoista yllättävän monta.

Mangan formaatti on hankala kuten muillakin sarjakuvilla – se ei ole tarpeeksi kestävä kirjastokäyttöön ja aina sarjoista ei ole saatava tarpeeksi tietoa, jotta valinnan voisi tehdä perustellusti. Toisekseen manga-pokkareiden kannet saattavat johtaa harhaan, sillä niistä ei useinkaan voi päätellä mitä sarja käsittelee eikä sitä kenelle se on suunnattu. *Ranma 1/2* -sarjan kohdalla suomenkieliset kannet olivat esimerkiksi väreiltään pinkkejä, vaikka sarja on alun perin tarkoitettu pojille. Takakannen esittelytekstit eivät välttämättä nekään kerro sarjasta tarpeeksi ja aina englanninkielisissä pokkareissa oleviin genreihin ei parane luottaa. Monet seksuaalisältöiset mangat saavat luokittelun ”romanssi” eikä termiä ”erotiikka” käytetä lainkaan. Ikärajat ovat välillä kyseenalaisia etenkin Suomessa, jossa monet tytöille suunnatut romanttiset sarjat saavan ikärajan tai -suosituksen 13, vaikka sisällössä ei mitään kyseenalaista olisi. Saman ikärajan voi saada seksuaalisältöinen manga eikä näiden välillä tehdä siten eroa.

On huomioitava, että moni nykypäivän sarjakuva ei ole enää suunnattu nuoremmille lukijoille ja sisältö on sen mukaista (Lavin 1998, 33). Kirjastonhoitajien, jotka tekevät kirjatilauksia ja valitsevat mangaa kirjastojen kokoelmiin olisikin syytä ottaa yhteyttä välittäjiin ja kysellä tarkemmin sen sijaan, että tilaavat puutteellisen tiedon perusteella. Usein välittäjät eivät aina osaa kertoa sarjoista muuta kuin sen mitä ovat listoissaan painaneet, jolloin on käännettävä muiden kanavien puoleen. Yksi vaihtoehto on vieraila sarjakuvia myyvissä liikkeissä ja käydä selailemassa ennakkoon sarjoja ennen kuin tilaa niitä. Internetin aikakaudella helpoin ja kattavin ratkaisu lienee kuitenkin Anime News Network -sivusto (www.animenewsnetwork.com), joka on yksi laajimmista ja luotettavimmista verkkolähteistä, ja samainen sivusto julkaisee myös omaa lehteään (Brenner 2007, 24; Galbraith 2009, 28). Sivusto tarjoaa arvioita sarjoista, editorialeja, foorumeita ja listauksia eri manga-sarjoista ja niiden tekijöistä muun muassa. Sivuston perusti Justin Sevakis vuonna 1998 ja monet manga-asiantuntijat suosittelevat sitä. Toinen hyvä sivusto on Baka Updates Manga (www.mangaupdates.com), joka on samankaltainen kuin Anime News Network.

Lavinin ohjeistusta ja Anime News Networkia tai Baka Updates Mangaa seuraamalla voidaan rakentaa kattava manga-kokoelma, josta seksuaalisältöistä mangaa ei ole jätetty pois. On syytä kysyä riittääkö seksuaalisältöiselle mangalle lukijoita ja sopiiko se yleensä kirjaston imagoon. Kun on päätetty ottaa tällaista materiaalia kokoelmaan, on sitä myös osattava käsitellä oikein. Omana aikanaan esimerkiksi Henry Millerin pornografiset teokset koettiin säädyttöminä ja mikäli niitä oli kirjastoon hankittu, niin osa kirjastonhoitajista katsoi parhaaksi olla antamatta niitä nuorille tai lapsille. Elokuvien kohdalla laki vaatii kirjastoja valvomaan, että alaikäiset eivät saa käsiinsä aikuisille tarkoitettua materiaalia. Näiden kahden toimintatavan väliltä voidaan etsiä kultaista keskitietä - sen sijaan, että kirjastonhoitajat omaehtoisesti päättävät mikä on suotavaa ja mikä ei, ei voi olla ratkaisu ja lakia tuskin kukaan haluaa. Kultainen keskitie löytyy kirjastojen omasta halusta ottaa selville mitä mikäkin manga edustaa ja tässä hyvänä apuna ovat pökkareiden omat ikäraajat, aihetta käsittelevät sivustot, lukijatoiveet ja kustantajilta saadut tiedot. Näitä hyväksikäyttämällä manga osataan valita kirjastokohtaisesti, suunnitella sen sijainti, niin että se päättyy oikeille lukijoille ja osataan tarjota oikeat tiedot niitä tarvitseville.

6.3 Sijainti

Tässä alaluvussa käsitellään mangan ja etenkin seksuaalisältöisen mangan ikärajoja tai -suosituksia suomenkielisessä ja englanninkielisessä mangassa. Tämän jälkeen käydään läpi mangan ja seksuaalisältöisen mangan hyllytystä esimerkkikirjastoissa.

6.3.1 Ikärajat tai -suositukset

Mangan suhteen Japanissa on erilainen näkemys väkivallasta ja muuten kyseenalaisesta sisällöstä kuin Yhdysvalloissa tai Suomessa. Japanissa on toki rajoituksia, mutta ne ovat joustavampia kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Yhdysvalloissa mangalle ei ole olemassa yhtenäistä ikärajajärjestelmää, kuten elokuvilla on MPAA (The Motion Picture Association of America) tai peleillä ESRB (The Entertainment Software Rating Board). Amerikkalaista sarjakuvaa valvoo The Comics Code Authority, mutta se on lähes tyystin menettänyt merkityksensä eikä sitä sovelleta mangaan. Manganjulkaisijat seuraavat omia säädöksiään, jotka saattavat olla yhdessä kirjakauppaketjujen tai muiden ostajien kanssa luotuja. Jotkut mangat myydään muoviin käärittynä ja niissä on varoitustarra. Vastaavasti Japanissa lähes kaikki mangat myydään muoviin käärittynä, mutta syy on eri - sillä pyritään estämään sarjakuvien lukeminen kaupoissa.

Suomessa ei ole totuttu siihen, että sarjakuville annetaan ikärajoja. Tämä saattaa johtua siitä, että monesti länsimaissa on tapana ajatella, että sarjakuvat ovat joko lapsille tai aikuisille suunnattuja ilman välimuotoja. Nykyinen ikäraja tai -suositusjärjestelmä on voimassa lähinnä mangassa, mutta se on viitteellinen eikä sen asettamisesta ole olemassa lakia tai sääntöjä. Ikärajat ovat useimmiten suosituksia, kuten ”ei suositella alle 12-vuotiaille” tai esimerkiksi ”13+”, eli manga on tarkoitettu yli 13-vuotiaille. Vuoteen 2011 mennessä manga-sarjoja on julkaistu Suomessa noin sata. Näissä sadassa erilaisia ikärajoja tai -suosituksia ovat iät 10, 12, 13, 14, 16 ja 18. Näiden lisäksi on joukko sarjoja, joissa ei ole ikärajoja tai -suosituksia. Rajojen tai suositusten puute johtuu yleensä siitä, että sarja on vanha eikä Dragon Ball -kohan siksi ehtinyt tuoda siihen niitä. Toinen syy on, että osa sarjoista sopii kaikenikäisille eikä ikärajaa siksi tarvita. Ilman ikärajaa tai -suositusta olevia sarjoja Suomessa on tällä hetkellä noin kuusitoista kappaletta. Suomessa yleisimmät ikärajat ovat 12 ja 13. Sarjoista ikäraja tai -suositusmerkinnällä 12 olevia pokkareita tai sarjoja on neljäkymmentäkaksi kappaletta ja ikäraja tai -suositusmerkinnällä 13 olevia on kaksikymmentäyksi kappaletta. Ikäraja tai -suosituksella 10 olevia on neljä kappaletta, ikäraja tai -suosituksella 14 olevia on viisi, ikäraja

tai -suosituksella 16 olevia on yhdeksän ja lisäksi yksi sarja, jossa ikäraja on 15 ja sen yhdessä pokkarissa 18 (Kupoli ry.)

Englanninkielisissä manga-pokkareissa ikäraja löytyy lähes poikkeuksetta. Monet kustantajat kirjaavat julkaisemiensa pokkareiden takakansiin suuntaa antavat ikärajat tai -suositukset. Yleinen käytäntö on, että ikärajat tai -suositukset on merkitty kirjaimin ja ne muodostavat yleensä neljä tai viisi luokkaa. Näiden lisäksi käytössä on Suomen kaltainen ikäraja tai -suositusjärjestelmä, jossa merkinnät on tehty numeroin eikä kirjaimin. Tällöin numeron tarkoitus on kertoa vähimmäisikärajasta tai -suosituksesta. Kirjainmerkinnöistä A-merkintä (All Ages) tarkoittaa, että kyseinen sarja sopi kaikenikäisille, T (Teen) yli 13-vuotiaille, OT (Older Teen) yli 16-vuotiaille ja M (Mature) aikuisille (Brenner 2007, 21). Näiden lisäksi muun muassa Digital Manga Publishing -kustantamon julkaisemissa sarjoissa on OT-merkinnän tilalla YA (Young Adults). Tarvittaessa käytetään myös ikärajaa tai -suositusta Y (Young), jolloin manga on tarkoitettu yli kymmenvuotiaille, ja se sijoittuu A:n ja T:n väliin (Brenner 2007, 21). Kirjainjärjestelmää käyttävät suurimmat manga-kustantajat, kuten Viz Media ja TokyoPOP ja vastaavasti numerojärjestelmää käyttää Del Rey. Pienemmistä kustantajista kirjainjärjestelmää taas käyttävät esimerkiksi Blu, CMX, Vertical sekä Go! Comi ja numerojärjestelmää ADV Manga, Dark Horse Manga, 801 Media, Kitty Media ja Doki Doki. Ennen kaikkea ikärajojen tai -suositusten päätarkoitus on kertoa jotakin mangan sisällöstä - siitä kenelle se on tarkoitettu ja millaista sisältöä siinä on.

Vaikka Suomessa painetaan ikärajoja tai -suoituksia manga-sarjakuviin yhä enemmän, niin niitä ei kuitenkaan ole kaikissa sarjoissa ja niiden keskinäinen vaihtelu on suurta. Aina niitä ei edes paineta, vaikka ne löytyisivät helposti englanninkielisestä painoksesta. Suomessa ilman ikärajaa tai -suositusta olevia manga-pokkareita tai sarjoja ei ole paljon. Ikärajat puuttuvat ainakin sellaisista sarjoista kuin Rumiko Takahashin *Inuyasha*, Hiro Mashiman *Rave*, *Fushigi Yuugi*, Konami Kanatan *Chi's Sweet Home*, Medetain *Hamsteripäiväkirjat* (Hamster nikki uriuriuribou!), *Hiroshiman poika*, Akira, Arina Tanemuran *Kamikaze Kaitou Jeanne* ja *Time Stranger Kyoko* (Jikuu ihoujin KYOKO), Sikun ja Akinsikun *Manga-raamattu* (Shin'yaku seisho), *Oh! My Goddess*, *Ranma ½*, Mia Ikumin *Tokyo Mew Mew* ja *Tokyo Mew Mew a la Mode*, Rei Hiroen *Black Lagoon* sekä animangat *Liikkuva linna* (Hauru no ugoku shiro) ja *Beyblade*.

Mainituista sarjoista Suomessa yhtiä ensimmäisiä manga-sarjoja ovat olleet juuri *Inuyasha*, *Fushigi Yuugi*, *Hiroshiman poika*, *Kamikaze Kaitou Jeanne*, *Time Stranger Kyoko*, *Ranma ½*, *Tokyo Mew Mew* ja *Tokyo Mew Mew a la Mode*. Näin ollen voidaan päätellä, että näissä sarjoissa ei tästä syystä

ole ikärajoja tai -suosituksia. Sisällöllisesti esimerkiksi *Kamikaze Kaitou Jeanne*, *Time Stranger Kyoko*, *Tokyo Mew Mew* ja *Tokyo Mew Mew a la Mode* ovat hyvin samantyyppisiä kuin Suomessa julkaistut muut tytöille suunnatut romanttiset sarjat, jolloin niiden ikäraja tai -suositus olisi todennäköisesti 10 tai 12, mikäli sellaista olisi. *Hiroshiman poikaa* ja *Akiraa* taas voidaan pitää selvästi aikuisille suunnattuina, joten ne tuskin edes saisivat ikärajaa, jos sellaista niille ajateltaisiin. *Manga-raamattu* taas on kuvitettu sarjakuva Raamatusta, joten siksi siinä ei ole ikärajaa. Sisältönsä puolesta *Chi's Sweet Home* ja *Hamsteripäiväkirjat* eivät vastaavasti sisällä mitään ikärajoittamisen tai -suositamisen arvoista, vaikka ne uusia sarjoja ovatkin. Molemmat sarjat sopivat kaikenikäisille. *Ranma ½* ja *Fushigi Yuugi* sen sijaan kaipaivat ikärajaa tai -suositusta, sillä molemmissa on seksuaalista sisältöä, vaikka sitä ei paljon ole - kumpikaan niistä ei kuitenkaan ole perheen nuorimmille suunnattu. *Rave* on samanhenkinen kuin *Naruto* ja tästä syystä siinä olisi hyvä olla merkintä 12. Osassa pidempiä sarjoja ikäraajat ovat saattaneet ilmestyä myöhemmin, kuten *Dragon Ball* -mangassa, mutta *Raven* suhteen näin ei ainakaan vielä ole. Sen sijaan osa uusista painoksista saattaa sisältää ikäraajat tai -suositukset, vaikka niitä ei alkuperäisissä ole. Näin on *Tokyo Mew Mew*n laita, jossa alkuperäiset vuoden 2006 painokset eivät sisällä ikärajoja tai -suosituksia, mutta vuoden 2008 uusintapainos sisältää.

Ikärajattomista tai -suosituksettomista sarjoista merkillisimmät ovat kuitenkin *Inuyasha* ja *Black Lagoon*. Edellisessä Egmontin sarjassa puolidemoni Inuyasha teurastaa toisia demoneita ja yrittää pelastaa maailmaansa joutumasta pahan valtaan. Joka puolella lojuu irtonaisia ja verisiä ruumiinjäseniä, jotka jatkavat tuhoaan jopa poisleikattuina. Vastaavasti jälkimmäisessä manga kertoo järjestäytyneestä rikollisuudesta ja väkivaltaiset kuolemat kuvataan näyttävästi. *Inuyashan* kohdalla ikärajan tai -suosituksen puute on lähinnä sen iän syytä - se on yksi Suomen ensimmäisistä manga-sarjoista. Sen sijaan *Black Lagoon* on suhteellisen uusi, vuodelta 2009. Muilla Punaisen jättiläisen sarjoilla on ikäraajat, joten miksi ei tällä? Kupoli ry:n sivuilla *Black Lagoonin* ikärajaksi tai -suositukseksi on merkitty 16, mutta ainakaan tätä ei ole painettu itse pukkareihin.

Ikärajojen tai -suositusten suhteen toisesta ääripäästä on Egmontin julkaisema Koota Hiranon *Hellsing*, joka kertoo vampyyri-Alucardista ja taistosta natseja vastaan. Sarja on hyvin väkivaltainen ja verinen. Monet sen pokkarit ovat suositukseltaan yli 15-vuotiaille suunnattuja, mutta seitsemäs osa on ”18+”. Tämä osa on yhtä verinen kuin muutkin eikä se sisällöllisesti poikkea muista osista. Onkin syytä pohtia onko ikärajan tai -suosituksen annossa tapahtunut virhe vai johtuuko poikkeama siitä, että englanninkielisessä versiossa useimmiten ikäraja on 18. Toinen erikoisuus on tytöille suunnatut romanttiset sarjat, joita suositellaan pääasiassa yli 13-vuotiaille.

Lähes kaikki tällaiset sarjat ovat ikärajoiltaan tai -suosituksiltaan samoja riippumatta sisällöstä sen tarkemmin. Niiden sisältö ei ole seksuaalista eikä näin korkealle ikäsuositukselle ole syytä - etenkin, jos se karkottaa potentiaaliset lukijat. Työille suunnattujen sarjojen tematiikka ei ole niin aikuismainen, että ne eivät olisi sopivaa luettavaa esimerkiksi 10–12-vuotiaille.

Mitä tulee ikärajoihin tai -suosituksiin, niin Metsossa niitä käytetään elokuvien ja konsolipelien kanssa ja kirjasto on sitoutunut niihin. Mangan ikärajoista tai -suosituksista on ollut puhetta, mutta rajoituksia niiden suhteen ei ole, kuten ei muunkaan sarjakuvan kanssa. Keskustelua ne ovat kyllä herättäneet ja tätäkin lähinnä harrastajien keskuudessa. Pokkareiden muuttuvat ikärajat tai -suositukset ovat kirjastoille haaste ja näin esimerkiksi *Faken* kohdalla, sillä vasta viimeinen seitsemäs osa on K-18. Kirjastojen näkökulmasta kun on haastavaa lähteä niin hienojakoiseen jaotteluun, että vain tiettyihin ikärajoituksiin suhtaudutaan sitovasti. Lisäksi osasyynä on se, että se ei palvelisi käyttäjiä kovinkaan hyvin.

On selvää, että tällaisen jaottelun seuraaminen voi olla kirjastoissa hankalaa, mutta toisaalta se kuitenkin tehdään elokuvien ja pelien kohdalla, joten miksi ei mangan? Ikärajat tai -suositukset opastavat kohdeyleisön suhteen, mutta samalla ne kertovat millaisia elementtejä pokkarit sisältävät. Osa K-18-mangasta kirjastoissa on selvästi pornografisia tai erittäin vahvasti eroottisia. Tämän takia tällaisen mangan sijainti ja kuka sitä saa lainata, pitää pohtia tarkkaan. Mikäli kirjastoissa olisi pornolehtiä, niin eikö sama velvollisuus koskisi tällaista materiaalia? Tehtäisiinkö eroa eroottisen Playboyn ja vahvasti pornografisen Jallun välillä? On ymmärrettävää, että ikärajojen tai -suositusten noudattamisen valvominen on hankalaa. Mikäli tällaista aineistoa tulee kirjastoihin enemmän, niin ennen pitkään ollaan tilanteessa, jossa ikärajat tai -suositukset tulevat hyvin aiheellisiksi ja niihin pitää löytää ratkaisu.

6.3.2 Hyllytys esimerkkikirjastoissa

Kirjastoissa ikärajat ovat hyviä viitteitä siitä kenelle manga on suunnattu ja mihin se pitäisi kirjastossa sijoittaa (Brenner 2007, 20). Useissa kirjastoissa lasten ja aikuisten sarjakuvat erotetaan sisällön perusteella omiin hyllyihinsä, jolloin jokainen voi päättää, kummasta hyllystä sarjakuvansa hakee. Manga on usein erotettu omaksi hyllykseen ja sen jako on samantapainen kuin muiden sarjakuvien kohdalla. Isoimmissa kirjastoissa, joissa mangaa on paljon, se on jaettu pääasiassa nuorten- ja aikuistenpuolelle. Pienemmissä kirjastoissa kaikki manga on samassa sille varatussa

hyllyssä. Esimerkiksi Metsossa manga-hyllyjä on kaksi, toinen nuorten- ja toinen aikuistenpuolella. Nokialla hyllyjä on myös kaksi, kun taas Sampolassa niitä on vain yksi. Sähköpostikeskustelun mukaan Metsossa sarjakuvavalinta tehdään yhdessä lasten- ja nuortenosaston kanssa ja jo ennakolta pyritään pohtimaan minne manga olisi hyvä sijoittaa, jotta lukijat löytävät sen parhaiten. Näin Metsolla pyritään välttämään, että mangaa ei turhaan löydy monelta osastolta. Siirtoja voidaan tehdä myös myöhemmin, jos koetaan, että se kiertäisi paremmin toisaalla ja tämä on siirtojen yleisin syy. Nokialla käytyjen keskustelujen perusteella jako tehdään pääasiassa usein tematiikan, tyylin ja juonen mukaan. Aikuisten hyllyyn laitetaan sarjakuvat, joista lasten ei ajatella olevan kiinnostuneita tai niiden maailma on lapsille liian vaikea ymmärtää. Mikäli mangassa on jotakin, joka ei sovi lapsille, niin se menee aikuistenosastolle, mutta muuten se jää nuortenpuolelle.

Kirjastoissa mangan sijainnilla on valtava merkitys siinä kuka mangaa lukee. Mikäli manga on jaettu nuorten- ja aikuistenhyllyihin, niin etenkin aikuiset eivät välttämättä käy tarkistamassa nuortenhyllyä, koska he saattavat ajatella, että siellä oleva manga on liian lapsellista. Vastaavasti nuoret eivät välttämättä käy katsomassa aikuistenhyllyä, koska ajattelevat, että siellä ei ole mitään heille. Harmillista tämä on etenkin silloin, kun väärät sarjat päätyvät väärään hyllyyn ja jäävät lainaamattomina sinne. Näin ollen Metson tapa siirtää sarjoja hyllyyn, josta ne kiertävät paremmin, on hyvä idea ja takaa mangan löytyvyyden paremmin. Tampereen pääkirjasto Metsossa manga-hyllyt löytyvät niin nuorten- kuin aikuistenpuolilta. Vaikka Metsosta kerrottiin, että pyritään siihen, että pökkareita ja sarjoja ei ole monessa paikassa, niin näin ei aina ole. Metsossa ongelma on se, että pökkareita tilataan kappalemäärinä monta ja usein puolet laitetaan nuorten- ja puolet aikuistenhyllyyn. Näin ollen nuortenpuolelta ja aikuistenpuolelta löytyy muun muassa Tsugumi Ohban ja Takeshi Obatan *Death Note* sekä *Nana*. *Death Note* on hyvin väkivaltainen tarina Light-nimisestä pojasta, joka saa käsiinsä kuoleman vihon, jonne kirjoittamalla hän pystyy tappamaan. Manga on ennen kaikkea tarina absoluuttisesta vallasta, joka korruptoi. *Nana* vastaavasti kertoo kahdesta Nana-nimisestä tytöstä ja heidän elämästään. Se on todenmakuinen kuvaus, johon mahtuu seksiä, vahinkoraskauksia ja elämän ylä- ja alamäkiä realistisesti kuvattuna. Kumpikaan näistä sarjoista ei kuulu nuortenpuolelle, vaikka niiden ikäraajat ovat 14 ja 12.

Vastaavasti aikuistenpuolella on sarjoja, jotka ovat enemmän nuorille suunnattuja. Nokian pääkirjastossa sarjat olivat sekaisin ennen kuin työharjoittelussa muutin järjestyksen. Nuortenpuolella oli muun muassa Hideaki Annon ja Yoshiyuki Sadamoton *Neon Genesis Evangelion*, joka on liian monimutkainen sci-fi-filosofointi nuorille eikä sitä nuortenpuolelta lainattukaan. Kun manga siirtyi aikuistenpuolelle, niin mangan lainauskerrat nousivat.

Aikuistenpuolella taas oli nuorille tytöille suunnatut *Tokyo Mew Mew* ja Natsuki Takayan *Fruits Basket*, jotka molemmat siirsin nuortenpuolelle ja lainauskerrat kasvoivat selvästi.

Koska pokkareissa on lähes poikkeuksetta ikäraajat tai -suositukset, niin niitä olisi hyvä seurata hyllyttämisessä. Mikäli ikäraja tai -suositus tuntuu erikoiselta mangassa, niin parhaiten sisällöstä pääsee selville, jos selaa pokkareita, seuraa kielenkäyttöä tai kuvitusta ja tarkistaa minne se muissa kirjastoissa on laitettu. Toinen apukeino hyllyttämisessä on kannen värimaailma ja genre. Pääasiassa kirkasväriset ja ”söpöt” kannet kuuluvat nuortenpuolelle samoin kuin usein romantiikan genre. Tytöille suunnatut mangat ovat kansiltaan usein pehmeän värisiä, kauniita ja lämminhenkisiä. Esimerkiksi *Tokyo Mew Mew* kannet ovat pinkkejä, oransseja ja muita kirkkaita värejä samoin kuin *Fruits Basketissa*. *Nanassa* kannet ovat taas tummanpuhuvat ja aikuismaiset, joten siitä voidaan päätellä, että mangan paikka on enemmän aikuistenpuolella. Myös takatekstin lukemalla pokkarista voi saada tarpeeksi hyvän kuvan, jotta voi päätellä sopisiko se paremmin nuorten- vai aikuistenhyllyyn. *Death Noten* takateksteissä puhutaan usein kuolemasta ja murhista, joten näistä voi päätellä sarjan sopivan paremmin aikuistenpuolelle.

Kun oikea hyllypaikka löytyy, on tärkeää, että koko sarja viedään samaan paikkaan, eikä niin, että sitä löytyy sieltä täältä. Mikäli sarjojen jakaminen nuorten- ja aikuistenpuolille tuntuu ylivoimaiselta, niin kirjaston lienee parasta pohtia yhtä hyllyä kahden sijasta. Esimerkiksi Sampolan kirjastossa hyllyjä on yksi, johon on jaettu mangat alkamaan erikohdista kielestä riippuen. Hyllyn toisella puolella on suomenkieliset mangat ja niiden perässä on englanninkieliset. Hyllyttämällä mangat oikein lukijat löytävät ne paremmin ja samalla kirjasto voi kehittää linjan, jota se voi puolustaa, mikäli nuori lukisikin mangaa aikuisten hyllystä ja siitä tulisi valituksia. On mahdoton valvoa lukeeko nuori aikuisille suunnattua mangaa, mutta ainakin kirjasto on tehnyt moraalisen päätöksen sijoittamalla sarjan sinne minne se kuuluu ja suorittanut siis yhteiskunnallisen tehtävänsä oikein.

Eritoten sijainnilla on suuri merkitys silloin, kun puhutaan seksuaalisältöisestä mangasta. Seksuaalisältöisyys on asia, jonka jokainen lukija määrittää itselleen sekä suhteensa siihen mitä pystyy lukemaan ja mitä ei. Vahvasti seksuaalisältöiset sarjat on yleensä kirjastoissa osattu sijoittaa aikuistenosastolle, kuten *Fake* ja eritoten sen viimeinen osa. Näin on myös HelMet:stä löytyvien K-18-merkittyjen manga-pokkareiden ja sarjojen laita. Sen sijaan vähemmän seksuaalisältöiset sarjat tuottavat hankaluuksia - laittaako ne nuorten- vai aikuistenpuolelle ja kuinka seksuaalisältöisiä ne oikeastaan edes ovat? PIKI:stä löytyy kaksikymmentä

seksuaalisältöistä manga-tarinaa. Tarinoiden yhteenlaskettu tietuemäärä on 216 osaa mangaa. Seksuaalisältöisiä manguja ovat *Ghost!*, *Eerie Queerie!*, *Gravitation*, *Nana*, *Les Bijoux*, *Princess Princess*, *Fushigi Yuugi*, *Ranma ½*, *Maison Ikkoku*, *Fake*, *Love Hina*, *Tokyo Babylon*, *Battle Royale*, *Deus Vitae*, *Negima!*, *GetBackers*, *Gunsmith Cats*, *GTO*, *The Return of Lum* ja *Dragon Ball*. Kaikki mainitut paitsi *GetBackers*, *Gunsmith Cats*, *GTO* ja *The Return of Lum* löytyvät joko Metsosta, Sampolasta, Nokialta tai osasta näitä.

Sijainti	Nuoret (kpl)	Aikuiset (kpl)	Yhteensä (kpl)
Metso	5	12	17
Sampola	9	-	9
Nokia	4	6	10
Yhteensä (kpl)	18	18	

Taulukko 2. Seksuaalisältöinen manga Metsossa, Sampolassa ja Nokialla

Taulukossa 2 listataan kuinka monta seksuaalisältöistä manga-tarinaa sijaitsee Metsossa, Sampolassa ja Nokialla niin nuorten- kuin aikuistenpuolella. Osa sarjoista sijaitsee molemmissa hyllyissä ja osa on toisessa kirjastossa nuorten- ja toisessa aikuistenpuolella. Taulukosta näkyy, että seksuaalisältöistä mangaa löytyy yhtä paljon niin nuorten- kuin aikuistenpuolelta yhteenlaskettuna.

Metsossa *Ghost!* löytyy nuortenpuolelta, mutta samainen englanninkielinen versio *Eerie Queerie!* löytyy Metsosta aikuistenpuolelta ja Sampolasta nuortenpuolelta. Myös Sampolasta ja Nokialta *Ghost!* löytyy nuortenpuolelta. *Gravitationissa* on homoseksuaalisuutta ja seksiä, joskin ei graafista, ja se löytyy Metsosta aikuistenpuolelta kuten Nokialtakin. *Nana* on Metsossa nuorten- ja aikuistenpuolella, Sampolassa nuorten- ja Nokialla taas aikuistenpuolella. *Les Bijoux* on Metsossa ja Nokialla aikuistenpuolella ja Sampolassa nuortenpuolella. *Princess Princess* löytyy kaikkialta nuortenpuolelta. *Fushigi Yuugi* on Metsossa aikuistenpuolella, kun se on Nokialla ja Sampolassa nuortenpuolella. *Ranma ½* on Metsossa sekä nuorten- että aikuistenpuolella. Nokialla ja Sampolassa samainen manga on taas vain nuortenpuolella. *Maison Ikkoku* on Metsossa aikuistenpuolella ja Sampolassa nuortenpuolella. *Fake* löytyy Metsosta aikuistenpuolelta samoin kuin *Love Hina* ja *Tokyo Babylon*. Myös Nokialla *Love Hina* on aikuistenpuolella. *Dragon Ball* on vastaavasti Metsossa nuorten- ja aikuistenpuolella ja Nokialla ja Sampolassa taas nuortenpuolella. Näiden lisäksi *Negima!* on Metsossa aikuistenpuolella.

Käytäntöjä näyttää olevan monia. On vaikea ehdottaa suosituksia siitä kuinka nämä sarjat olisi sijoitettava, koska se on kirjastokohtaista. Tärkeää olisi tunnistaa ensin seksuaalisältöiset sarjat, selata niitä ja sen jälkeen tehdä päätös kummalle puolelle manga sopii paremmin. Selaaminen

monen mangan kohdalla paljastaa asioita, joita ei muuten saisi selville ja näin päätös on helpompi tehdä. Kuten Metsolta kerrottiin, voidaan muutoksia tehdä myöhemmin ja se on yksi ratkaisu tällaisen materiaalin hyllyttämiseen. Sen sijaan, että päätös tehtäisiin yksin kierron parantamiseksi, ei ole kestävä - ennemmin se pitäisi tehdä sarjan sopivuuden näkökulmasta.

Etupäässä kirjasto tekee valinnan siitä mitä se tarjoaa asiakkailleen, mutta loppuvalinta jää aina asiakkaan harteille. On hyvä tiedostaa, että ikäraajat tai -suositukset eivät ole taivaasta saneltuja ja ne saattavat muuttua sarjan kuluessa, kuten *Faken* ja *Hellsingin* kohdalla. Yhtäältä asiakkaat saattavat itse huomauttaa, että pokkarit tai sarjat eivät sovi siihen ja siihen hyllyyn. Näin ollen hyvä neuvo on siirtää manga-sarja pois nuorten puolelta mikäli ikäraajat muuttuvat tai jos sarjan sisällöstä tulee valituksia (Brenner 2007, 91). Yhtäällä vaihdon voi tehdä kierron parantamiseksi, mikäli sarja sopii niin nuorten- kuin aikuistenpuolelle. Mikäli kirjastossa taas ei ole eroteltu nuorille ja aikuisille suunnattua mangaa, niin on hyvä etukäteen tarkistaa sarjan tiedot tai kysellä asiasta tietäviltä kenelle sarja on suunnattu ja mitä se sisältää. Arvostelijat eivät tilanpuutteen takia voi aina varoittaa seksuaalisältöisyydestä ja siksi on tärkeää, että kirjastonhoitajat lukevat joko sarjan itse ensin tai pyrkivät ottamaan siitä selvän jollakin muulla tavalla. Kyse on myös vastuusta - jos kirjastoihin otetaan seksuaalisältöistä mangaa ja etenkin ikäsuosituksiltaan korkeaa sellaista, niin kirjastojen on kehitettävä keinot puolustaa tällaista materiaalia. Samalla on syytä suhteuttaa materiaali vastaavaan sellaiseen esimerkiksi pelien, kirjojen ja elokuvien kohdalla, jotta kuvamateriaali osataan asettaa perspektiiviin (Brenner 2007, 92, 104 - 105.)

6.4 Luettelointi

Tässä alaluvussa käsitellään mangan ja etenkin seksuaalisältöisen mangan luettelointia sekä asiasanoitusta kirjastoissa.

6.4.1 Luettelointitiedot

Luetteloinnilla tarkoitetaan dokumenttien perusrekisteröintiä sekä bibliografista perustallennusta. Siinä keskitytään dokumenttien identifiointiin ja kuvailuun ennalta määriteltyjen ulkoisten peruspiirteiden mukaan, kuten tekijä tai nimeke. Luetteloinnin avulla laaditaan näihin tietoihin perustuvia tarpeellisia hakuelementtejä. Luetteloinnin ensisijainen tehtävä on palvella hakua, jonka

tavoite on löytää jokin dokumentti tai teos tai ulkoisten piirteiden suhteen tietynlaisia teoksia. Sen ongelmiksi muodostuvat kuitenkin dokumenttien kuvaaminen mahdollisen käyttökelpoisella tavalla ja samalla yhdenmukaisesti. Idea on, että samoilla dokumenteilla kuuluisi olla aina samanlainen kuvaus. Aina näin ei kuitenkaan ole ja syitä siihen on monia. Yksi tärkeimmistä syistä on, että julkaisut saattavat olla muodoltaan hyvin erilaisia ja luetteloinnin kannalta tärkeät tiedot saattavat olla esitetty eri tavoin ja kaikkea ei edes välttämättä löydy. Ratkaisuksi tähän on tarjottu erilaisia standardeja, kuten luettelointisäännöt ja luettelointiformaatti, joilla pyritään määrittämään mitä dokumenteista kuuluu poimia (Suominen ja muut 2009, 18, 67.)

Manga-ilmiön uutuus ilmenee kirjastoissa manga-sarjakuvien sekaisena luettelointina ja asiasanoittamisena. Kyseessä saattaa olla vähäinen tietämys aiheesta, sillä monet kirjastonhoitajat eivät ole ehtineet tutustua mangaan ja nimekkeiden määrän kasvaessa vauhdilla se on lisäksi hankalaa (Exner 2007, 13). Kirjastonhoitajien ei tarvitse olla kiinnostuneita mangasta, mutta olisi tärkeätä luoda selkeät säännöt, jotta manga-sarjojen hankintaan, luettelointiin ja asiasanoitukseen tulisi yhtenäisyyttä. Etenkin tämä koskee seksuaalisisältöistä mangaa, koska se ei ole kaikille sopivaa ja lukijalle pitää tarjota mahdollisuus etukäteen tietää mitä tämä on lainaamassa.

Bibliografisen kuvailun tarkoitus on luoda dokumentista kuvaus niin, että sama dokumentti saa aina samanlaisen kuvauksen riippumatta siitä kuka sen kuvailee tai milloin. Kuvailun tehtävä on tiedottava; sen tulee palvella dokumentin identifiointia sekä mahdollistaa käännöksen tai laitoksen valinnan, jos dokumentista sellaisia on tarjolla. Kuvailussa pyritään olemaan uskollisia dokumentille eli tiedot pyritään ottamaan sellaisenaan kuvailtavasta dokumentista. Kun taas puhutaan hakutiedoista, niin niiden tulee olla aina samassa muodossa riippumatta siitä miten ne on dokumentissa esitetty. Hakuelementtien muotoon vaikuttavat esimerkiksi kielet, eri kirjoitusjärjestelmät sekä translitterointi. Hakutietojen määrittäminen on kuitenkin ongelmallista, sillä ne saattavat näyttäytyä eri tavoin eri dokumenteissa. Jopa dokumentin nimeke voi olla vaihtelevissa muodoissa ja tällöin on tarve standardisointiin (Suominen ja muut 2009, 69.)

6.4.2 Luettelointitiedot PIKI:ssä ja HelMet:ssä

Nimeketiedot sekä vastuullisuusmerkinnät ovat keskeisiä luuteloitavan kohteen elementtejä. Joskus nimeketietojen löytäminen saattaa olla hankalaa ja ongelmia tuottavat etenkin päänimekkeen tunnistaminen ja sen esittäminen kuvailussa (Suominen ja muut 2009, 80 - 81.) Yleensä teoksen

päänimekkeen valinta ei tuota ongelmia, mutta mangan kohdalla näin ei aina ole. PIKI:ssä osa mangasta luetteloidaan alanimekkeellä ja osa päänimikkeellä. Kun PIKI:ssä käy läpi manga-tietueiden listaa vanhimmista pokkareista alkaen voi huomata, että suurin osa alkupään nimikkeistä on luetteloitu juuri alanimekkeellä. Esimerkiksi Eiichiro Odan vuonna 2005 Suomessa alkanut *One Piece* -sarja on luetteloitu kulloisenkin pokkarin pokkarikohtaisella nimellä, kuten osa 8, joka PIKI:stä löytyy nimellä ”Mähän en kuole”. Samaa luettelointitapaa on jatkettu kaikkien pokkareiden kohdalla. Samalla tavalla on luetteloitu vuonna 2003 Suomessa ensimmäisenä mangana julkaistu Akira Toriyaman *Dragon Ball*. Englanninkielisistä Nobuhiro Watsukin *Rurouni Kenshin* (Rurouni Kenshin, Meiji Kenkaku Romantan), Hiroaki Samuran *Blade of the Immortal* (Mugen no Juunin) ja Kosuke Fujishiman *Oh! My Goddess* (Aa Megami-sama) on myös luetteloitu alanimekkeellä.

Toisinaan nimikkeet saattavat olla esitetty niin, että on vaikea yksiselitteisesti päättää, mikä on päänimike (Suominen ja muut 2009, 81). Apukeinoksi on annettu ohjeistuksissa, että päänimikkeeksi valitaan se nimike, joka on typografisesti korostettu tai nimiösivun perusteella se voidaan lukea päänimikkeeksi (Suominen ja muut 2009, 81). *One Piecen* ja *Dragon Ballin* kohdalla itse ”One Piece” ja ”Dragon Ball” on epäselvästi kirjoitettu ja mikäli sarja ei ole tuttu, niin fontista voi olla vaikea saada selvää. Sen sijaan *Rurouni Kenshinin*, *Blade of the Immortalin* ja *Oh! My Goddessin* nimi on korostettu selvästi eikä fontti ole epäselvä. Pokkareissa on eroteltu sarjan nimi ja pokkarikohtainen nimi siten, että nimi tulee ensin isommalla fontilla ja pokkarikohtainen nimi alempana ja pienemmällä. Päänimekkeen tunnistamiseen saattaa vaikuttaa myös se, että mangan nimiösivu löytyy länsimaisin silmin kirjan takasivulta, joskus vaihtelevasti etusivulta, ja välillä sivuja pitää erikseen selata, ennen kuin nimiösivun tiedot löytyvät. Mikäli manga ei ole kovin tuttua, on helppo tukeutua pelkästään etu- ja takakannen tietoihin, jotka eivät useinkaan ole riittäviä. Yllämainittuja sarjoja yhdistää se, että ne ovat ensimmäisiä kirjastoihin hankittuja manga-sarjoja. Näin ollen sarjatiedot löytyvät vasta teostietojen kohdasta ”Sarja”. Kirjastoihin tullessaan manga on ollut vieras formaatti, joka on poikennut muista sarjakuvista. Niitä on alettu luetteloida, kuten mitä tahansa sarjaa ja vasta myöhemmin on huomattu, että sarja on mangan kohdalla ensisijainen tieto. Sarja ei vain sido manga-pokkareita yhteen, vaan sarja muodostaa kokonaisen tarinan. HelMet:ssä vain kolme sarjaa on luetteloitu alanimekkeellä. Nämä kolme ovat Masakazu Katsuran *Video Girl Ai*, Yuzo Takadan *3x3 Eyes* (Sazan Eyes) ja Keiko Okamoton *Corrector Yui*.

Yksi silmiinpistävä huomio PIKI:ssä on manga-pokkareiden numerointi. Mangaa ei kuulu luetteloida monografiaksi vaan sarjaksi (Brenner 2007, 20). Sarjajulkaisuiksi kutsutaan sellaisia

julkaisuja, joilla on omien päänimekkeiden lisäksi koko ryhmälle kuuluva kokoomanimeke. Tämä kokoomanimeke on sarjan päänimeke (Suominen ja muut 2009, 89.) Manga-pokkarit ovat kausijulkaisuja eivätkä yksittäisiä kirjoja, joskin seksuaaliseltäiset mangat tekevät tässä osaltaan poikkeuksen. Suurin osa mangasta on pidempiä sarjoja, mutta osa yksittäispokkareita tai parin pokkarin pituisia. Vaikka manga olisi pituudeltaan vain yhden pokkarin, niin jotkut niistä omaavat paralleelijulkaisuja tai niiden hahmot jatkavat jossakin toisessa osassa. Näin on usein esimerkiksi Miyamoto Kanon ja Yugi Yamadan poikarakkaustarinoissa. Sarjat pitäisi siis luetteloida yhtenä sarjana sen sijaan, että jokainen pokkari luetteloidaisiin erikseen monografiana (Brenner 2007, 20). Raja sarjojen ja moniosaisten teosten välillä on kuitenkin häilyvä. Kausijulkaisuiksi luetaan periaatteessa päättymättömät, jatkuvasti toisiaan seuraavina osina säännöllisin tai epäsäännöllisin väliajoin ilmestyvät julkaisut (Suominen ja muut 2009, 89.). Nämä kriteerit täyttyvät, joten manga voidaan luetteloida kausijulkaisuksi, vaikka se päättyvät onkin. Sarjajulkaisuksi luetteloimalla on helpompi paikallistaa yksittäiset osat ja samalla voidaan estää pienet erot yksittäisten osien luetteloinnissa, jotka johtavat siihen, että kirjastonhoitajat tai asiakkaat eivät välttämättä löydä haluamaansa osaa (Brenner 2007, 20.)

PIKI:ssä kaikkien manga-pokkareiden numerot eivät välttämättä näy ennen kuin hakija avaa tietueen tarkemmat tiedot. HelMet:ssä numerointi on tehty paremmin, sillä jokaisen pokkarin kohdalta voidaan löytää pokkarikohtainen numero jo tietuelistassa. Tämä on tärkeää, sillä lukijat eivät aina muista pokkarikohtaista nimikettä tai edes pokkarin numeroa, jolloin tiedonhakua auttaa huomattavasti se, jos sarjan nimi, pokkarikohtainen nimi, numero ja tekijä ilmenevät jo lyhyemmästä viitteestä tietuelistassa. Vaikka päällisin puolin HelMet:ssä lyhyet viitteet on tehty paremmin, niin molemmissa verkkokirjastoissa ilmenee kuitenkin numeroinnin vaihtelevuutta. Pokkarikohtaiset numerot saatetaan merkitä pelkkinä numeroina, niissä voi olla volyymimerkintä, kuten ”Vol 1” tai numero on kirjoitettu englanniksi kirjaimin.

Vastuullisuusmerkinnät vaihtelevat kirjastoittain. Periaatteessa vastuullisuusmerkintä voidaan tehdä mistä tahansa henkilöstä tai yhteisöstä, joka on osallistunut julkaisun tekoprosessiin (Suominen ja muut 2009, 84). Monografioista tekijätiedot löytyvät pääasiassa nimiösivulta ja esimerkiksi kääntäjän tiedot usein nimiösivun kääntöpuolelta. Vastuullisuusmerkintä jäljennetään sellaisenaan kuvailutietoihin, jotta dokumentti voidaan identifioida mahdollisimman tarkasti (Suominen ja muut 2009, 84 - 85.) Mangan luetteloinnissa vastuullisuusmerkinnöissä on vaihtelevia käytäntöjä sen suhteen, jos tekijöitä on kaksi. Pääasiassa mangalla vain yksi tekijä, sillä mangaa pidetään ”yhden miehen (tai yhden naisen) maailmankaikkeutena” eikä tällainen yhteistyö ole kovin yleistä (Gravett

2005, 16). Vaikka tekijöitä olisi yksi, niin monesti häntä auttaa joukko nimettömiä avustajia, jotka piirtävät taustoja tai varjostavat rasteri-tekniikalla. Tämä nimettömyys johtuu siitä, että mangaa hallitsee yhä perinne, jonka mukaan vain mangaka eli piirtäjä saa nimensä näkyviin (Gravett 2005, 17). Silloin tällöin päätekijöitä on kuitenkin kaksi, jolloin toinen on yleensä piirtäjä ja toinen käsikirjoittaja. Kahden tekijän yhteistyötä tapaa eritoten poikarakkaus- ja tyttöarakkaus-mangan puolella, jossa manga-sarjakuvat saattavat perustua kevyisiin novelleihin. Kummasta siis on syytä tehdä päätekijä, piirtäjästä vai käsikirjoittajasta? Usein päätekijäksi on luetteloitu käsikirjoittaja, mutta mangan ollessa kyseessä piirtäjällä on yhtä tärkeä asema.

Oman ongelmansa tekijätietoihin tuovat vierasperäiset nimet ja henkilönnimien rakenne. Henkilönnimi on vahvasti sidoksissa eri kulttuuripiirien ja kielen ilmiöihin (Suominen ja muut 2009, 116). Nimien luetteloinnissa hankaluuden aiheuttavat nimikulttuurit ja niiden vaihtelevuus eri aikoina unohtamatta mahdollista translitterointia. Henkilönnimistä on käytössä erikielisiä muotoja, joskin niitä pyritään käyttämään kaikkialla samassa alkuperäisessä kielimuodossa (Suominen ja muut 2009, 116 - 117, 123.) Nimien moninaisuus näkyy mangassa muun muassa eri tavoissa ilmaista pitkää vokaalia ja tästä syystä nimien ulkoasu voi vaihdella parilla kirjaimella. Japaninkielisissä nimissä ongelmia tuottaa etu- ja sukunimien erottelemisen vaikeus. Aina ei voi olla varma onko jokin nimi etu- vai sukunimi ja merkinnät vaihtelevat kustantajien mukaan. Paras keino nimiasun tarkistukseen on internet tai valita asu, jota käytetään useimmiten.

Puhuttaessa etenkin seksuaalisältöisestä mangasta on luetteloinnin huomautusalueella suuri merkitys. Huomautusalueella voi tuoda esille sellaisia tietoja luuteloitavasta kohteesta, joita ei voida ilmaista muilla kuvailun alueilla (Suominen ja muut 2009, 89). Yksi tällaisista on esimerkiksi huomautus käyttörajoituksista tai ohjeista. Usein manga-pokkareiden luettelointitiedoissa ilmenee ohjeistus lukusuunnasta. Huomautuskenttään saatetaan esimerkiksi lisätä ohje, että manga etenee takakannesta etukanteen ja oikealta vasemmalle. Tämän lisäksi osaan seksuaalisältöistä mangaa on laitettu ikäraja tai -suositushuomio. Muita ikämerkintöjä niissä on vähemmän ja vaihtelevasti riippuen luuteloijasta. Huomio on yleensä kirjoitettu englanniksi, kuten HelMet:ssä *Little Butterfly* -mangassa ”for mature audiences”. Huomautus on lähes poikkeuksetta englanniksi, jolloin se ei välttämättä avaudu kaikille ja sanamuoto antaa ymmärtää, että kyseessä on lähinnä kehoitus kohderyhmästä. Sen sijaan PIKI:ssä ja HelMet:ssä *Fake*-mangan osalle seitsemän ei kummassakaan ole huomautusta, vaikka tämän osan ikäraja tai -suositus on muista osista poikkeavasti 18. Jos lukija ajattelee lainanneensa salapoliisi-mangan, niin seitsemännen osan homoeroottinen seksi saattanee olla yllätys. Koska manga tänä päivänä lähes poikkeuksetta on peilaamatonta eli luetaan

japanilaisittain takakannesta etukanteen, olisi järkevää, että huomautusalue jätettäisiin yksinomaan ikärajaa tai -suositusta varten ja nämäkin merkittäisiin suomeksi.

	PIKI	HelMet	Yhteensä (kpl)
Luettelointi	20	76	76
Ikäraja tai -suositus	-	34	34

Taulukko 3. Seksuaalisisältöisen mangan ikäraajat tai -suositukset PIKI:ssä ja HelMet:ssä

Taulukosta 3 näkyy, että PIKI:ssä huomautusaluetta ei käytetä ikärajojen tai -suositusten ilmaisemiseen. Näin ollen PIKI:ssä kahdessakymmenessä seksuaalisisältöisessä manga-kokonaisuudessa ei ole ikärajoja tai -suosituksia huomautusalueella lainkaan, kun taas HelMet:ssä seitsemästäkymmenestäkuudesta manga-kokonaisuudesta se on noin puolessa, kolmessakymmenessäneljässä. Taulukossa ikärajan tai -suosituksen omaavaksi tarinaksi on riittänyt, mikäli edes yhdessä sen pokkareita on ikäraja tai -suositus. Mangana eli tarinoiden yhteenlaskettu määrä on taulukossa poiketen seitsemänkymmentäkuusi eikä yhdeksänkymmentäkuusi, koska PIKI:stä löytyvät tarinat ovat myös HelMet:ssä. Näin ollen PIKI:n kaksikymmentä mangaa sisältyy jo HelMet:in seitsemäänkymmenneen kuuteen mangaan.

6.4.3 Asiasanoitus

Manga on fiktiivistä kirjallisuutta ja siksi se kuuluu asiasanoituksen puitteissa osaksi Kaunokkia. Kaunokki on kaunokirjallisuuden asiasanasto. Jarmo Saarti (1999, 15) esittää kirjassaan ”Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun aspektit: kirjastoammattilaisten ja kirjastonkäyttäjien tekemien romaanien tiivistelmien ja asiasanoitusten yhdenmukaisuus” kaunokirjallisuuden indeksoinnin olevan kertomakirjallisuuden kuvailua asiasanoitin. Asiasanoituksen tarkoitus on helpottaa tiedonhakua ja luoda eräänlainen tiivistelmä teoksesta eli kuvailla sen sisältöä osuvasti muutamalla asianmukaisella termillä. Dokumentin sisältöä kuvataan antamalla sille asiasanoja eli termejä, joilla vastaavasti kuvataan tiettyä käsitettä (Vakkari 2003, 22). Sisällönkuvailussa tarkkuudella on tärkeä sija siinä, kuinka eriytynyttä tietoa aiheesta löytyy (Vakkari 2003, 22). Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tarkoitus on toimia lukijaa ohjaavana esittämällä muun muassa samaan lajiin kuuluvat teokset tai osoittamalla teosten paikan kirjallisuuden kentässä. Genre muodostaa teoksen viitekehyksen ja siten määrittelee teoksen sisältöä kuvaavia termejä. Genre voi toimia sisällönkuvailun loogisessa rakentamisessa ja avata teoksen maailmaa (Saarti 1999, 64, 67 - 68.)

Asiasanoitus ei koske ainoastaan kaunokirjallisuutta, sillä kaunokirjallisuuden asiasanoitus on vain osa Yleistä suomalaista asiasanastoa (YSA). Kaunokirjallisuuden asiasanaston lisäksi on olemassa oma asiasanastonsa musiikille. Kaunokki on yksikielinen kaunokirjallisuuden indeksointiin tarkoitettu erikoissanasto, joka sisältää alanmukaisen ja aakkosellisen osan. Sanasto sisältää aikuisten-, lasten- ja nuorten kertomakirjallisuuteen tarkoitettuja asiasanoja sekä jonkin verran näytelmäkirjallisuutta ja runoutta koskevia termejä. Kaunokissa asiasanat ovat substantiiveja, joiden muodosta ja käyttöyhteyksistä on annettu tarkat ohjeet. Alanmukainen osa muodostaa Kaunokin pääosan ja se on jaettu kuuteen ryhmään: genret selityksineen, aiheet/motiivit/teemat, toimijat, tapahtumapaikka eli miljö, tapahtuma-aika ja muut tekniset tai vastaavat seikat. Idea Kaunokista sai alkunsa 1990-luvulla, kun todettiin, että YSA ei riitä kaunokirjallisuuden indeksointiin, vaan sille tarvittiin oma erikoistunut sanastonsa (Saarti 1996, 6 - 9.) YSA toimi pohjana uudelle asiasanastolle ja tarkoitus oli tehdä Kaunokista YSA:n erikoissanasto.

Kaunokirjallisuuden asiasanoittamisessa on ongelmia, joita on pyritty ratkaisemaan erilaisin tavoin. Yksi ongelmista on, että kaunokirjallinen teksti ei itsessään sisällä sitä tulkintaa, joka siihen liitetään asiasanoitettaessa teosta (Saarti 1999, 70). Kyseessä on ”aboutness”-käsite: se, miten sisällönkuvailijat päättävät mikä on dokumentin sisältö, eli mistä dokumentti kertoo ja vastaako se tulkinta lukijan/asiakkaan näkemystä samasta aiheesta (Saarti 1999, 66 - 67). Yleensä kaunokirjallisuuden luokituksessa on korostettu teoksen muotoa, julkaisuajankohtaa ja -maata sekä joitakin spesifejä sisällöllisiä seikkoja. Näillä seikoilla on eniten merkitystä, sillä ne ovat yksiselitteisiä. Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuun kuuluu yleisluokitukset ja erikoisluokitukset. Nämä saattavat kuitenkin olla ajoittain päällekkäisiä, mikä aiheuttaa lisäongelmia. Yleisluokituksiin kuuluu kirjallinen muoto ja kieli ja erikoisluokituksiin teosten varsinainen sisältö.

Tärkeällä sijalla on asiasanaston rakenne, jonka mukaan asiasanasto ja sen sisältämät termit kootaan ja järjestetään. Niiden lisäksi on tärkeä huomioida sanaston tasot ja hierarkia (Saarti 1999, 72, 83, 85.) Sanojen sopivalla kuvaavuudella ja tarkkuuden tasolla on huomattava merkitys määritettäessä sitä millainen kyky asiasanalla on vastata tekstin sisältöä (Virtasalo 1985, 15). Kaunokirjallisuus on monitulkintaista ja siksi asiasanoittamisen yhdenmukaisuudella on tärkeä rooli. Asiasanoitettaessa on oltava selvillä alan jo valmiina olevasta termistöstä, jota on syytä käyttää pohjana ja vertailukohteena. Rakenteellisten seikkojen ohella kaunokirjallisuuden asiasanoittamisen ydinongelman muodostaa itse kaunokirjallisuus ja tässä tapauksessa manga-sarjakuvat; fiktiivisyys

tarjoaa lukijalle sekä asiasanoittajalle mahdollisuuden eri tulkintoihin. Mitä teoksia tulisi kuvailla ja millä ehdoilla, entä mitä olisi hyvä jättää pois, jotta sanasto säilyttäisi käytettävyydsarvonsa?

6.4.4 Asiasanoitus PIKI:ssä ja HelMet:ssä

Mangan asiasanoittaminen on hankalaa manga-sarjojen ja muiden sarjakuvien keskinäisten rakenteellisten erojen vuoksi. Mangan volyymirakenne ja sarjamaisuus poikkeavat paljon länsimaisesta sarjakuvasta. Manga on usein sarjamaista eli harvemmin sitä julkaistaan yhden pokkarin pituisina tarinoina. Lyhyet manga-sarjat ovat alle kymmenen pokkarin pituisia ja pisimmät, kuten *Naruto* ja Tite Kubon *Bleach*, hipovat puolta sataa pokkaria. Myös selvästi seksuaalisäältäöisen mangan puolella on alettu julkaista pidempiä sarjoja, kuten Shungiku Nakamuran poikarakkaussarja *Junjo Romantica*, josta länsimaissa on tähän mennessä julkaistu kaksitoista osaa. Toisin kuin usein länsimaissa, manga-sarjoilla on aina loppu - ikuisuussarjat ovat harvinaisuus. Länsimaissa sarjakuvat ovat paljolti yksittäisprojekteja tai Tintin tapaisia yksittäisalbumeja, jotka liittyvät toisiinsa saman päähenkilön tai muun yhdistävän tekijän kautta. Niiden asiasanoitus on helppoa, sillä jokainen albumi on oma kokonaisuutensa ja siten huomioon ei tarvitse ottaa muita sarjakuvia. Mangan asiasanoituksen tekee vaikeaksi se, että yhden mangan juoni rakentuu kaikista sen osista ja ne muodostavat kokonaisuuden tarinallisesti, ajallisesti tai jollakin muulla tavalla. Vaikka pokkareissa olisi pokkarikohtainen juoni, niin silti pokkarit muodostavat yhdessä pääjuonen, joka on siten koko mangan juoni. Mangan kokonaisvaltainen juoni aiheuttaa myös sen, että jokainen pokkari saa saman asiasanoituksen. Näin on esimerkiksi juuri HelMet:ssä ja PIKI:ssä, jossa manga-sarjan kaikilla pokkareilla on sama asiasanoitus. Harvoin sisältö tai henkilöt vaihtuvat täysin siirryttäessä osasta toiseen ja sarjat ovat lähes aina jatkuvajuonisia. Kuinka siis tehdä eroa *Inuyashan* viidellekymmenellekuudelle pokkarille, kun ne yhdessä muodostavat yhden tarinan puolidemoni-Inuyashasta?

Koska manga on nuori ilmiö Suomessa, ei sille ole ehtinyt kehittyä omaa termistöä. Nykyinen termistö, joka on käytössä harrastajapiireissä, lainaa japanilaisia termejä eikä niitä monien fanaatikkojen mielestä saa kääntää. Koska mangaa on ollut tarjolla jo vuosia englanninkielisenä, on näiden pokkareiden termistö jäänyt japanilaisten termien ohella harrastajien jokapäiväiseen käyttöön. Suurin huolen aihe harrastajapiireissä uuden käännöksen kohdalla on aina se, että käännetäänkö tärkeät termit, jotka ovat jo löytäneet paikkansa harrastajapiireissä. Monia termejä käytetään japaninkielisessä muodossa, koska niiden käännökset eivät anna niille oikeutta.

Kääntämättömät termit selostetaan alaviitteeseen, jotta lukija ymmärtää mistä on kysymys ja kaiken kääntäminen ei aina ole oleellista kulttuurisista syistä. Kulttuurierot aiheuttavat sanaston luonnissa hankaluuksia, sillä kaikille termeille ei ole vastinetta saati käännöstä, sillä niitä ei välttämättä ole olemassa toisessa kulttuurissa. Vaikka käännös olisi sujuva, se saattaa vääristää tai osoittaa vain yhden puolen alkuperäisestä termistä. Tästä syystä harrastajapiireissä mahdollisimman moni termi otetaan käyttöön sellaisenaan ja pyritään välttämään käännöstä, mikäli hyvää sellaista ei ole tarjolla.

Yksi suurimpia ongelmia mangan asiansanoituksessa ovat genret. Kaunokin genret eivät riitä kuvailemaan mangan maailmaa, joka on länsimaalaiselle vieras. Kaikille mangan genreille ei ole olemassa länsimaissa eikä varsinkaan Suomessa vastinetta. Manga jakaantuu karkeasti neljään pääluokkaan: josei, seinen, shoojo ja shoonen (Poitras 2007). Nämä pääluokat eivät itsessään ole genrejä, vaan ne ovat demografiset eli eri ikä- ja sukupuoliryhmille tarkoitetut pääluokat. Josei tarkoittaa naisille suunnattua mangaa, seinen miehille, shoojo tytöille ja shoonen pojille (Poitras 2007.) Nämä neljä pääluokkaa jakaantuvat itsessään genreihin. Esimerkiksi PIKI- ja HelMet-verkkokirjastoissa joidenkin manga-sarjojen tietueista löytyy asiansana ”tyttömanga” tai ”tyttösarjakuvat”, joka on juuri käännösvaikeuden tulos. Alkuperäinen termi on ”shoojo” eikä sitä ole käännetty kuin esimerkin omaisena Gravettin kirjassa. ”Tyttömanga”-termiä ei käytetä, sillä virallisesti se on ”shoojo”. Lisäksi ”tyttömanga” ja ”tyttösarjakuvat” sanoina voidaan rinnastaa liian helposti tyttölehtiin, jolloin syntyy ajatus erotiikasta tai pornografiasta, vaikka kyseessä on nuorille tytöille suunnattu manga. Länsimaisessa sarjakuvaperinteessä ei ole vastaavanlaisia ilmiöitä kuin shoojo ja shoonen eli tytöille ja pojille suunnattu manga. Näiden termien alle sijoitetut manga-sarjat eivät ole suoranaisesti vain tytöille tai pojille suunnattuja, vaan ne sisältävät piirteitä, jotka ovat ominaisia juuri shoojolle ja shoonenille. Kyseessä on siis sekä demografinen jaottelu että tyyli- ja laji- jaottelu, jolloin näiden termien kääntäminen on hankalaa.

Eniten harmaita hiuksia aiheuttavat kuitenkin seksuaaliseltäiset genret, kuten esimerkiksi shoonen-ai tai yaoi. Näille homoseksuaalisävytteisille sarjoille ei ole kunnon käännöstä, sillä poikarakkaus ei ole omiaan kuvaamaan esimerkiksi kahden aikuisen miehen välistä seksisuhdetta. Sama pätee shoojo-ai- ja yuri-termeihin. Suomessa poikarakkaus-termi on kuitenkin vuosien saatossa juurruttanut oman paikkansa, koska se on täällä hyvin suosittua ja harrastajapiireissä ei välttämättä jakseta tehdä eroa shoonen-ain ja yaoi välillä. Samaisesta syystä tässä tutkimuksessa käytetään ”poikarakkaus”-nimitystä, vaikka se ei paras käännös ole. Shoonen-ain ja yaoi erot ovat pienet ja niitä on vaikea tuoda esille käännöksessä. Samat ongelmat ovat edessä monien muiden genrejen kanssa, hyvinä esimerkkeinä lolicon ja shotacon. Onko aiheellista puhua pedofilia-

mangasta tai lapsiin sekaantumisesta etenkin, kun kyseessä on sarjakuva eikä todellinen rikollinen toiminta? Juuri näistä syistä järkevintä olisi jättää vaikeasti käännettävät, mutta hyvin yleiset termit alkuperäiseen muotoonsa ja lisätä termin alle selitys asiasanastossa.

Mangasta puhuttaessa on lisäksi usein esillä translitterointi ja esimerkiksi nimien vaikeus. Translitterointi tarkoittaa, että toisesta kielestä otetaan sana lausutussa muodossaan ja siirretään se toiseen kieleen kirjoittamalla se auki lausuttuna. Translitterointia käytetään kun tarkasteltavana on kaksi eri kirjoitusjärjestelmää, kuten Japanin kanjit, katakanat ja hiraganat sekä länsimaalaiset aakkoset. Japanin kielessä ei ole L-kirjainta, joten muun muassa nimien kääntäminen on hankalaa. Japanilaiset translitteroivat länsimaalaisen L-kirjaimen R-alkuiseksi tavuksi, sillä niiden lausunta on samantyyppinen. Asiasanoitusta hankaloittaa pitkien vokaalien kirjoitusasu, sillä Japanissa pitkät vokaalit ee ja oo kirjoitetaan muotoon ei ja ou. Japanissa ”sjoojo” eli tytöille suunnattu manga kirjoitetaan ”shoujo”, mutta lausutaan ”shoojo”. Amerikkalaiset kääntäjät kirjoittavat ”shoojo”-sanan kuitenkin sen kirjoitusasulla eikä lausuntamuodossa. Amerikassa käytetään vokaalin päälle sijoitettavaa pitkän vokaalin ilmoittavaa viivaa tai hattua. Esimerkiksi *Fushigi Yuugi* -manga kirjoitetaan usein muotoon ”Yūgi”. Suomenkielisissä painoksissa tätä viivaa ei kuitenkaan käytetä ja hattua kirjaimen päällä käytetään vain harvoin. Japania opiskelevana olen valinnut tähän työhön lausuntamuodon enkä kirjoitusmuotoa, sillä pitkät vokaalit aa, ii ja uu kirjoitetaan muuttumattomina ja tästä syystä on helpompi ottaa käyttöön yhtenäinen kirjoitusmuoto kaikkien pitkien vokaalien kanssa. Asiasanoitusta vaikeuttaa juuri nämä muuttuvat käytännöt, mikäli ei valita yhtenäistä linjaa. Kirjoittaako siis shoonen vai shounen tai joskus jopa shonen? Yhtenäinen linja mahdollistaa, että mangasta kiinnostunut löytää haluamaansa mangaa jo yhdellä asiasanalla eikä hänen tarvitse miettiä kirjoitusasuja lainkaan.

Mangan termistö Suomessa on yhä nuori ja se etsii paikkaansa - osa termeistä jää ja osa muuttaa muotoa. Tärkeintä kuitenkin olisi, että terminologian keräämisessä kuultaisiin harrastajia sen sijaan, että kehitetään termejä kuten ”tyttösarjakuvat”, jota kukaan ei käytä, koska sellaista ei ole olemassa. Toiset esimerkit termien ja mangan vähäisestä tietämyksestä PIKI- ja HelMet-verkkokirjastoissa ovat pseudo-manga ja manhwa, jotka usein luetteloidaan mangan alle. Seksuaalisisältöisistä Eun-Ha Jon *Les Bijoux* luetteloidaan HelMet:ssä oikein manhwaksi, mutta PIKI:ssä se luetteloidaan niin mangaksi kuin manhwaksi. Molemmissa verkkokirjastoissa taas Jennyson Roseron ja Jason DeAngeliksen *No Man's Land* sekä Christina Weirin, Nunzio DeFilippiksen ja Shiein *Teiniagentti Luna* luetteloidaan mangaksi, vaikka kyseessä on amerikkalainen ”mangatyylinen” sarjakuva. *No Man's Land* ja *Teiniagentti Luna* eivät ole mangaa sen japanilaisessa kontekstissa ja jos on tehty ero

manhwan ja mangan välillä, niin pitäisi tässäkin. Länsimaisesta ”mangasta” puhuttaessa käytetään usein termiä pseudo-manga. Onkin syytä miettiä, pitäisikö pseudo-manga-termi virallistaa vai luetteloida länsimaalainen ”manga” perinteisiin sarjakuviin?

Japanilaisperäisten termien lisäksi epäjohdonmukaisuuksia ilmenee perusasiatanoittamisessa. Suuressa osassa manga-sarjakuvia asiasanoina ovat vain ”manga” ja ”sarjakuvat”. Näiden lisäksi asiasanoista saattaa löytyä sellaisia asiasanoja kuin ”seikkailusarjakuvat”. Seikkailusarjakuvat on asiasanana huono, sillä mangan suhteen sen voisi liittää käytännössä mihin tahansa mangaan. Etenkin se on huono asiasana, mikäli sarjalle ei ole annettu juuri muita tarkentavia asiasanoja. Kuten aikaisemmin mainittiin, on kyse asiasanojen kuvaavuudesta - pelkkä seikkailusarjakuvat ei kerro asiasanana paljoakaan, mutta kun asiasanaksi laitetaan myös ”ninjat”, niin kertovat nämä yhdessä huomattavasti enemmän kuin yksitellen. *Narutoa* on asiasanoitettu tällä tavalla sekä PIKI:ssä että HelMet:ssä. Vaikka *Narutoa* on asiasanoitettu muillakin asiasanoilla kuin ”manga” ja ”sarjakuvat”, niin samalla se on malliesimerkki epätasaisesta asiasanoittamisesta PIKI:ssä. *Naruton* englanninkielisessä osassa 23 asiasanoina on lähinnä ”sarjakuvat”, ”manga” ja ”Japani”, kun muista osista löytyy asiasanoina esimerkiksi ”Uzumaki, Naruto” tai ”ninjat”. Kuvailun tulee olla systemaattista, jotta tiedonhakija voi löytää teoksen tai teokset. Näin ollen jos haluaisi etsiä mangaa, jossa on ninjoja, niin vain osa *Naruton* pokkareista löytyy tietuelistasta. HelMet:ssä sen sijaan asiasanoittaminen on systemaattisempaa, eikä vastaavaa ilmene käytännössä ollenkaan edes vanhojen sarjojen kohdalla.

Toisaalta esimerkiksi Kazumi Ohyan *Dream Kiss* -mangassa (Yume Chu) on asiasanana muun muassa ”Romeo-opisto” niin PIKI:ssä kuin HelMet:ssä. ”Romeo-opisto” on asiasanana huono, sillä se esiintyy ainoastaan kyseisessä sarjassa eikä missään muualla. Näin ollen sen kuvaavuus koskee tasan yhtä sarjaa, joka koostuu neljästä pokkarista. Saman hankaluuden aiheuttavat päähenkilöt asiasanoina. Nämä ovat yleensä vain omassa sarjassaan, joten nimien käyttäminen asiasanoina on ratkaisu, joka ei edistä kuvaavuutta. Mikäli tahtoo lukea kaiken missä esimerkiksi päähenkilönä on Naruto Uzumaki, niin tarjolla on vain *Naruto*-sarja. Välillä päähenkilön päättäminen voi olla vaikeaa, koska niitä voi olla useampi kuin yksi, kuten *Inuyashassa*. Sekä PIKI:ssä että HelMet:ssä asiasanaksi on laitettu ”Kagome”, joka on toki päähenkilö, mutta samalla tavalla päähenkilö on sarjan nimeä kantava Inuyasha. Poikkeuksena päähenkilöihin asiasanoina voidaan kuitenkin nähdä paralleelijulkaisut ja jokseenkin harvinaiset ristikkäin menevät sarjat. Tällaisia ovat esimerkiksi Clampin *XxxHolic* ja *Tsubasa Reservoir Chronicle*, joissa on samoja hahmoja ja tarinat ovat paikoin jopa päällekkäisiä.

Kaikki edellä mainitut huomioon ottaen voidaan sanoa, että johdonmukaisuus on hyvän sisällönkuvailun keskeinen ominaisuus, joka ei mangan suhteen näytä aina toteutuvan. Sisällönkuvailijan tulisi olla johdonmukainen kokoelman tai rekisterin puitteissa, johon hän kuvailee dokumentteja (Suominen ja muut 2009, 299). Johdonmukaisuus kun ei voi toteutua ellei siitä pidetä erityisesti huolta. Näin ollen on tärkeää tehdä linjapäätöksiä sen suhteen, miten tiettyä kirjallisuutta kuvataan. Tarvittaessa on syytä tarkistaa tietokannasta, onko kyseistä dokumenttia jo kuvailtu tai miten samantyyppisiä dokumentteja on kuvailtu, jotta niistä voisi ottaa mallia (Suominen ja muut 2009, 299.) Johdonmukaisuus palvelee niin kirjastoa kuin asiakkaita ja sen merkitys on suuri, kun halutaan rakentaa eheä kokoelma ja pääsy siihen.

Asiasanoittamisen yhdenmukaisuus on tärkeää erityisesti seksuaalisältöisen mangan suhteen. PIKI:ssä seksuaalisältöisyyttä ei ole huomioitu mangaa asiasanoitettaessa lähes lainkaan ja siten esimerkiksi *Gravitation*- ja *Fake*-sarjoissa ei ole mainintaa homoseksuaalisuudesta tai *Faken* viimeisen osan kohdalla erotiikasta. HelMet:ssä asiasanoittaminen on tehty paremmin. HelMet:ssä manga-kokonaisuuksissa yleisimmät seksuaalisältöiset asiasanat ovat ”alastomuus”, ”seksuaalisuus”, ”transvestismi”, ”homoseksuaalisuus”, ”lesbolaisuus”, ”insesti” ja ”erotiikka”. Kun käy läpi systemaattisesti luettelointitietoja, niin voi huomata, että asiasanoittaminen vaihtelee paljon sen suhteen kuinka vanha manga-sarja on eli kuinka kauan se on kirjastossa ollut. Sekä PIKI:ssä että HelMet:ssä vanhimmat mangat on asiasanoitettu lähinnä vain mangalla ja sarjakuvilla. Sen sijaan mitä tuoreempi sarja on, niin sitä enemmän sillä on eriytyneitä asiasanoja. Uusimmista seksuaalisältöisistä sarjoista voi asiasanoista löytää jo hyvin eriytyneitä asiasanoja, mutta vanhimmat sarjat kärsivät vastaavanlaisen asiasanoituksen puutteesta.

	PIKI	HelMet	Yhteensä (kpl)
Luttelointi	20	76	76
Asiasanoitus	2	30	32

Taulukko 4. Seksuaalisältöisen mangan asiasanoitus PIKI:ssä ja HelMet:ssä

Taulukossa 4 esitellään kuinka monessa manga-tarinassa on jokin seksuaalisuuteen viittaava asiasana. Taulukosta näkee, että PIKI:ssä vain kahdessa manga-tarinassa kahdestakymmenestä on merkintä seksuaalisältöisestä sisällöstä. HelMet:ssä seitsemästäkymmenestäkuudesta manga-tarinasta kolmessakymmenessä on seksuaalisältöinen asiasana. Noin puolet seksuaalisältöisistä manga-sarjoista ei kuitenkaan omaa seksuaalisuuteen viittaavaa asiasanaa ja esimerkiksi *Faken* viimeisestä osasta ei myöskään löydy asiasanoina homoseksuaalisuutta tai erotiikkaa, vaikka siinä

on molempia. Tässäkin listauksessa on riittävä, että edes yhdessä tarinan pokkareista on seksuaalisuuteen viittaava asiasana. Osa tarinoista vaatisi ehdottomasti asiasanan, koska niiden sisältö voi olla hyvinkin raakaa. Samoin tässä taulukossa yhteenlaskettu manga-määrä on seitsemänkymmentäkuusi eikä yhdeksänkymmentäkuusi, koska PIKI:n ja HelMet:n tarinat ovat päällekkäiset.

Koska kirjastoissa on jo seksuaalisältöistä mangaa, niin siihen pitäisi taata toimiva pääsy bibliografisin keinoin. Samalla voitaisiin tehdä tiedettäväksi sarjat, joissa on kyseenalaista sisältöä ja näin kirjasto pitäisi huolen, että se on ilmoittanut tällaisen materiaalin olemassaolosta. Asia ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen, sillä seksuaalisältöisyys asettaa omat vaikeutensa asiasanoittamiselle sekä luetteloinnille. Eritoten tämä näkyy genreissä. Kaunokki ei tarjoa kovin montaa asiasanaa, jolla seksuaalisältöisyyttä voidaan kuvata. Harvoja tarjolla olevia asiasanoja ovat ”erotiikka”, ”homoseksuaalisuus” ja ”lesbolaisuus”. Maailmalta vastaavia esimerkkejä ovat The Dewey Decimal Classification (DDC) -luokittelu, jossa pornografia laitetaan luokkaan ”sosiaaliset ongelmat ja palvelut” siinä missä LC Classification (LC) -luokittelussa se kuuluu osaksi erotiikkaa. Myöskään LC Subject Heading List (LCSH) -listassa ei ole omaa sanastoa pornografialle, joka erottelisi esimerkiksi genrejä (Dilevko & Gottlieb 2002, 124.) Kirjastoja varten on kuitenkin olemassa seksuaaliterminologian tesaurus, ”Sexual nomenclature: a thesaurus”. Vaikka kyseinen opus on hyvä lähtökohta, niin se ei täysin kata kaikkea terminologiaa eikä sitä ole tarjolla suomeksi. Tästä syystä Juris Dilevko ja Lisa Gottlieb (2002, 126) ehdottavat, että käyttöön otettaisiin pornoelokuvien luokittelu, jota voitaisiin käyttää apuna määriteltäessä spesifejä termejä ja konsepteja. Seksuaalisältöisyydelle olisi hyvä olla omia asiasanoja, sillä aiheesta eriytyneen tiedon löytäminen kirjastosta voi olla hankalaa. Tarkoitus ei ole tuoda pornografiaa kirjastoon, joskin sitä siellä periaatteessa jo on, vaan lainata kyseisen alan termistöä kuvaamaan kirjastossa jo olevaa aineistoa. Tästä olisi suuri apua tiedonhakijalle kuin kirjastonhoitajillekin.

Luetteloinnin ja sisällönkuvailun tehtävä on auttaa niin kirjastonhoitajia kuin asiakkaita. Sekä luettelointi että sisällönkuvailu koostuvat monesta osasta ja kaikkien osien hallitseminen kerralla saattaa olla hankalaa. Mangaa sekaisen luetteloinnin ja sisällönkuvailun syitä saattaa olla monia, mutta vuosi vuodelta uutuuteen vetoaminen ei ole ratkaisu. Mangaa tilataan kirjastoihin koko ajan enemmän ja tästä syystä perustavanlaatuiset luettelointitiedot ja sisällönkuvailu ovat tärkeitä. Mitä perusteellisemmin esimerkiksi asiasanoitus tehdään, sitä eriytyneempää tietoa sarjoista voidaan tarjota ja samalla erotella niitä sisällöllisesti. Kasvava tarjonta vaatii enemmän hallinnointia kuin pieni. Mitä enemmän mangaa tulee kirjastoihin, niin sitä hankalampi niistä on pysyä selvillä ja tätä

varten luetteloinnin ja sisällönkuvailun tarjoamat avut ovat korvaamattomia. Niistä on ensisijaisesti apua kirjastonhoitajille, jotka tietävä mitä omassa kirjastossa on tarjolla ja voivat siten suositella mangaa, vaikka eivät sarjaa tuntisikaan. Samalla tavalla niistä on apua asiakkaille, jotka voivat löytää uutta mangaa ja kenties löytää samanlaista kuin mistä he jo valmiiksi pitävät. Luettelointi ja sisällönkuvailu ovat tärkeä osa kirjastotyötä ja kirjastonhoitajat ovat niissä ammattilaisia - saman ammattilaisuuden pitäisi näkyä myös tietokannoissa.

7 Tulosten tarkastelua ja toimintaehdotuksia

Luvussa kootaan yhteen empiiristen havaintojen ja kirjallisuuden avulla kerätty tieto seksuaalisältöisen mangan valinnasta, sijainnista ja luetteloinnista yleisissä kirjastoissa. Tämän lisäksi annetaan ehdotuksia siitä miten valinta, hyllysjainti ja luettelointi olisi hyvä tehdä, jotta ne palvelisivat asiakkaita ja kirjastonhoitajia parhaalla mahdollisella tavalla. Tarkoitus on luoda ohjeet, joiden avulla kirjasto voi huolehtia siitä, että lapsille sopimaton materiaali ei päädy näiden käsiin ja sitä osataan käsitellä oikein.

Lopuksi käydään läpi käytettyjä tutkimusmenetelmiä ja kuinka hyvin ne palvelivat tätä tutkimusta. Lisäksi kartoitetaan jatkotutkimustarpeet.

7.1 Seksuaalisältöisen mangan valinta

Kirjastot päättävät omasta kokoelmapolitiikastaan, jonka tehtävä on vastata ja tunnistaa asiakkaiden tarpeet nyt ja tulevaisuudessa (Gorman & Howes 1989, 5). Tärkeällä sijalla ovat yhteiset säännöt, jotta kokoelman hallinnassa olisi jatkuvuutta ja yhdenmukaisuutta. Valitettavasti tarjolla ei ole yhteistä sarjakuvien tai mangan hankintaopasta eikä siten opasta kyseisten kokoelmien kehittämistäkään. Tästä syystä jokainen kirjasto päättää sellaisista kirjastokohtaisesti. Ei ole olemassa estettä sille, että kirjastot eivät voisi tilata seksuaalisältöistä mangaa kokoelmiinsa, mutta ennen kaikkea se vaatii säännöt tai kirjastokohtaiset lähtökohdat. Tämä siitä syystä, että kyseessä on materiaali, joka ei sisältönsä puolesta sovi kaikille lukijoille ja eritoten nuorille sellaisille. Vastuu on kirjastonhoitajalla - pitäisi edistää intellektuaalia vapautta, mutta varoa jakamasta pornografiaa alaikäisille (Greyson 2007, 132).

Kaikki seksuaalisältöinen manga ei ole pornografista, mutta se poikkeaa paljon siitä, mihin olemme tottuneet länsimaissa. Seksuaalisältöisyys on aina aiheuttanut sensuurin halua, koska sarjakuvat mielletään osaksi lastenkulttuuria (Nikunen 2006, 151). Samalla tavallaan ajatellaan yhä edelleen mangasta ja länsimaissa on ollut vaikea ymmärtää, että Japanissa sarjakuvia kuluttavat kaikenikäiset (Nikunen 2006, 151). Vaikka Suomen kirjastokulttuuria on värittänyt sensuurin halu ja siveellisyys, niin kirjastot ovat joutuneet aikojen saatossa ottamaan kokoelmiinsa esimerkiksi erotiikkaa. Näin ollen kirjastoista myös löytyy eroottisia sarjakuvia ja mangaa.

Mangan valinta tehdään kirjastoissa pääasiassa kustantajien ennakkoluetteloista, valintalistoilta, hankintaehdotusten ja muiden ehdotusten perusteella. Lopullinen valinta tehdään sen mukaan sopiiko manga kirjastoon vai ei. Valintalistoja läpikäyneenä ongelma kuitenkin on, että ne eivät kovinkaan usein tarjoa perusbibliografisten tietojen lisäksi muuta ja monesti mangan seksuaalisuuden saa tietää vastaa, kun sitä selaa.

PIKI- ja HelMet-verkkokirjastoihin on hankittu seksuaalisuudesta mangaa seitsemänkymmentäkuusi eri tarinaa (ks. Taulukko 1). Tietuemääränä se on yli parisentuhatta tietuetta ja yhtä mangan osaa voi kirjastoissa olla hyvinkin monta kappaletta. Manga-tarinoiden seksuaalisuus vaihtelee paljastelusta aina seksiin asti, mutta ennen kaikkea niissä on sellaista sisältöä, joka ei välttämättä ole perheen nuorimmille sopivaa. PIKI:iin ja HelMet:iin molempiin on hankittu suuri määrä seksuaalisuudesta mangaa ja monen tarinan kohdalla sitä ei välttämättä tule heti ajatelleeksi. Määrä on hyvä todiste siitä, että seksuaalisuudesta mangaa on hankittu suhteessa yhtä paljon kuin muutakin eroottista kirjallisuutta - joko tiedostaen tai tiedostamatta sen sisältöä. Erona kuitenkin on, että manga on kuvallista kerrontaa ja siten sitä ei sido lukutaito. Näin se asettaa enemmän haasteita hankinnalle ja etenkin loppusijoittamiselle.

Mangan ja seksuaalisuuden mangan suhteen olisi hyvä kehittää yhteiset säännöt vähintään kirjastokohtaisesti, jotta osataan päättää mikä sopii omaan kirjastoon ja mikä ei. Sääntöjen avulla on helpompi suhteuttaa mangat toisiinsa, kun on lähtökohta, johon valintaa voidaan peilata (Brenner 2007, 104). Lavinin (1998, 43) ehdottama kymmenen kohdan opas sarjakuvien hankintaan sopii hyväksi lähtökohdaksi. Ensinnäkin on huomioitava sarjan suosio, joka voidaan päätellä hankintapyynnöistä ja seuraamalla internetiä. Toinen kohta on sopivuus eli sopiiko kyseinen manga kirjastoon, kenelle se on tarkoitettu ja millaista sisältöä siinä on. Seksuaalisuus ei saa olla syy jättää mangaa tilaamatta, vaan punninta pitää tehdä kokonaisuutena. Lisäksi on hyvä huomioida ikäraajat, koska ne antavat viitteitä siitä kenelle manga on tarkoitettu ja mitä se sisältää. Seuraavana listassa ovat genre ja laatu, joista on muistettava, että Suomessa ei välttämättä ole samoja genrejä kuin Japanissa ja laatuksiteerit voivat olla eri kuin muissa sarjakuvissa. Listan loput kohdat ovat taiteellinen laatu, tyyli, tekijöiden maine ja saadut palkinnot sekä formaatti. Monet näistä voidaan saada selville internetistä. Formaatti on hyvä muistaa, sillä pokkareita ei enää peilata länsimaiseen muotoon, vaan ne alkavat länsimaisin silmin loppupäästä, josta myös bibliografiset tiedot löytyvät.

Olisi hyvä, jos kirjastonhoitajat ja valintaa tekevät perehtyisivät mangaan tarkemmin ennen valinta- ja hankintapäätöksiä (Brenner 2007, 20). Kun tiedetään, mitä kirjastossa on jo aiheesta tarjolla, on

helpompi tehdä valinta niin, että esimerkiksi samaa sarjaa ei tilata sieltä täältä, vaan järjestyksessä ja halutusta mangasta otetaan tarkemmin selvää etukäteen. Hyvä tapa on seurata Anime News Network -sivustoa (www.animenewsnetwork.com), joka on laajin ja luotettavin verkkolähde, joka keskittyy yksinomaan mangaan ja animeen (Brenner 2007, 24; Galbraith 2009, 28). Sivusto tarjoaa muun muassa tietoja sarjojen pituudesta, tyylistä ja genreistä sekä juonitiivistelmän. Samanlainen sivusto on myös Baka Updates Manga (www.mangaupdates.com). Seuraamalla Lavinin ohjeistusta, Anime News Networkia ja Baka Updates Mangaa voivat kirjastot helposti rakentaa kattavan manga-kokoelman, josta seksuaalisisältöistä mangaa ei ole jätetty pois. Samalla valinnalle ja hankinnalle saadaan hyvät perusteet, kun tiedetään mitä kaikkea tietoa sarjasta on tarjolla.

Tärkeintä on tunnistaa kirjastolle sopivat manga-sarjakuvat ilman, että joitakin sen osa-alueita jätetään pois. Siksi on olennaista, että hankintaa tekevät kirjastonhoitajat paneutuvat siihen mitä toivotaan ja vasta sitten tekevät päätöksensä. Tämän voi tehdä tutkimalla arvosteluja tai etsimällä internetistä juonitiivistelmiä, jolloin kaikkea ei tarvitse selata itse (Greyson 2007, 132 - 133). Vaikka manga olisikin K-18-materiaalia, ei se tarkoita, että se olisi poissuljettu vaihtoehto. Kirjastojen on jo nyt hyvä alkaa tutustua K-18-mangaan, jolloin sieltä osataan valita parhaat teokset, mikäli riittää kysyntää. Näin voidaan välttyä ikäviltä yllätyksiltä ja silti tarjota monipuolinen kokoelma manga-pokkareita ja -sarjoja.

7.2 Seksuaalisisältöisen mangan sijainti

Suomessa ei ole totuttu siihen, että sarjakuville annetaan ikärajoja toisin kuin Japanissa ja Yhdysvalloissa. Suomessa alettiin Dragon Ball -kohun saattelemana painaa ikärajoja tai -suosituksia manga-pokkareiden takakansiin. Sadasta julkaistusta mangasta suurimmassa osassa on ikärajat tai -suositukset viimeistään uusimmissa painoksissa. Tällä hetkellä ikäraja tai -suositustyyppinä on kuusi tai seitsemän kappaletta, 10, 12, 13, 14, 16 ja 18 sekä poikkeuksellisesti yhdessä myös 15. Yleisimmät ikärajat tai -suositukset ovat 12 ja 13. Ikärajattomia ovat pääasiassa vanhimmat Suomessa julkaistut mangat, koska tuolloin ikärajoille tai -suosituksille ei vielä nähty tarvetta. Englanninkielisistä pokkareista vastaavasti ikärajat tai -suositukset löytyvät sen sijaan lähes poikkeuksetta ja yleisimmät käytännöt on merkitä ikäraja tai -suositus kirjaimella tai numerolla, kuten Suomessa. Kirjaimia tai kirjainyhdistelmiä ovat A, T, OT ja M. Näiden lisäksi voi olla käytössä YA ja Y. A sopii kaikille, T yli 13-vuotiaille, OT yli 16-vuotiaille ja M aikuisille. YA

vastaa luokkaa OT ja pelkkä Y tarkoittaa, että manga sopii yli 10-vuotiaille (Brenner 2007, 21.) Merkintöjen suhteen on eri käytäntöjä riippuen kustantajista.

Ikäraajat tai -suositukset kertovat jotakin mangan sisällöstä ja kenelle se on suunnattu. Toki niissä on vaihtelevuutta ja etenkin Suomessa ne ovat jopa liioiteltuja, mutta pääasiassa ne auttavat ymmärtämään mangan kohderyhmän, jolloin hyllyttäminen helpottuu (Brenner 2007, 20.) Useissa kirjastoissa mangat on erotettu omaan hyllyynsä eivätkä ne ole muiden sarjakuvien seassa. Tämä johtuu niiden erilaisesta formaatista ja pääasiassa koosta (Brenner 2007, 25.) Pienemmissä kirjastoissa taas on vain yksi manga-hylly, kuten Sampolassa ja isommissa, kuten Metson ja Nokian pääkirjastoissa, on nuorten- ja aikuistenhyllyt. Manga pyritään jakamaan nuorten- ja aikuistenhyllyyn usein tyylin, tematiikan tai aiheen mukaan. Kaikki mangat, joissa ei ole kyseenalaista sisältöä pidetään nuortenhyllyssä - muutoin ne menevät aikuistenhyllyyn. Siirtoja voidaan myös tehdä jälkepäin ja yleensä pyritään välttämään, että sama manga ei olisi monessa paikassa.

Aina sopivan paikan löytämisessä ei onnistuta ja näin käy myös seksuaalisisältöisen mangan kanssa, kun ei olla tietoisia mangan sisällöstä. Nuortenpuolella saattaa olla hyvinkin mangaa, jonka ikäraja tai -suositus on 16 tai 18. Vastaavasti aikuistenpuolella voi olla nuorille suunnattua mangaa, joka ei vanhempia lukijoita kiinnosta. Koska pokkareissa on ikäraajat tai -suositukset ja kustantajat ovat niihin panostaneet, olisi niitä hyvä käyttää hyödyksi hyllyttämisen apuna. Muita apukeinoja ovat kannen värit, genre ja tyyli. Sisällön puolesta on taas hyvä tarkistaa onko tarinassa seksuaalista sisältöä tai millaista kielenkäyttöä siinä on. Mikäli näiden jälkeen yhä tuntuu hankalalta sijoittaa mangaa nuorten- ja aikuistenhyllyyn, on kirjaston syytä pohtia yhteen hyllyyn siirtymistä. Sijainnilla on kuitenkin suuri merkitys siinä kuinka käyttäjät löytävät mangan ja samalla voidaan tehdä linjaveto ainakin siinä suhteessa, että nuorille sopimaton materiaali on hyllytetty oikein, vaikka loppuvalintaa ei voida valvoa. Erityisesti sijainnilla on merkitys seksuaalisisältöisen mangan suhteen, koska jokainen määrittää itselleen kuinka paljon sellaista sisältöä sietää ja koska se ei sovellu kaikille. Usein vahvasti seksuaalisisältöiset mangat on osattu hyllyttää aikuistenpuolelle, mutta vähemmän seksuaalisisältöisten kanssa on eriävyyksiä. Pääosin seksuaalisisältöiset mangat olisi hyvä siirtää aikuistenpuolelle ja etenkin ne, jotka löytyvät sekä nuorten- että aikuistenpuolelta. Kuitenkin lievästi seksuaalisisältöisten, kuten *Ranma ½* ja *Dragon Ball*, voidaan tehdä poikkeuksia sen mukaan kumpaan hyllyyn ne omassa kirjastossa paremmin sopivat.

7.3 Seksuaalisältöisen mangan luettelointi

Manga-ilmiön uutuus näkyy kirjastoissa muun muassa sekaisena luettelointina ja asiasanoittamisena. Oli syynä mikä tahansa, on kirjastoammattilaisten tehtävä työnsä kunnolla. Olisi luotava selkeät säännöt, jotta mangan hankintaan, luettelointiin ja asiasanoitukseen tulisi yhtenäisyyttä. Etenkin seksuaalisältöisen mangan kohdalla on kaikille tarjottava mahdollisuus tietää etukäteen mitä he ovat lainaamassa. Kuvailun tarkoitus on, että sama dokumentti saa aina samanlaisen kuvauksen riippumatta siitä kuka kuvailee tai milloin ja siinä pyritään olemaan uskollisia alkuperäiselle dokumentille (Suominen ja muut 2009, 69). Näin ei kuitenkaan mangan luetteloinnissa aina ole.

Nimeketiedot ja vastuullisuusmerkinnät ovat keskeisiä luetteloitavan kohteen elementtejä ja joskus niiden tunnistaminen voi olla hankalaa. Osa mangasta luetteloidaan alanimekkeellä niin PIKI:ssä kuin HelMet:ssä. Mikäli päänimeke on esimerkiksi epäselvä, on paras keino etsiä sarjan nimi internetistä hakemalla sitä muilla tiedoilla. Verkkokirjastoissa myös pokkareiden numerointi on paikoin sekaista tai osan numero ilmenee vasta, kun tietueen avaa. Tarjolla on lisäksi sekaista numerointia, joka hankaloittaa etenkin tiedonhakua. Välillä pokkareiden numerot on kirjoitettu englanniksi kirjaimilla ja välillä numeroilla. Luetteloinnissa tähdätään yhdenmukaisuuteen, jota tarkoitusta nämä erilaiset käytännöt eivät palvele. Manga-tarinat ovat usein sarjoja, jotka koostuvat pääosin useammasta kuin yhdestä pokkarista ja pokkarit seuraavat toisiaan järjestyksessä. Olisi erittäin tärkeä merkitä osan numero jo päänimekkeen yhteyteen, sillä lukija ei välttämättä muista alanimekettä ja jokaisen tietueen avaaminen ja läpi selaaminen on hankalaa. Vastuullisuusmerkinnät vaihtelevat myös, jos mangalla on useampi kuin yksi tekijä - koska sarjakuvissa yleensä tarina ja kuvat kulkevat käsi kädessä, niin samasta syystä olisi päätekijöiksi hyvä merkitä sekä kirjoittaja että piirtäjä. Lukijat eivät välttämättä edes aina muista kaikkia tekijöitä, jolloin niiden molempien mainitseminen päätekijöinä on hyvä ratkaisu.

Eritoten huomautusalueella on suuri merkitys seksuaalisältöisen mangan luetteloinnissa. Siinä voidaan kertoa tietoja kohteesta, joita ei voida muualle laittaa (Suominen ja muut 2009, 89). HelMet:ssä huomautusaluetta käytetään mangan ikärajojen tai -suositusten ilmaisemiseen, kun taas PIKI:ssä näitä ei ilmoiteta. Huomautusalueella on merkittävä asema silloin, kun mangon ikäraja tai -suositus on korkea, jolloin varmaksi tiedetään, että manga ei sovi lapsille. Sen sijaan tieto siitä, että manga luetaan japanilaisittain oikealta vasemmalle, ei ole enää merkittävä, koska manga on lähes aina siinä muodossa tätä nykyä. Näin ollen huomautusalueen voi jättää mangassa yksinomaan ikärajojen tai -suositusten käyttöön. Vaikka HelMet:ssä huomautusaluetta on käytetty ikärajojen tai

-suositusten ilmaisemiseen, niin merkinnät ovat keskenään vaihtelevia. Tarjolla on numeroita, kirjaimia ja tekstiä. Englanninkielisissä pokkareissa ikäraja tai -suositusteksti on usein englanniksi, vaikka muu luettelointi on suomeksi. Yhdenmukaisuuden tähden myös huomautusalueen teksti olisi hyvä laittaa yhteen muotoon ja mielellään suomeksi, koska muukin tieto on samalla kielellä.

Asiasanoittaminen vaihtelee PIKI:ssä ja HelMet:ssä. Manga on fiktiivistä kirjallisuutta, joten se kuuluu osaksi Kaunokkia eli kaunokirjallisuuden asiasanastoa. Sisällönkuvailun tarkoituksena on tarjota tietoa eri kohteista ja sillä on suuri merkitys siinä kuinka eriytynyttä tietoa aiheesta löytyy (Vakkari 2003, 22). PIKI:ssä ja HelMet:ssä asiasanoitus vaihtelee pääosin sen mukaan kuinka vanha manga on eli kuinka kauan se on kirjastossa ollut. Mangan rakenne vaikeuttaa asiasanoittamista, sillä pokkarimäärä muodostaa yleensä yhden tarinan ja silloin kaikki sen osat saavat saman asiasanoituksen. Koska manga on nuori ilmiö Suomessa, niin sille ei ole ehtinyt kehittyä omaa termistöään. Nykyinen lainaa termejä englannin- ja japaninkielestä - kaikkia termejä ei ole edes olemassa Suomessa ja monille ei ole hyvää käännöstä. Suurin hankaluus on genrejen kanssa ja demografisten pääluokkien jousei, seinen, shoojo ja shoonen. Myös nimien kirjoitusasussa on oma vaikeutensa, sillä shoonen on lausuttu asu samasta sanasta. Yhdysvalloissa käytetään kirjoitettua muotoa ”shounen” ja välillä jopa ”shonen”. Pitkää vokaalia voidaan merkitä kirjaimen päälle laitettavalla viivalla tai hatulla, jolloin termit voivat olla ”shōnen” tai ”shōnen”. Olisi hyvä valita yksi kirjoitusmuoto, johon muut vaihtelevat muodot johtavat - näin tiedonhakijan ei tarvitse miettiä kirjoitusasuja.

Yleisimmät seksuaalisältöiseen mangaan liitetyt asiasanat etenkin HelMet:ssä ovat ”alastomuus”, ”seksuaalisuus”, ”transvestismi”, ”homoseksuaalisuus”, ”lesbolaisuus”, ”insesti” ja ”erotiikka”. Vaikka asiasanoittamista on tehty, niin se puuttuu yhä monesta selvästi seksuaalisältöisestä mangasta, joka on tarkoitettu aikuisille. PIKI:ssä asiasanoittamista on hyvin vähän ja HelMet:ssäkin vain puolessa sarjoja on mitään viitettä siitä, että niissä on seksuaalista sisältöä. Toki seksuaalisältöisyys asettaa omat rajansa asiasanoittamiselle, sillä Kaunokissa ei ole tarjolla kovinkaan montaa asiasanaa, jolla seksuaalisältöisyyttä voidaan kuvailla. Seksuaalisältöisyydelle olisi hyvä olla olemassa esimerkiksi suomenkielinen versio seksuaaliterminologian tesauruksesta ”Sexual nomenclature: a thesaurus”. Näin voitaisiin taata, että aiheesta löytyy eriytynyttä tietoa ja samalla merkitä lukijoita varten tällaista sisältöä omaava materiaali.

Luetteloinnin ja sisällönkuvailun tehtävä on auttaa kirjastonhoitajia ja asiakkaita. Niiden sekaisuuteen saattaa olla monia syitä, mutta mangan kohdalla ei voida ikuisesti vedota uutuuteen. Mangaa tilataan kirjastoihin koko ajan enemmän ja tästä syystä perustavanlaatuiset luettelointitiedot ja asiasanoittaminen ovat tärkeitä. Mitä perusteellisemmin esimerkiksi asiasanoitus tehdään, sitä enemmän materiaalista on tietoa saatavilla ja samalla sisältöjä voidaan erotella helpommin. Kasvava tarjonta vaatii enemmän hallintaa ja mitä enemmän kirjastoihin tulee mangaa, sitä hankalampi niistä on pysyä selvillä, jos luettelointia ja asiasanoitusta ei ole tehty hyvin ja systemaattisesti. Luettelointi ja asiasanoitus ovat tärkeä osa kirjastotyötä ja kirjastonhoitajat ovat niissä ammattilaisia - saman ammattilaisuuden pitäisi näkyä myös tietokannoissa.

7.4 Loppupäätelmiä

Tässä alaluvussa arvioidaan tutkimusmenetelmiä, joita tutkimuksessa käytettiin sekä niiden soveltuvuutta. Lopuksi käydään läpi jatkotutkimustarpeita huomioiden sen, että tämä tutkimus oli ensimmäinen laatuaan Suomessa ja että mangasta on muutenkin hyvin vähän tutkimuksellista tietoa.

7.4.1 Tutkimusmenetelmien arviointia

Tutkimuksessa käytettiin pääasiassa kolmea eri tutkimusmenetelmää: luettelointitietojen läpikäymistä, fyysistä havainnointia hyllysijainnista ja kirjallista aineistoa tukemassa näitä. Luettelointitietojen läpikäyminen menetelmänä oli välillä hankala, sillä tiedot poikkesivat toisistaan PIKI:ssä ja HelMet:ssä ja jälkimmäisessä tietoja oli usein enemmän. Tämä näkyy eritoten huomautusalueen käytössä ja asiasanoittamisessa. Läpikäymistä vaikeutti se, että PIKI:ssä kirjastokohtainen rajaus ei toimi, jolloin tietueita tarvitsi käydä yksitellen läpi, jotta näki onko haluttu manga Metsossa, Sampolassa, Nokiolla vai kaikissa näissä. Molemmissa tietokannoissa selaamista hankaloittivat erilaiset luettelointitavat ja puutteet. Mikäli hakua rajasi, niin ulkopuolella saattoi jäädä merkittäviä teoksia tai sarjoja, jolloin ainoa vaihtoehto oli tehdä haku sanalla ”manga” ja käydä läpi kaikki hakutulokset. Tämä oli aikaa vievää, sillä PIKI:ssä tietueita on viitisensataa, kun HelMet:ssä niitä on vastaavasti kolmisentuhatta. Puutteistaan huolimatta luettelointitietojen läpikäynti tarjosi paljon tietoa siitä, miten mangaa käsitellään kirjastoissa sekä mitä asioita niissä huomioidaan.

Fyysinen havainnointi suoritettiin aikavälillä 2009 - 2011, jotta pystyttiin välttymään hetkellisiltä vääriä hyllysjainneilta. Konkreettinen havainnointi menetelmänä oli hyvä yhdistelmä tietueista löytyvän listauksen kanssa siitä missä pokkareiden kuulu olla. Näitä kahta käyttämällä pokkareiden sijainneista sai paremman ja luotettavamman kuvan. Voidaan siis sanoa, että havainnointi helpotti ymmärtämään mangan hyllyttämistä ja antoi selvän visuaalisen kuvan siitä. Ainoa hankaluus oli, mikäli sarjan paikkaa vaihdettiin yllättäen, sillä havainnointiväli oli pitkä. Näin ollen sijainnin joutui tarkastamaan monta kertaa ja viime kädessä piti luottaa tietueesta löytyviin hyllysjainteihin.

Luettelointitietojen ja hyllysjainnin lisäksi tutkimuksessa käytettiin kirjallista aineistoa tukemassa näitä sekä esimerkinomaisesti manga-pokkareita. Suoranaisesti mikään kirjallisuus ei tukenut aihetta suoraan, joskin lähimpänä oli Robin E. Brennerin ”Understanding Manga and Anime”-opas. Oppaassa oli kuitenkin jonkin verran virheitä ja siellä saatettiin suositella sarjoja sen tarkemmin perehtymättä siihen mistä tarina kertoi. Tutkimuksessa voitiin kirjallisuudesta käyttää häviävän pieni osa ja siksi lähdeluettelo on pitkä. Kukaan ei ole aiemmin tutkinut tätä aihetta Suomessa ja jopa muissa länsimaissa siitä löytyy hyvin vähän tietoa. Tiedon vähyys näkyy muun muassa lähdekirjallisuuden vähäisenä määränä sekä etenkin vaihtelevana laatuna. Monesti tiedoissa oli virheitä tai asioista puhuttiin eri nimillä. Loppukädessä luotin omaan tietooni, sillä minulla on aiheesta kymmenen vuoden kokemus. Harrastajapiirien hiljaisen tiedon huono puoli on, että sitä ei ole kukaan kirjoittanut minnekään tai sitä ei voida todentaa, koska tarjolla ei ole yleensä kukaan yleistä tietoa aiheesta.

Kirjallisuudella oli tapana viitata toisiinsa kehässä, jolloin yhtäältä otetut virheelliset virheet jatkoivat kulkuaan. Näin oli etenkin niillä teoksilla, jotka perustivat koko pohjansa Fredric S. Schodtin parikymmentä vuotta vanhaan teokseen, joka muilta kuin historian osilta sisältää jo vanhentunutta tietoa. Lähdekirjallisuus painottui lähinnä 1990-lukuun ja 2000-luvun alkuun ja tuoreempaa tietoa oli vaikea löytää. Tämä on tärkeä huomio, sillä suurimmat muutokset mangan kentällä ovat tapahtuneet viimeisen kymmenen vuoden sisällä. Koska japaninkielen taitoni ei ole tarpeeksi kattava, että voisin tutkia mitä aiheesta löytyy Japanissa, niin jouduin tyytymään länsimaissa julkaistuihin teoksiin tai artikkeleihin. Ollessani Japanissa työharjoittelussa kävin kuitenkin tarkistamassa miten manga siellä on järjestetty ja ostin esimerkki-manga-sarjakuvia työtäni varten. Näin ollen minulla oli ensikäden tietoa siitä, miten seksuaalisisältöinen manga näyttää Japanissa. Menetelmänä esimerkki-manga-pokkareiden ja -sarjojen käyttö oli kirjallisuuden ohessa korvaamaton, sillä niiden avulla manga-ilmiötä oli helpompi kuvailla ja antaa todistusaineistoa siitä, miten esimerkiksi ikärajoitus tai -suositus Suomessa tehdään. Kuten

kirjallisuudenkin kanssa, oli mangasta osaa vaikea saada käsiin ja näin oli paikoin pakko turvautua internetiin.

Jokaisessa tutkimuksen osa-alueessa on pyritty käyttämään monia eri varmennekeinoja oikean tiedon löytämiseksi. Aina se ei ole ollut mahdollista, mutta päällisin puolin tutkimuksesta on karsittu kaikki mahdollinen tieto, jota tukemaan ei ole löydetty mitään. Näin on pyritty minimoimaan virhemarginaali. Ikävä kyllä koko aiheesta on niin vähän tutkimusta tarjolla, että joissakin asioissa ei ole ollut muuta vaihtoehtoa kuin luottaa omaan tietämykseen - harrastajana se on kuitenkin parempi kuin ei mitään.

7.4.2 Jatkotutkimuksesta

Tämä tutkimus on ollut ensimmäinen laatuaan Suomessa eikä aiheesta ole muuallakaan paljoa tarjolla. Tutkimuksen tarkoitus oli olla opasmainen katsanto seksuaalisältöisen mangan tämän hetkiseen tilanteeseen kirjastoissa ja tarjota neuvoja kuinka tilannetta voitaisiin parantaa entisestään. Tutkimuksessa panostettiin eritoten seksuaalisältöisen mangan esittelyyn, sillä kokoavaa tietoa aiheesta ei ole tarjolla suomeksi ja hyvin vähän englanniksi. Samalla kun tutkimus esitteli nykytilannetta ja siinä annettiin neuvoja, niin samalla se toimi historiikkina mangasta pääpaino seksuaalisältöisessä sellaisessa.

Lisätutkimuksella on suuri tarve Suomessa, jossa manga yhä näyttäytyy lapsille suunnattuna viihteenä. Sitä leimaa edelleen lapsellisuus samoin kuin sen vanhempia harrastajia. Yleensäkin manga-tutkimus Suomessa olisi merkittävää, sillä tarjolla on vain Katja Valaskiven ”Pokemonin perilliset” ja hänen toimittamansa ”Vaurauden lapset: Näkökulmia japanilaiseen ja suomalaiseen nykykulttuuriin”. Mangaa olisi hyvä tutkia muun sarjakuvan valossa ja tehdä esimerkiksi vertailuja. Lisäksi manga-markkinoita Suomessa voitaisiin tutkia tarkemmin samoin kuin harrastajia - osa lukijoista kun on kasvanut jo aikuisiksi ja osa nuoremmista vasta aloittelee harrastustaan. Samalla voitaisiin tutkia manga-harrastusta juuri länsimaissa ja millaisena se täällä näyttäytyy verrattuna Japaniin.

Nyt kun Suomessakin on alettu julkaista poikarakkaus-mangaa, olisi esimerkiksi valtavan tärkeä tutkia tätä genreä, sen lukijoita ja merkitystä juuri Suomessa. Seksuaalisältöisyys täyttää kaikki mediumit, mutta sarjakuvassa sitä ei ole juurikaan tutkittu. Tästä saisi esimerkiksi hyvän aiheen

väitöskirjaan. Ennen kaikkea olisi hyvä keskustella mangasta ja sen sisällöstä, jotta uudelta Dragon Ball -kohulta voidaan välttyä. Kun puhutaan, tietoisuus asiasta leviää ja silloin asioille pyritään tekemään jotakin jo ennakolta. Hankalampi on, jos asioista vaietaan, kunnes ne väistämättä tulevat eteen - jälkeenpäin on hankalampi korjata tilannetta kuin etukäteen. Tarjolla on kenttä, jonne tarvitaan ensinnäkin perustavanlaatuista pohjatutkimusta luomaan puitteet, joiden päälle voidaan kasata hienompaa tutkimusta.

Lähteet:

1990. Kokoelmakumous! Toim. Poroila, H. Kirjastopoliittisia puheenvuoroja 8. Helsinki: Kirjastopoliittinen yhdistys r.y.

1998 - 2011. Anime News Network. <<http://www.animenewsnetwork.com/encyclopedia/>> (viewed 9.1.2011)

2010. Japanese Sex Terms: Hentai, Yaoi, Shotacon, Yuri, Japanese Bondage, Ecchi, Bukkake, Lolicon, Enjo K?sai, Pornography in Japan, Bara, Omorashi, Bishōnen, Shunga, Futanari, Ero Guro, Tentacle Erotica, Class S, Wakashū, Gokkun, Panchira, Nyotaimori, Hamedori, Mizu Shōbai. Memphis: Books LLC.

Aarnipuu, T. 2008. Trans: Sukupuolen muunnelmia. Helsinki: Like.

Alexander, J. R. 2003. Obscenity, Pornography and the Law in Japan: Reconsidering Oshima's In the Realm of the Senses. *Asian-Pacific Law & Policy Journal* 4 (1), 148 – 168. <http://www.hawaii.edu/aplpj/articles/APLPJ_04.1_alexander.pdf> (viewed 15.11.2010)

Allison, A. 2000. Permitted and Prohibited Desires: Mothers, Comics, and Censorship in Japan. Berkeley: University of California Press.

Baka-Updates. 2004 - 2011. Baka Updates Manga. <www.mangaupdates.com> (viewed 19.5.2011)

Brenner, R. E. 2007. Understanding Manga and Anime. Westport: Libraries Unlimited.

Camper, C. 2006. *Yaoi* 101: Girls' Love "Boys' Love". *Women's Review of Books* 23 (3), 24 - 26. <http://helios.uta.fi:2092/pdf18_21/pdf/2006/WRB/01May06/21082108.pdf?T=P&P=AN&K=21082108&EbscoContent=dGJyMNxb4kSeprA4xNvgOLCmr0mep65Srqq4Sa6WxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGqtU%2B2q7BLuePfgex%2BEu3q64A&D=aph> (viewed 2.2.20011)

Dilevko, J. & Gottlieb, L. 2002. Deep classification: pornography, bibliographic access, and academic libraries. *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services* 26 (2), 113 – 139. <[http://helios.uta.fi:2125/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VSH-463XN5H-3&_user=950207&_coverDate=04%2F01%2F2002&_rdoc=3&_fmt=high&_orig=browse&_origin=browse&_zone=rslt_list_item&_srch=doc-info\(%23toc%23](http://helios.uta.fi:2125/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VSH-463XN5H-3&_user=950207&_coverDate=04%2F01%2F2002&_rdoc=3&_fmt=high&_orig=browse&_origin=browse&_zone=rslt_list_item&_srch=doc-info(%23toc%23)

6263%232002%23999739997%23322238%23FLA%23display%23Volume)&_cdi=6263&_sort=d&_docanchor=&_ct=15&_acct=C000049138&_version=1&_urlVersion=0&_userid=950207&md5=c3c1477710ae7e60b2a7805cccf3a598&searchtype=a> (viewed 15.11.2010)

Exner, N. 2007. Basic Reader's Advisory for Manga: Select Popular Titles and Similar Works. *Young Adult Library Services* 5 (3), 13 - 21. <<http://helios.uta.fi:2082/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&hid=24&sid=8b0c6b7e-c097-409a-a0b2b3927dad9331%40sessionmgr13>> (viewed 10.2.2011)

Galbraith, P. W. 2009. *The otaku encyclopedia: an insider's guide to the subculture of cool Japan*. 1st ed. Tokyo: Kodansha International Ltd.

Gorman, G. E. & Howes, B. R. 1989. *Collection Development for Libraries: Topics in Library and Information Studies*. London: Bowker-Saur.

Gravett, P. 2005. *Manga: 60 vuotta japanilaista sarjakuvaa*. Suom. Tolvanen, J. Helsinki: Otava.

Greyson, D. 2007. GLBTQ content in comics/graphic novels for teens. *Collection Building* 26 (4), 130 - 134. <<http://helios.uta.fi:2191/journals.htm?issn=0160-4953&volume=26&issue=4&articleid=1630850&show=html>> (viewed 3.3.2011)

Hirsjärvi, S. & muut. 2004. *Tutki ja kirjoita*. 10. osin uud. laitos. Jyväskylä: Gummerus.

Hämeen-Anttila, J. & Hämeen-Anttila, V. 2005. *Rakkauden Atlas*. Helsinki: Otava.

Hänninen, V. & muut. 2008. *Erotica - 69 kiihottavaa kirjaklassikkoa*. Helsinki: Otava.

Ito, K. 2002. The World of Japanese Ladies' Comics: From Romantic Fantasy to Lustful Perversion. *Journal of Popular Culture* 36 (1), 68 - 85. <<http://helios.uta.fi:2082/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&hid=17&sid=89ec80e4-5bdf-4b36-aaaf-62cc9af489c9%40sessionmgr13>> (viewed 15.11.2010)

Kirjastolehti. 1972: 3.

Koyama-Richard, B. 2007. *One Thousand Years of Manga*. Trans. Radzinowicz, D. Paris: Flammarion.

Kupoli ry. 2008 - 2011. Suomimanga. <<http://www.suomimanga.net>> (luettu 25.5.2011)

Lavin, M. R. 1998. *Comic Books and Graphic Novels for Libraries: What to Buy*. *Serials Review* 24 (2), 31 – 45. <<http://helios.uta.fi:2082/ehost/detail?vid=1&hid=8&sid=8f1275b0-83b9-4da7-9d56-b52515890fe9%40sessionmgr4&bdata=JkF1dGhUeXBIPWNvb2tpZSxpcCx1aWQmc2l0ZT1laG9zdC1saXZI#db=bsh&AN=1876346>> (viewed 15.11.2010)

Lunsing, W. 2006. *Yaoi Ronsô: Discussing Depictions of Male Homosexuality in Japanese Girls' Comics, Gay Comics and Gay Pornography*. *Intersections: Gender, History and Culture in the Asian Context*, Issue 12. <<http://intersections.anu.edu.au/issue12/lunsing.html>> (viewed 3.3.2011)

Lucie-Smith, E. 2003. *Erotica: The Fine Art of Sex*. New York: Hydra Publishing.

Masanao, A. & Wiedemann, J. 2004. *Manga*. Köln: Taschen.

Manninen, P. A. 1995. *Vastarinnan välineistö: Sarjakuvaharrastuksen merkityksiä*. Tampere: Tampere University Press.

McLelland, M. J. 2000. *The Love Between 'Beautiful Boys' in Japanese Women's Comics*. *Journal of Gender Studies* 9 (1), 13 - 25. <<http://helios.uta.fi:2082/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&hid=13&sid=a6707cbc-6710-4fc0-b02a-426eda1d9e6c%40sessionmgr10>> (viewed 15.11.2010)

Nikunen, K. 2006. *Animellista faniutta? Teoksessa Katja Valaskivi (toim.) Vaurauden lapset: Näkökulmia japanilaiseen ja suomalaiseen nykykulttuuriin*. Tampere: Vastapaino, 133 - 157.

Nikunen, K. ja muut. 2005. *Jokapäiväinen pornomme: media, seksuaalisuus ja populaarikulttuuri*. Tampere: Vastapaino.

Perper, T. & Cornog, M. 2002. *Eroticism for the Masses: Japanese Manga Comics and Their Assimilation into the U.S. Sexuality & Culture* 6 (1), 3 - 126.

<<http://helios.uta.fi:2082/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=107&sid=0fa4d6f6-e9f1-422b-8d75-47de97f9887f%40sessionmgr115&vid=3>> (viewed 3.3.2010)

Pilcher, T. 2008. *Erotic Comics Volume 2: A Graphic History from the 1970s to the Present Day*. United Kingdom: ILEX.

Poitras, G. 2007. *The Librarian's Guide to Anime and Manga*. <<http://www.koyagi.com/Libguide.html>> (viewed 3.3.2011)

Poroila, H. 2007. *Luurangot portinvartijan kaapissa*. Helsinki: BTJ Kustannus.

Saarti, J. 1999. *Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun aspektit: kirjastoammattilaisten ja kirjastonkäyttäjien tekemien romaanien tiivistelmien ja asiasanoitusten yhdenmukaisuus*. Oulu: Oulun yliopisto.

Saarti, J & muut. 1996. *Kaunokki: kaunokirjallisuuden asiasanasto*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Schodt, F. L. 1996. *Dreamland Japan: Writings on Modern Manga*. Berkeley, California: Stone Bridge Press.

Shamoon, D. 2004. *Office Sluts & Rebel Flowers: The Pleasures of Japanese Pornographic Comics for Women*. In Linda Willams (ed.) *Porn Studies*. Durham: Duke University Press.

Sharp, L. *SUBJUGATION, SUBDUAL, AND SHÔJO: SADISM IN JAPANESE EROTIC BOOKS*. <<http://www.inter-disciplinary.net/ci/erotic/er3/Sharp%20paper.pdf>> (viewed 15.11.2010)

Shetterly, W. 1991. *Graphic Comics Stir Controversy: Is censoring violence, sex, and "immorality" in comic books the answer?* *Utne Reader* May/June, 32 - 34.

Sinisalo, O. 2009. *Rasismia, pedofiliaa ja jumalanpilkkaa: Sarjakuvakohujen lyhyt historia*. *Sarjainfo* 145 (4), 10 – 17.

Suominen, V. ja muut. 2009. *Bibliografinen valvonta: Johdatus luetteloinnin ja sisällönkuvailun menetelmiin*. Helsinki: BTJ Kustannus.

Super Taboo. 1996: 2.

Super Taboo. 1996: 12.

Säätyyhteisö B2 ry. 2006 - 2011. Aniki. <www.aniki.fi> (luettu 18.5.2011)

Thompson, J. 2007. *Manga: The Complete Guide*. New York: Ballantine Books & Del Rey.

Torniainen, M. 2005. Manga-mania. *Tieteessä tapahtuu* 8, 28 - 32. <<http://www.tieteessatapahtuu.fi/0805/torniainen.pdf>> (käytetty 17.1.2008)

Vakkari, P. 2003. Tiedonhankinnan tukeminen ja informaatiotutkimus. Teoksessa Ilkka Mäkinen (toim.) *Tiedon tie: Johdatus informaatiotutkimukseen*. Helsinki: BTJ-kirjastopalvelu Oy, 9 - 31.

Valaskivi, K. 2009. *Pokemonin perilliset: Japanilainen populaarikulttuuri Suomessa*. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö, tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto.

Virtasalo, U. 1985. *Kuluttajaviranomaisten kirjaston asiasanaston laatiminen*. Erikoistyö. Teknillinen korkeakoulu, täydennyskoulutuskeskus.

Welker, J. 2006. Beautiful, Borrowed, and Bent: "Boys' Love" as Girls' Love in Shôjo Manga. *Signs: Journal of Women in Culture & Society* 31 (3), 841 - 870. <<http://helios.uta.fi:2082/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&hid=17&sid=89ec80e4-5bdf-4b36-aaaf-62cc9af489c9%40sessionmgr13>> (viewed 15.11.2010)

Yadao, J. S. 2009. *The Rough Guide to Manga: The Stories, The Characters, The Creators*. London: Rough Guides.

Zanghellini, A. 2009. Underage Sex and Romance in Japanese Homoerotic *Manga* and *Anime*. *Social Legal Studies* 18 (2), 159 - 177. <<http://helios.uta.fi:2912/content/18/2/159.full.pdf+html>> (viewed 15.11.2010)

Liite 1

Tutkimuksessa käytetyt manga/manhwa-pokkarit ja sarjat

Suomi

2005 - 2006. Beyblade. 1 - 2. Suom. Grönlund, A. Tampere: Egmont.

2006. Liikkuva linna. 1 - 4. Suom. Valkama, A. Tampere: Egmont.

Fujishima, K. 2007 - . Oh! My Goddess. 1 - . Suom. Mäkelä, S. Tampere: Egmont.

Hasumi, T. 2010. Fallen Moon. Suom. Mäkelä, S. Tampere: Egmont.

Hiroe, R. 2009 - . Black Lagoon. 1 - . Suom. Kokkonen, A. Helsinki: Punainen jättiläinen.

Ikumi, M. & Yoshida, R. 2005 - 2006. Tokyo Mew Mew. 1 - 7. Suom. Valkama, A. Helsinki: Sangatsu Manga.

Ikumi, M. 2006. Tokyo Mew Mew à la Mode. 1 - 2. Suom. Valkama, A. Helsinki: Sangatsu Manga.

Kanata, K. 2011 - . Chi's Sweet Home - Oma koti kullaa kallis. Suom. Valkama, A. Helsinki: Sangatsu Manga.

Kawai, C. 2010 - 2011. La Esperança. 1 - 7. Suom. Mäkelä, S. Helsinki: Punainen jättiläinen.

Kim, S. 2008 - 2009. The Devil's Bride. 1 - 2. Suom. Sormunen, N. Helsinki: Pauna Media Group.

Kishimoto, N. 2008 - . Naruto. 1 - . Suom. Sariola, K. Helsinki: Sangatsu Manga.

Kohta, H. 2008 - 2010. Hellsing. 1 - 10. Suom. Kokkonen, A. Tampere: Egmont.

Kubo, T. 2009 - . Bleach. 1 - . Suom. Sariola, K. Helsinki: Sangatsu Manga.

Mashima, H. 2007 - . Rave. 1 - . Suom. Alajärvi, H. Tampere: Egmont.

Medetai. 2010 - 2011. Hamsteripäiväkirjat. 1 - 6. Suom. Paukkunen, M. Helsinki: Sangatsu Manga.

Nagazawa, K. 1985 - 2006. Hiroshiman poika. 1 - 2. Suom. Ogihara, K. Helsinki: Jalava.

Obata, T. & Ohba, T. 2008 - 2009. Death Note. 1 - 12. Suom. Mäkelä, S. Tampere: Egmont.

Oda, E. 2005 - . One Piece. 1 - . Suom. Valkama, A. & H. Helsinki: Sangatsu Manga.

Ohya, K. 2007. Dream Kiss. 1 - 4. Suom. Sakane, S. Helsinki: Sangatsu Manga.

Otomo, K. 2000 - 2006. Akira. 1 - 12. Suom. Ahokas, J. Helsinki: Like.

Park, S. 2005 - 2006. Les Bijoux. 1 - 5. Suom. Grönlund, A. Helsinki: Punainen jättiläinen.

Rosero, J. & DeAngelis, J. 2007. No Man's Land. 1 - 2. Suom. Poussa, A. Tampere: Egmont.

Sadamoto, Y. 2006 - . Neon Genesis Evangelion. 1 - . Suom. Mylläri, J. Helsinki: Sangatsu Manga.

Seino, S. 2008 - 2009. Power!!. 1 - 10. Suom. Mäkelä, S. Egmont: Tampere.

Shinjo, M. 2009 - . Love Celeb. 1 - 7. Suom. Elo, A. Espanja: Ivrea.

Shiozu, S. 2010. Ghost!. 1 - 4. Suom. Mäkelä, S. Helsinki: Sangatsu Manga.

Takahashi, R. 2005 - 2010. Inuyasha. 1 - 56. Suom. Saaritsa, M. Tampere: Egmont.

Takahashi, R. 2003 - 2006. Ranma ½. 1 - 38. Suom. Alunen, S. Tampere: Egmont.

Takaya, N. 2008 - 2010. Fruits Basket. 1 - 23. Suom. Kokkonen, A. Helsinki: Sangatsu Manga.

Tanemura, A. 2006. Kamikaze Kaitou Jeanne. 1 - 7. Suom. Sepponen, B. Tampere: Egmont.

Tanemura, A. 2005. Time Stranger Kyoko. 1 - 3. Suom. Saaritsa, M. Tampere: Egmont.

Toriyama, A. 2003 - 2007. Dragon Ball. 1 - 42. Suom. Valkama, A. & H. Helsinki: Sangatsu Manga.

Tsuda, M. 2009 - 2010. Princess Princess. 1 - 5. Suom. Mäkelä, S. Helsinki: Punainen jättiläinen.

Watase, Y. 2007 - 2008. Fushigi Yuugi. 1 - 18. Suom. Alajärvi, H. Tampere: Egmont.

Wier, C & all. 2007 - 2009. Teiniagentti Luna. 1 - 5. Suom. Raudaskoski, S. Tampere: Egmont.

Yazawa, A. 2008 - . Nana. 1 - . Suom. Mäkelä, S. Tampere: Egmont.

Englanti

Akamatsu, K. 2004 - 2005. A.I. Love You. 1 - 8. Trans. Ury, D. Los Angeles: TokyoPOP.

Akamatsu, K. 2004 - . Negima! 1 - . Trans. Veranas, D, Honda, H. & Yoshida, T. New York: Del Rey.

Akamatsu, K. 2002 - 2003. Love Hina. 1 - 14. Trans. Moreno, A., Senqupta, A & Rymer, N. Los Angeles: TokyoPOP.

Aoki, Y. & Ayamine, R. 2004 - . GetBackers. 1 - 39. Trans. Loo, E. Los Angeles: TokyoPOP.

Arisawa, M, & all. 2006 - . Inukami! 1 - 6. Trans. Moses, R. New York: Seven Seas.

Buronson & Ikegami, R. 1998 - 2001. Strain. 1 - 5. Trans. Oniki, Y. San Francisco: Viz Media.

CLAMP. 2005 - 2007. RG Veda. 1 - 10. Trans. Furukawa, H. Los Angeles: TokyoPOP.

CLAMP. 2004 - 2005. Legal Drug. 1 - 3. Trans. Yoshimoto, R. Los Angeles: TokyoPOP.

CLAMP. 2004 - 2006. Tokyo Babylon. 1 - 7. Trans. Yoshimoto, R. & Kirsch, A. Los Angeles: TokyoPOP.

CLAMP. 2003 - 2010. Tsubasa Reservoir Chronicle. 1 - 28. Trans. Gerard, A. & Flanagan, B. New York: Del Rey.

CLAMP. 2003 - . XxxHolic. 1 - 19. Trans. Gerard, A. & Flanagan, B. New York: Del Rey.

Eiki Eiki. 2006. The Art of Loving. Trans. Sato, S. Gardena: Digital Manga Publishing.

Esuno, S. 2009 - . Future Diary. 1 - . Trans. Otake, Y. Los Angeles: TokyoPOP.

Fujjima, T. 2004. Deus Vitae. 1 - 3. Trans. Yuasa, K. Los Angeles: TokyoPOP.

Fujisawa, T. 2002 - 2005. GTO. 1 - 25. Trans. Papia, D. Los Angeles: TokyoPOP.

Fumimura, S. & Ikegami, R. 1995 - 1997. Sanctuary. 1 - 12. Trans. Thorn, M. San Francisco: Viz Media.

Fumizuki, K. 2004 - 2007. Ai Yori Aoshi. 1 - 17. Trans. Nibley, A. San Francisco: TokyoPOP.

Gotoh, S. & Odagiri, H. 2006. Time Lag. Trans. Wasabi Media. Gardena: Digital Manga Publishing.

Higuri Y & Spray. 2009. Gakuen Heaven Nakajima. Trans. [unknown]. California: Blu.

Ikedo, A. 2008 - 2010. Rosario + Vampire. 1 - 10. Trans. Inoue, K. San Francisco: Viz Media.

Itou, M. 2010. Darkstalkers. Trans. Hayashi, M. K. Ontario: Udon Entertainment Corp.

Kadono, K. & Takano, M. 2006. Boogiepop Dual. 1 - 2. Trans. [unknown]. Los angeles: Seven Seas.

Kamo, N. 2008. Selfish Mr. Mermaid. Trans. Sato, S. Gardena: Digital Manga Publishing.

Kanno, O. & all. 2010. Ax: an Alternative Manga. 1 - . Ed. Wilson, S. M. Trans. Fancutt, S. Marietta: Top Shelf Productions.

Katsura, M. 2000 - 2005. Video Girl Ai. 1 - 15. Trans. Oniki, Y. San Francisco: Viz Media.

Kimino, S. & Takumi, N. 2006. Strawberry Panic!. 1 - 2. Trans. Moreno, A. Los Angeles: Seven Seas Entertainment.

Koike, K. 2005 - 2006. Lady Snowblood. 1 - 4. Trans. Kokubo, N. Milwaukie: Dark Horse Comics.

Kooga, Y. 2006 - . Loveless. 1 - . Trans. Yoshimoto, R. Los Angeles: TokyoPOP.

Kooga, Y. 2005 - . Earthian. 1 - 5. Trans. Schilling, K. California: Blu.

Matoh, S. 2003 - 2004. Fake. 1 - 7. Trans. Rymer, N. Los Angeles: TokyoPOP.

Miyano, T. 2006 - . Yubisaki Milk Tea. 1 - 10. Trans. Yoshimoto, R. Los Angeles: TokyoPOP.

Mizuno, J. 2009 - . Little Fluffy Gigolo Pelu. 1 - 3. Trans. Macias, P. San Francisco: Last Gasp.

Mizushiro, S. 2006 - 2009. After School Nightmare. 1 - 10. Trans. Schilling, C. Agoura Hills: Go! Comi.

Momochi, R. 2005 - 2006. Confidential Confessions: Deai. 1 - 6. Trans. Kobayashi, M. Los Angeles: TokyoPOP.

Murakami, M. 2003 - 2005. Gravitation. 1 - 12. Trans. Yoshimoto, R. Los Angeles: TokyoPOP.

Nakamura, S. 2006 - . Junjo Romantica. 1 - . Trans. Schilling, K. California: Blu.

Ohkubo, A. 2009 - . Soul Eater. 1 - . Trans. Forsyth, A. New York: Yen Press.

Okamoto, K. 2001 - 2002. Corrector Yui. 1 - 5. Trans. Yoshimoto, R. Los Angeles: TokyoPOP.

Sakurakoji, K. 2009 - . Black Bird. 1 - . Trans. JN Productions. San Francisco: Viz Media.

Sakurazawa, E. 2003. Angel Nest. Trans. Nakamura, Y. Los Angeles: TokyoPOP.

Sakurazawa, E. 2004. The Aromatic Bitters. Trans. Johnson, Y. N. Los Angeles: TokyoPOP.

Sakurazawa, E. 2003. Nothing But Loving You. Trans. Nakamura, Y. Los Angeles: TokyoPOP.

Samura, H. 1997 - . Blade of the Immortal. 1 - . Trans. Lewis, D. & Smith, T. Milwaukie: Dark Horse Comics.

SeungHee, H. & JinSeok, J. 2005 - . One Thousand and One Nights. 1 - . Trans. Torres, J. New York: Yen Press.

Shimazaki T. 2007 - 2008. Love is like a Hurricane. 1 - 5. Trans. Wong, L. Gardena: 801 Media.

Shirow, M. 1995. Appleseed. 1 - 4. Trans. Lewis, D. & Smith, T. Milwaukie: Dark Horse Comics.

Smith, F. 2008. Peepo Coo. New York: Vertical.

Sonoda, K. 1995 - 1997. Gunsmith Cats. 1 - 8. Trans. Lewis, D. & Smith, T. Milwaukie: Dark Horse Comics.

Takada, Y. 2003 - . 3x3 Eyes. 1 - 40. Trans. Lewis, C. & Hernandez, L. Milwaukie: Dark Horse Comics.

Takaguchi, S. 2006 - 2007. Shout Out Loud!. 1 - 5. Trans. Schilling, C. California: Blu.

Takahashi, R. 2003 - 2006. *Maison Ikkoku*. 1 - 15. Trans. Jones, G. & Thorn, M. London: Gollancz Manga.

Takahashi, R. 1995 - 1998. *The Return of Lum [Urusei Yatsura]*. 1 -34. Trans. Morimoto, M. & Yoshida, T. San Francisco: Viz Media.

Takami, K. & Taguchi, M. 2003 - 2006. *Battle Royale*. 1 - 15. Trans. Maeda, T. & Iwo, T. Los Angeles: TokyoPOP.

Takanaga, H. 2006. *Little Butterly*. 1 - 3. Trans. Sato, S. Gardena: Digital Manga Publishing.

Takanaga, H. 2008. *The Devil's Secret*. Trans. Wong, L. Gardena: 801 Media.

Takanaga, H. 2008. *You Will Fall in Love*. Trans. [unknown]. California: Blu.

Takano, T. & Obata, T. 2008 - 2009. *Ral Grad*. 1 - 4. Trans. Cusdin, T. San Francisco: Viz Media.

Tezuka, O. 2002 - 2004. *Astro Boy*. 1 - 23. Trans. Schodt, F. L. Milwaukie: Dark Horse Comics.

Tezuka, O. 2010. *Ayako*. Trans. Morimoto, M. New York: Vertical.

Toshimichi, S. & Takezaki, T. 1995. *AD Police*. Trans. Thorn, M. London: Manga.

Tsuda, M. 2006. *The Day of Revolution*. 1 - 2. Trans. Sato, S. Gardena: Digital Manga Publishing.

Tsuda, M. 2003 - 2007. *Kare Kano*. 1 - 21. Trans. Niida, J. & all. Los Angeles: TokyoPOP.

Tsutsui, Y. & Yamazaki, S. 2005 - 2006. *Telepathic Wanderers*. 1 - 4. Trans. Yoshizu, A. Los Angeles: TokyoPOP.

Ueda, K. 2008. *The Color of Love*. Trans. Schoen, M. Gardena: Digital Manga Publishing.

Watase, Y. 2006 - 2008. *Absolute Boyfriend*. 1 - 6. Trans. Olsen, L. San Francisco: Viz Media.

Watase, Y. 2004 - 2006. *Ceres the Celestial Legend*. 1 - 14. Trans. Olsen, L. San Francisco: Viz Media.

Watsuki, N. 2003 - 2006. *Rurouni Kenshin*. 1 - 28. Trans. Yagi, K. San Francisco: Viz Media.

Yamamoto, N. 1998 - 2003. *Dance Till Tomorrow*. 1 - 7. Trans. Wadoko, B. J. & Oniki, Y. San Francisco: Viz Media.

Yazawa, A. 2002 - 2004. *Paradise Kiss*. 1 - 5. Trans. Sengupta, A. Los Angeles: TokyoPOP.

Yoshinaga, F. 2007. *Don't Say Anymore, Darling*. Trans. Sato, S. Gardena: Digital Manga Publishing.

Yoshida, A. 1998 - 2007. *Banana Fish*. 1 - 19. Trans. Wegmuller, A. San Francisco: Viz Media.

Yoshinaka, F. 2009 - . Ooku: The Inner Chambers. 1 - . Trans. Wegmuller, A. San Francisco: Viz Media.

Yoshino, H. & Sato, K. 2010 - . The Qwaser of Stigmata. 1 - . Trans. Liu, A. Los Angeles: TokyoPOP.

Yoshizaki, M. 2004 - . Sgt Frog. 1 - . Trans. Fukami, Y. Los Angeles: TokyoPOP.

Yuki, K. 2004 - 2007. Angel Sanctuary. 1 - 20. Trans. Kirsch, A. San Francisco: Viz Media.

Yuki, K. 2006 - 2007. The Cain Saga. 1 - 13. Trans. Watanabe, A. San Francisco: Viz Media.

Japani

Aro, H. 1991 - 1997. Futaba-kun Change!. 1 - 8. Tokyo: Shueisha.

Hasegawa, N. 1993 - . Sazae-san. 1 - 45. Tokyo: Asahi Shimbun.

Ikeda, E. & Ashibe, Y. 1975 - 1990. Bride of Deimos [Deimos no Hanayome]. 1 -17. Tokyo: Akita Shoten.

Ikeda, R. 1972 - 1974. The Rose of Versailles [Berusaiyu no Bara]. 1 -10. Tokyo: Shueisha.

Kaishaku. 2004 - 2005. Kannazuki no Miko. 1 - 2. Tokyo: Kadokawa Shoten.

Kiririn. 2008. Imooto Moodo. Tokyo: Seraphim Comics.

Konno, O. & Nagasawa, S. 2003 - 2007. Maria-sama ga Miteru. 1 - 8. Tokyo: Shueisha.

Kyuugou. 2009 - . Acid Town. 1 - . Tokyo: Gentosha Comics.

Riki. 2008. Smile Cat. Tokyo: Oks.

Shinjo, M. 2001 - 2002. Virgin Crisis [Akumana Eros]. 1 - 4. Tokyo: Shogakukan Productions Co., Ltd.

Tezuka, O. 1977. Kimba the White Lion [Janguru Taitei]. 1 - 3. Tokyo: Kodansha.

Tezuka, O. 1964 - 1965. Princess Knight [Ribon no Kishi]. 1 - 4. Tokyo: Kodansha.

Tezuka, O. 1984. Shintakarajima. Tokyo: Kodansha.

Wada, S. 1978. Asuka Futatabi. Tokyo: Shueisha.

Watashiya, K. 2005 - . Kodomo no Jikan. 1 - . Tokyo: Futabasha.

Yokoyama, M. 1956 - 1966. Tetsujin 28-go. 1 - 10. Tokyo: Kobunsha.